

TUOMION PURKAMINEN RIKOSASIASSA
SYYTETYN EDUKSI

Tiitus Hiivanainen
Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Maisteritutkielma
Prosessioikeus
Kevät 2016

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tuomion purkaminen rikosasiassa syytetyn eduksi

Tekijä: Tiitus Hiivanainen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Prosessioikeus

Työn laji: Tutkielma

Sivumäärä: X + 77

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tutkielman aiheena on tuomion purkaminen rikosasiassa syytetyn eduksi. Tutkimuksessa käsitellään tuomionpurun muodollisia edellytyksiä, esim. purkamisen kohdetta ja sitä, kenellä on muutoksenhakuoikeus ja riittävä intressi vaatia lainvoimaisen rikostuomion purkamista. Tutkielmassa tarkastellaan erityisesti tuomionpurulle asetettuja aineellisia edellytyksiä eli OK 31:8:n 1–4 kohdissa säänneltyjä purkuperusteita. Tuomionpurku voi kohdistua vain sellaiseen tuomioon, joka on lainvoimainen eli varsinaiset muutoksenhakukeinot eivät sen osalta ole enää käytettävissä. Tutkimuksessa käsitellään myös oikeusvoima-instituutiota ja tuomioiden lainvoimaisuutta.

Tuomion purkaminen on yksi ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista, joka voi tulla kyseeseen vain poikkeuksellisesti. Tarkkarajaisten purkusäännösten soveltaminen vaatii kahden vastakkaisen intressin punnitsemista. Toisaalta oikeusrauhan saavuttaminen edellyttää, että lainvoimaiset tuomiot ovat pysyviä ja sitovia. Toisaalta taas joudutaan pohtimaan myös ratkaisun materiaalista oikeellisuutta.

Oikeudellinen päätöksenteko on aina epävarmaa. Tämän johdosta on hyvä olla olemassa jokin järjestelmä, jonka avulla selvät virheet voidaan korjata. Tuomionpurua koskeva järjestelmä täydentää varsinaista muutoksenhakujärjestelmää ja sen avulla voidaan puuttua lain- ja oikeusvoimaisiin tuomioistuinratkaisuihin, jotka ovat selvästi virheellisiä. Purkuhakemuksen menestymisen merkitsee usein sitä, että juttu otetaan uudelleen käsiteltäväksi.

Asiasanat: Ylimääräinen muutoksenhaku, tuomion purkaminen rikosasiassa, tuomionpurku, oikeusvoima, rikosprosessi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön X

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi X

(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYSLUETTELO

LÄHTEET	V
LYHENTEET	X
I JOHDANTO	1
1. Aluksi	1
2. Tutkimuksesta	3
2.1. Aiheen esittely, tutkimusongelman rajaus ja tutkimusmetodi	3
2.2. Tutkielman rakenne	4
II YLIMÄÄRÄINEN MUUTOKSENHAKU	6
1. Yleisesti	6
2. Ylimääräisten muutoksenhakukeinojen historiaa	9
3. Oikeusvertailu muihin Pohjoismaihin	11
4. Varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen eroista	13
5. Oikeusvoimasta	15
5.1. Lähtökohta	15
5.2. Oikeusvoima rikosprosessissa	17
5.2.1. Yleisesti	17
5.2.2. Oikeusvoimakelpoiset tuomioistuinratkaisut	19
5.2.3. Rikostuomion oikeusvoimasta eri oikeudenkäyntien välillä	20
III TUOMIONPURUN MUODOLLISET EDELLYTYKSET	22
1. Purkamisen kohde	22
1.1. Tuomioistuimen tekemä pääasialkaisu tai muu päätös	22
1.2. Eräitä purkamisen kohdetta koskevia tulkintakysymyksiä	25
2. Lainvoimaisuus tuomion purkamisen edellytyksenä	26
2.1. Lainvoimaisuudesta	26
2.2. Tuomioistuinratkaisujen lainvoimaiseksi tulon ajankohta	28
3. Kenellä on oikeus hakea tuomionpurkua?	30
3.1. Yleisesti	30
3.2. Rikosasian asianosaiset	31
3.3. Avustajapakko purkumenettelyssä	33
3.4. Viranomaistaho	35
4. Purkuintressi	37
4.1. Yleisesti	37
4.2. Armahduksen vaikutus tuomionpurkuun	39

IV	SYYTETYN EDUKSI TAPAHTUVAN TUOMIONPURUN AINEELLISET EDELLYTYKSET	42
1.	Yleisesti.....	42
2.	Rikollinen menettely	43
2.1.	Säännöksen kattama henkilöpiiri	43
2.2.	Rangaistavaksi säädetty menettely.....	45
2.3.	Rikollisen menettelyn vaikutus jutun lopputulokseen	47
2.4.	Esteellisyys purkuperusteena Ruotsissa	48
3.	Väärä todiste.....	49
3.1.	Väärä asiakirja.....	50
3.2.	Väärä eli perätön lausuma	51
3.3.	Väärän todisteen vaikutus jutun lopputulokseen.....	54
4.	Uusi seikka tai todiste	55
4.1.	Käsitteistä	56
4.2.	Uutuuskriteeri.....	59
4.3.	Uuden seikan tai todisteen vaikutus jutun lopputulokseen	61
5.	Ilmeisesti väärä lain soveltaminen	63
5.1.	Lain käsite	65
5.2.	Lain soveltaminen ja sen ilmeinen virheellisyys	67
6.	Ihmisoikeusloukkaus perusteena tuomion purkamiselle.....	70
V	LOPUKSI.....	73
1.	Tilastotietoja ylimääräisen muutoksenhaun menestymisestä.....	73
2.	Rikosasioita koskevien purkusäännösten kehittämisestä	74
3.	Tutkimuksen tuloksista	75

LÄHTEET

Oikeuskirjallisuus

Cars, Thorsten: Om resning i rättegångsmål. Stockholm 1959.

Ervasti, Kaijus: Uusi tuomioistuinsovittelulaki. Helsinki 2013.

Fredman, Markku: Rikosasianajan käsikirja. Helsinki 2013.

Frände, Dan: Oikeusvoima rikosprosessissa. Teoksessa Frände, Dan – Havansi, Erkki – Helenius, Dan – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 761–764.

Hakapää, Kari: Uusi kansainvälinen oikeus. 3. uudistettu painos. Helsinki 2010.

Havansi, Erkki: Määräajat ja oikeudenkäynti: tutkimus prosessiliitännäisistä määräajoista. Helsinki 2004.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsingin yliopisto. Helsinki 2011.

Huovila, Mika: Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteissa. Teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo: Rikostuomion perusteleminen. Helsingin hovioikeuden julkaisu. Helsinki 2005, s. 13–99.

Jokela, Antti: Rikosprosessioikeus. 4. uudistettu painos. Jyväskylä 2008.

Jokela, Antti: Ylimääräisen muutoksenhaun asemasta oikeussuojajärjestelmässämme. Teoksessa Raulos, Kari – Välimäki, Pertti – Esko, Timo: Da mihi factum, dabo tibi ius. Korkein oikeus 1909–2009. Juva 2009, s. 343–367.

Jokela, Antti: Hovioikeusmenettely. 2. uudistettu painos. Hämeenlinna 2010.

Jokela, Antti: Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Oikeudenkäynti II. 3. uudistettu painos. Helsinki 2012.

Jokela, Antti: Pääkäsittely, todistelu ja tuomio. Oikeudenkäynti III. 2. uudistettu painos. Helsinki 2015.

Jyränki, Antero – Husa, Jaakko: Valtiosääntöoikeus. Helsinki 2012.

Koulu, Risto: Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin. Vantaa 2003.

Lager, Irma: Tuomionpurun edellytyksistä siviili- ja hallintoprosessissa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 97. Helsinki 1972.

Lappalainen, Juha: Vahingonkorvausvaatimuksesta rikosjutussa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 169. Vammala 1986.

Lappalainen, Juha: Siviiliprosessioikeus I. Jyväskylä 1995.

Lappalainen, Juha: Siviiliprosessioikeus II. Jyväskylä 2001.

- Lappalainen, Juha*: Asianosaisten edustajat ja avustajat. Teoksessa Frände, Dan – Havansi, Erkki – Helenius, Dan – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 441–486 (Lappalainen 2012a)
- Lappalainen, Juha*: Tuomio-opit. Teoksessa Frände, Dan – Havansi, Erkki – Helenius, Dan – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 709–776. (Lappalainen 2012b)
- Leppänen, Tatu – Välimaa, Asko*: Muutoksenhaun pääpiirteet. 4. uudistettu painos. Saarijärvi 1998.
- Linna, Tuula*: Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki 2012.
- Mäenpää, Olli*: Hallintoprosessioikeus. 2. uudistettu painos. Juva 2007.
- Paso, Mirjami – Saukko, Petri – Tarukannel, Veijo – Tolvanen, Matti*: Hallintolainkäyttö. Helsinki 2015.
- Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti*: Euroopan ihmisoikeussopimus. 5. uudistettu painos. Helsinki 2012.
- Rautio, Jaakko*: Ylimääräinen muutoksenhaku. Teoksessa Frände, Dan – Havansi, Erkki – Helenius, Dan – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 1193–1242.
- Saraviita, Ilkka*: Perustuslaki. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti*: Rikosoikeus: rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti*: Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. 2. uudistettu painos. Helsinki 2013.
- Tirkkonen, Tauno*: Oikeusvoimasta: sen luonne ja subjektiivinen ulottuvaisuus Suomen siviiliprosessioikeudessa. Helsinki 1933.
- Tirkkonen, Tauno*: Tuomionpurku – prosessioikeudellinen tutkimus. Suomalaisen lakimiesten yhdistyksen julkaisuja. N:o 12. Helsinki 1937.
- Tirkkonen, Tauno*: Suomen rikosprosessioikeus I. 2. uusittu painos. Porvoo 1969.
- Tirkkonen, Tauno*: Suomen rikosprosessioikeus II. 2. uusittu painos. Porvoo 1972.
- Tirkkonen, Tauno*: Suomen siviiliprosessioikeus II. 2. uusittu painos. Porvoo 1977.
- Welamson, Lars – Munck, Johan*: Processen i hovrätt och högsta domstolen. Rättegång VI. 4. upplagan. Stockholm 2011.
- Virolainen, Jyrki*: Reformatio in pejus -kiellosta. Tutkimus tuomioistuimen tutkimisvallan laajuudesta yksipuolisessa muutoksenhaussa erityisesti rikosprosessia silmällä pitäen. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 120. Vammala 1977.

- Virolainen, Jyrki – Pölönen, Pasi*: Rikosprosessin perusteet: Rikosprosessioikeus I. Jyväskylä 2003.
- Virolainen, Jyrki – Pölönen, Pasi*: Rikosprosessin osalliset: Rikosprosessioikeus II. Porvoo 2004
- Vuorenpää, Mikko*: Asianomistajan oikeudet rikosprosessissa. 2. uudistettu painos. Helsinki 2014.

Artikkelit

- Ervo, Laura*: Tie totuuteen. Julkaistu Edilexissä 7.1.2014, s. 1–16. Saatavissa <https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/artikkelit/11671.pdf> . Viitattu 23.2.2016.
- Koponen, Pekka*: Syyteen muuttamisesta ja syytesidonnaisuudesta. *Lakimies* 2/1997, s. 255–290.
- Koponen, Pekka*: Uudempaa tulkintakäytäntöä syytesidonnaisuudesta ja rikostuomion oikeusvoimasta I. *Lakimies* 2/2003, s. 183–200. (Koponen 2003a)
- Koponen, Pekka*: Uudempaa tulkintakäytäntöä syytesidonnaisuudesta ja rikostuomion oikeusvoimasta II. *Lakimies* 3/2003, s. 375–397. (Koponen 2003b)
- Linna, Tuula*: Syyteen muuttaminen ja tarkistaminen, syyteneuvottelu ja oikeusvoima. *Defensor Legis* N:o 3/2015, s. 417–435.
- Mäki, Ida-Sofia*: Tuomion purkaminen rikosasiassa – Ihmisoikeusloukkaus – KKO 2008:24. Julkaistu Edilexissä 7.7.2009, s. 5–23. Saatavissa <https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/hlr/6158.pdf>. Viitattu 3.3.2016.
- Määttä, Pekka*: Ihmisoikeusloukkaus (syyttömän tuomitseminen) ei ole OK 31 luvun 8 §:n tarkoittama tuomion purkuperuste. *Oikeustieto* 2/2008, s. 2–4.
- Pohjalainen, Anna*: EU-oikeuden vastaisuus ylimääräisen muutoksenhaun perusteena – Ajankohtaista oikeuskäytäntöä Suomesta. *Defensor Legis* N:o 2/2014, s. 260–268.
- Salonen, Jukka-Pekka*: Ylimääräistä muutoksenhakua koskevista uusista säännöksistä. *Defensor Legis* N:o 5/2005, s. 990–1004.
- Sutela, Mika*: Ylimääräinen muutoksenhaku rikosasioissa – Väärän rikostuomion korjausmekanismi. *Defensor Legis* N:o 3/2014, s. 313–324.
- Viljanen, Pekka*: Asianosaisten totuusvelvollisuudesta rikosasioissa. *Defensor Legis* N:o 6/2001, s. 1004–1025.
- Vuorenpää, Mikko*: Aiemman rikostuomion vaikutus myöhemmässä siviiliprosessissa. Kantajan asialegitimaatio. *Oikeustieto* 3/2003, s. 14–16.
- Vuorenpää, Mikko*: Syyttäjää velvoittava objektiivisuusperiaate. *Defensor Legis* N:o 6/2003, s. 993–1008.

Vuorenpää, Mikko: Perätön lausuma asiantuntijatodistelussa. Julkaistu Edilexissä 7.1.2014, s. 301–310. Saatavissa <https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/artikkelit/11772.pdf>. Viitattu 21.3.2016.

Virallis- ja internetlähteet

Felaktigt Dömda: Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt. Stockholm 2006.

Guidelines on the Role of Prosecutors. Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. Saatavissa <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfProsecutors.aspx>. Viitattu 17.3.2016.

HE 14/1958 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ylimääräistä muutoksenhakua koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 82/1995 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 1/1998 vp Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen hallitusmuodoksi.

HE 9/2005 vp Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen koskevien säännösten muuttamiseksi.

HE 318/2010 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 46/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

KM 2002:8 Muutoksenhakukomitean jatkomietintö. Helsinki 2002.

Korkeimman oikeuden tiedote 7.7.2011. Lehtikustantajan lesken tuomion purkua koskeva hakemus hylättiin. Saatavissa <http://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2011/07/tiedote7.7.2011-lehtikustantaj.html>. Viitattu 25.3.2016.

Norjan gjenopptakelsekommisjonens-toimikunnan internetsivu. Saatavissa <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=147>. Viitattu 17.2.2016.

Recommendation No. R(2000)2 of the Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights. Saatavissa https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2f06. Viitattu 20.3.2016.

Regeringens proposition 1987/88:23 Om ändring i rättegångsbalken (resning i brottmål vid jäv). Stockholm 1987.

Tanskan Den Særlige Klageret -erityistuomioistuimen internetsivu. Saatavissa <http://www.domstol.dk/DENSAERLIGEKLAGERET/Pages/DenSrlikeKlageret.aspx>. Viitattu 17.2.2016.

Oikeuskäytäntö

Euroopan unionin tuomioistuin

C-224/01 Köbler (2003) s. 65³¹³

Korkein oikeus

KKO 1963 II 3 s. 25
 KKO 1998:30 s. 59
 KKO 1999:65 s. 37
 KKO 2003:20 s. 6¹⁴
 KKO 2003:30 s. 19⁷⁹
 KKO 2004:25 s. 37¹⁷⁸
 KKO 2005:84 s. 70
 KKO 2008:24 s. 71, 72
 KKO 2008:94 s. 23
 KKO 2009:27 s. 58²⁸², 71
 KKO 2009:80 s. 58²⁸², 71
 KKO 2010:41 s. 58²⁸²
 KKO 2010:77 s. 36
 KKO 2010:82 s. 17⁶⁴
 KKO 2012:51 s. 26
 KKO 2012:106 s. 17⁶⁴
 KKO 2013:59 s. 17⁶⁴, 64
 KKO 2013:95 s. 37¹⁷⁸
 KKO 2014:10 s. 35¹⁶⁸
 KKO 2014:77 s. 35
 KKO 2014:93 s. 64–65
 KKO 2014:94 s. 64–65
 KKO 2014:95 s. 17⁶⁴, 64–65
 KKO 2015:9 s. 37¹⁷⁸
 KKO 2015:22 s. 70
 KKO 2015:68 s. 59
 KKO 2016:27 s. 37¹⁷⁷

Korkeimman oikeuden päätös nro 1599 (H2010/35, 7.7.2011) s. 55

Ruotsin korkein oikeus

NJA 1993 s. 686; s. 23
 NJA 1998 s. 148; s. 60²⁸⁷
 NJA 2011 s. 254; s. 62–63
 Korkeimman oikeuden päätös Ö 2481-15 (27.4.2016) s. 65³¹¹

LYHENTEET

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (20.5.1999/63, SopS 85–86/1998)
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (23.3.1976/8)
Määräaikalaki	Laki säädettyjen määräaikain laskemisesta (25.4.1930/150)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OK	Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4)
PL	Suomen perustuslaki (11.6.1999/731)
RB	Rättegångsbalken, Ruotsin oikeudenkäymiskaari (18.7.1942:740)
RikeSL	Laki rikesakkomenettelystä (21.1.1983/66)
RML	Laki rangaistusmääräysmenettelystä (26.7.1993/692)
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689)

I JOHDANTO

1. Aluksi

Rikosasian oikeudenkäynnin päätavoitteina on selvittää epäilty rikos ja siihen syyllistynyt henkilö sekä määrätä teosta laissa säädetty rangaistus.¹ Rikosasian oikeudenkäynti pitää järjestää siten, että todennäköisyys asian virheelliseen ratkaisemiseen on mahdollisimman vähäinen.² Asiassa pyritään näin ollen saavuttamaan aineellisesti oikea ratkaisu ja pikainen oikeusrauha, jotta syyttömät vapautuisivat nopeasti heihin kohdistuneista rikosepäilyistä ja jotta asianmukaisesti syyllisiksi todetut sekä rangaistukseen tuomitut henkilöt joutuisivat suorittamaan rangaistustaan mahdollisimman ripeästi.³ Totuuden selvittämisellä on siis tärkeä asema rikosasian oikeudenkäynnissä. Totuuden selvittämisellä pyritään ensinnäkin rikosvastuun tehokkaaseen toteutumiseen, mutta toisaalta sillä tähdätään myös siihen, ettei syyttömiä tuomittaisi.⁴ Onhan väärä langettava tuomio oikeuspoliittisesti paljon tuhoisampi kuin väärä vapauttava tuomio.

Oikeudenkäynnissä tavoiteltavaa totuutta voidaan luonnehtia aineelliseksi siinä mielessä, että se perustuu vapaan todistusteorian mukaisesti aineelliseen todistusjärjestelmään. Tämä tarkoittaa, että kaikkia jutussa ilmenneitä seikkoja tulee voida käyttää todisteena ja että lopulta tuomioistuin vapaaseen harkintaan nojautuen määrittää todisteiden näyttöarvon. Aineellista totuutta ja oikeutta tavoiteltaessa keskeisimmäksi ongelmaksi muodostuu silti se, mikä yksittäisessä tapauksessa on totuus ja mikä on oikea ratkaisu.⁵

Asianosaisten oikeusturvan takaamiseksi heillä tulisi olla mahdollisuus saattaa virheelliseksi kokemansa tuomioistuinratkaisut jonkin toisen, arvovaltaisemman tuomioistuimen tutkittavaksi. Tällaisella muutoksenhakujärjestelmällä on virheitä korjaava ja niitä ennaltaehkäisevä vaikutus. Sen avulla pyritään saavuttamaan oikeita ratkaisuja, kun ylempi tuomioistuin tutkii uudelleen alemman oikeusasteen antaman ratkaisun. Muutoksenhakujärjestelmässä vallitsee kuitenkin eräänlainen jännite kahden eri tavoitteen välillä: toisaalta pyritään aikaansaamaan oikea ratkaisu, mutta toisaalta pyritään saavuttamaan pikainen oikeusrauha.⁶ Onnistuneen tasapainon löytäminen näiden kahden vastakkaisen pyrkimyksen välille on hankalaa. Ennen kaikkea rikoslainkäytössä muutoksenhakekeinojen tarkoituksenmukainen järjestäminen on erityisen vaikeaa. Rikosasioihin liittyvien etujen tärkeys vaatii, että asianosaisilla on riittävät

---

¹ Virolainen – Pölönen 2003, s. 2.

² HE 82/1995 vp, s. 15–16.

³ Sutela DL 3/2014, s. 315.

⁴ Ks. totuudesta rikosprosessissa Tirkkonen 1969, s. 25.

⁵ Ks. aineellisesta ja prosessuaalisesta totuudesta lähemmin Virolainen – Pölönen 2003, s. 171–175.

⁶ Tirkkonen 1969, s. 241.

mahdollisuudet saada väärät tuomiot oikaistuiksi. Toisaalta taas syytetyn intressit puhuvat sen puolesta, että oikeudenkäynti on nopeasti saatava lopulliseen päätökseen.

Muutoksenhakujärjestelmästä huolimatta on silti aina olemassa riski, että myös väärät ratkaisut jäävät lainvoimaisiksi. Kuten kaikessa inhimillisessä toiminnassa, myös lainkäytössä voidaan tehdä virheitä. Aina on olemassa vaara, että tuomioistuinlaitos tai muu oikeusjärjestelmän osa toimii virheellisesti. Tuomioistuimilla ei ole mahdollisuutta saada lainkäyttönsä tueksi täydellistä ja kaikenkattavaa informaatiota. Tämä on seurausta jo siitä tosiasiasta, että vain hyvin harvoin mikään asia on täysin varmaa. Tuomioissa joudutaan tyytymään todennäköisyyksiin, minkä vuoksi oikeudenkäynneissä on mahdollista tavoittaa vain niin sanottu prosessuaalinen totuus eli sellainen lopputulos, joka kulloinkin voimassa olevien menettelysäännösten mukaan on mahdollista saavuttaa.⁷

Väärä tuomio loukkaa aina yksityisen asianosaisen oikeuksia. Erityisesti rikosasioiden osalta väärin perustein annetut tai muuten virheelliset tuomiot ovat syytetyille ja heidän läheisilleen sangen haitallisia. Langettava tuomio merkitsee usein sitä, että tuomittu menettää vapautensa tai joutuu kärsimään muita seurauksia. Rikollisen leimaa on jälkikäteen vaikea poistaa. Myös oikeusjärjestyksen kannalta väärä tuomio on haitallinen, koska se merkitsee samalla sitä, että oikeussuojajärjestelmä on epäonnistunut tehtävässään. Väärät ratkaisut voivat joskus myös häiritä vallitsevaa oikeustajua jopa siinä määrin, että ne horjuttavat yleistä luottamusta tuomioistuinlaitokseen.⁸

Tätä taustaa vasten ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla ja varsinkin tuomionpurkua koskevilla säännöksillä on oikeussuojajärjestelmässä tärkeä merkitys. Jos asiassa ei ole päästy aineellisesti tai menettelyllisesti oikeaan lopputulokseen, eivätkä säännönmukaiset valitus-tiet ole enää käytettävissä, mahdollisuus saada lainvoimainen päätös puretuksi tai poistetuksi on asianosaisen kannalta merkityksellinen taie oikeusturvan toteutumisesta. Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja voitaisiinkin tämän johdosta luonnehtia eräänlaisiksi viimesijaisiksi varoventtiileiksi, jotka mahdollistavat sen, että selvästi virheelliset tuomioistuinratkaisut saadaan korjatuiksi.

---

⁷ Ervo 2014, s. 3.

⁸ Sutela DL 3/2014, s. 312.

2. Tutkimuksesta

2.1. *Aiheen esittely, tutkimusongelman rajausta ja tutkimusmetodi*

Tämän maisteritutkielman aiheena on tuomion purkaminen rikosasiassa syytetyn eduksi. Tarkastelun kohteena ovat tuomion purkamiselle oikeudenkäymiskaaren (OK, 4/1734) 31 luvussa asetetut muodolliset ja aineelliset edellytykset. Tutkielmassa pyritään selvittämään, minkälaisiin tuomioistuinratkaisuihin tuomion purkamista koskeva säännös kohdistuu, kuka voi vaatia tuomion purkamista ja millä edellytyksillä lainvoiman saavuttanut rikostuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa. Tämän ohella tutkielmassa pyritään valottamaan myös tuomionpurkua koskevien säännösten tarkoitusta ja merkitystä oikeussuojajärjestelmälle.

Tutkielman kannalta oleellinen säännös on OK 31 luvun 8 §, jossa säädetään syytetyn eduksi tapahtuvan tuomionpurun edellytyksistä. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät näin ollen siviiliprosessissa annetun tuomion purkaminen (OK 31:7) sekä tuomionpurku, joka koituu syytetyn vahingoksi (OK 31:9). Tutkielman eräissä kohdissa tehdään kuitenkin vertailun vuoksi jonkin verran selkoa myös näistä tutkimuksen ulkopuolelle rajatuista aiheista, jotta tutkimusongelmia voitaisiin havainnollistaa useasta eri näkökulmasta.

Tässä maisteritutkielmassa ei myöskään käsitellä tuomionpurun erityistilanteita. Tutkimuksessa ei käsitellä OK 31:8a ja 9c:ssä säänneltyä menettämisseuraamus- eli konfiskaatiotuomion purkamista syytetyn eduksi tai vahingoksi. Myös OK 31:9a:ssä säännelty yhtenäisrangaistuspurku, OK 31:9b:ssä säännelty luovutustuomion purkaminen sekä OK 31:11:ssä säännelty niin sanottu henkilöerehdyspurku jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Tutkielman ulkopuolelle rajataan edellä mainittujen erityistilanteiden lisäksi myös OK 31:15:ssä säädetty tuomionpurkua koskeva adheesiosäännös, jonka nojalla rikosprosessuaalisen tuomionpurun menestyessä voidaan purkaa myös yksityisoikeudellista korvausvaatimusta koskeva tuomion osa.⁹ Tutkielman puitteissa ei tehdä tarkempaa selkoa myöskään purkumenettelystä, minkä johdosta korkeimmassa oikeudessa tapahtuva purkuasian oikeudenkäynti jää käsillä olevan tutkimuksen ulkopuolelle.

---

⁹ Mainittakoon kuitenkin, että OK 31:15:ää voidaan pitää merkittävänä sen vuoksi, että tuomionpurun menestymisen edellytykset poikkeavat riita- ja rikosasioiden osalta toisistaan. Ei siis ole yhdentekevää, haetaanko rikosasiassa annetun korvaustuomion purkamista rikostuomion purkamisen yhteydessä vaiko erikseen. Esimerkiksi syytetyn eduksi tapahtuvalle tuomion purkamiselle ei ole laissa säädetty mitään määräaika, joten OK 31:15:n soveltaminen tarkoittaa sitä, että myös rikokseen perustuva vahingonkorvausvaatimus voidaan purkaa ilman määräaika. Ks. OK 31:15:stä tarkemmin Lappalainen 1986, s. 506–507.

Tämä tutkielma on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen tutkimus. Oikeusdogmatiikan tavoitteena on vastata kysymykseen voimassa olevan oikeuden sisällöstä. Tarkemmin sanottuna lainoppi pyrkii systematisoimaan ja tulkitsemaan voimassa olevien oikeusnormien sisältöä.¹⁰ Tässä tutkimuksessa noudatetaan perinteistä oikeustieteellisen tutkimuksen kaavaa, jonka mukaisesti oikeudellisen tulkinnan lähtökohtana on säännöksen sanamuodon mukainen tulkinta. Tutkimusaiheen käsittelyssä on pyritty tämän ohella ottamaan huomioon myös käsiteltävän säännöksen tarkoitus. Tutkimuksessa on siten noudatettu osin myös teleologista eli tavoitteellista tulkintametodia. Teleologisen tulkinnan perusajatuksena on, että lakia ei koskaan säädetä vain sen itsensä vuoksi, vaan lailla pyritään aina myös edistämään tiettyjen tavoitteiden ja arvojen toteutumista. Tavoitteellinen tulkinta merkitsee sitä, että ensin selvitetään ne lainsäätäjän tavoitteet, joita sääntelyllä on pyritty edistämään. Tämän jälkeen arvioidaan eri tulkintavaihtoehtojen tosiasiallisia seurauksia. Lopuksi näistä tulkintavaihtoehdoista valitaan se, joka parhaiten toteuttaa lainsäädännön takana vaikuttaneita tavoitteita ja arvoja.¹¹

Tutkielmassa tehdään myös oikeusvertailua Ruotsin tuomionpurkua koskeviin säännöksiin, jotka ovat kylläkin hyvin yhteneviä suomalaisen lainsäädännön kanssa. Ruotsalaista oikeuskirjallisuutta onkin pääsääntöisesti käytetty myös kotimaisen oikeuden tulkinta-aineistona, mutta selvät lainsäädännölliset erot on kuitenkin pyritty nostamaan esiin. Tutkielman tutkimuslähteinä on käytetty oikeuskirjallisuutta, oikeuskäytäntöä ja viranomaislähteitä.

2.2. Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu viidestä luvusta. Ensimmäisessä luvussa esitellään tutkielman aihe ja tutkimusmetodi. Tutkielman toisessa luvussa käydään ensin yleisesti läpi ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja, kartoitetaan niiden lainsäädännöllistä historiaa ja tehdään vertailua muiden Pohjoismaiden vastaaviin järjestelmiin. Tämän jälkeen tarkastellaan ylimääräisten muutoksenhakukeinojen suhdetta varsinaiseen muutoksenhakuun. Luvun lopussa tehdään vielä selkoa prosessioikeustieteen keskeisimmästä instituutiosta eli oikeusvoimasta, jonka tarkastelu on käsillä olevan tutkimusaiheen kannalta välttämätöntä.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan tuomion purkamiselle säädettyjä muodollisia edellytyksiä. Aluksi tehdään selkoa siitä, minkälaisiin tuomioistuinratkaisuihin tuomion purkaminen

---

¹⁰ Ks. Hirvonen 2011, s. 21–26.

¹¹ Ks. Hirvonen 2011, s. 40.

voi OK 31 luvun säännösten mukaisesti kohdistua. Tämän lisäksi tarkastellaan myös purku-legitimaatiota eli selvitetään sitä, kenellä on oikeus tehdä lainvoimaista tuomiota koskeva purkuhakemus. Luvun päätteeksi käsitellään tuomion purkamiselle asetettua purkuintressiä ja käydään läpi niitä edellytyksiä, joiden nojalla purkuhakemus otetaan tutkittavaksi. Tässä yhteydessä paneudutaan vielä erääseen erityistilanteeseen, kun tarkastelun kohteeksi otetaan tasavallan presidentin myöntämän armahduksen vaikutus tuomionpurkuun.

Tuomionpurun muodollisten edellytysten jälkeen neljännessä luvussa siirrytään tarkastelemaan syytetyn eduksi tapahtuvan tuomionpurun aineellisia edellytyksiä. Luvussa tehdään siis tarkempaa selkoa OK 31:8:n 1–4 kohdissa asetetuista purkuperusteista. Neljännen luvun lopuksi käsitellään myös sitä, voidaanko Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toteamaa ihmisoikeusloukkausta pitää perusteena lainvoimaisen rikostuomion purkamiselle.

Viidennessä eli viimeisessä luvussa käydään vielä läpi tuomionpurun menestymismahdollisuuksia tilastojen valossa. Lisäksi luvussa pohditaan tuomionpurkusäännösten tulevaisuutta ja esitetään näkökohtia, joita tulisi pohtia purkusäännöksiä kehitettäessä. Luvun päätteeksi kootaan vielä yhteen tutkimuksen johdosta saatuja tuloksia.

II YLIMÄÄRÄINEN MUUTOKSENHAKU

1. Yleisesti

Ylimääräisiä muutoksenhakekeinoja ovat tuomiovirhekantelu, tuomion purkaminen ja menetetyt määräajan palauttaminen. Niistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa (109/1960) ja ne ovat poikkeustilanteita koskevia ja viimekätisiä oikeusturvakeinoja, joihin turvautuminen on tarkoin rajattu.¹² Käytännössä ylimääräisen muutoksenhaun perusteena ovat ensisijaisesti varsin vakavat virheet. Ylimääräisten muutoksenhakekeinojen käyttäminen on mahdollista vasta sen jälkeen, kun varsinaiselle muutoksenhauille varattu määräaika on kulunut umpeen ja tuomio on saavuttanut lainvoiman.

Tuomiovirhekanteluun (OK 31:1) voidaan turvautua, jos oikeudenkäyntimenettelyssä on ollut merkittävää laatua oleva prosessioikeudellinen virhe tai muu oikeusturvan loukkaus. Tuomiovirhekantelun avulla turvataan siten viime kädessä asianosaisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (*fair trial*).¹³ Tuomion purkamisen (OK 31:7–9c ja 31:11) kohteena on puolestaan aineellisesti virheellinen jo lainvoiman saavuttanut tuomio, johon ei voida enää hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakekeinoin. Tuomionpurulla pyritään varmistamaan se, että asianosaisen oikeussuoja toteutuu myös aineellisella tasolla.

Kolmantena ylimääräisenä muutoksenhakekeinona on menetetyt määräajan palauttaminen (OK 31:17), jolla asianosaiselle tarjotaan tilaisuus saada tietyin edellytyksin hyväkseen uusi prosessuaalinen määräaika. Palautettavissa ovat sellaiset määräajat, joilla pyritään jatkamaan oikeudenkäyntiä eli tyypillisiä palautuskelpoisia määräaikoja ovat täten varsinaista muutoksenhakua määrittävät määräajat.¹⁴ Aineellisten määräaikojen osalta on sitä vastoin perinteisesti katsottu, että ne eivät ole palautuskelpoisia. Tämä merkitsee sitä, että oikeudenkäynnin aloittamista koskevat määräajat jäävät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.¹⁵ Aineellisista määräajoista voidaan esimerkkeinä mainita muun muassa saamisen yleinen

---

¹² Linna 2012, s. 189.

¹³ Jokela 2009, s. 345.

¹⁴ Ks. ratkaisu KKO 2003:20, jossa korkein oikeus katsoi, ettei lainvoiman saaneen tuomion purkamiselle asetettu määräaika ollut palautettavissa OK 31:17:n nojalla. Vrt. Havansi 2004, s. 221, joka pitää tuomiovirhekantelun kuuden kuukauden ja menetetyt määräajan palauttamisen 30 päivän määräaikoja palautuskelpoisina.

¹⁵ Rautio 2012, s. 1234–1235; Jokela 2015, s. 820.

vanhentumisaika ja rikosten syyteoikeutta koskevat vanhentumisajat.¹⁶ Syyteoikeuden vanhentumisaikaa on silti RL 8:4:ssä asetettujen perusteiden nojalla mahdollista jatkaa kerran enintään yhdellä vuodella.

Ylimääräisessä muutoksenhaussa toimivalta kuuluu lähtökohtaisesti korkeimmalle oikeudelle, joka OK 31 luvun pääsäännön mukaan toimii siis purku- ja kanteluinstanssina sekä käsittelee tietyt menetetyt määräajan palauttamista koskevat hakemukset. Nykyisin toimivaltaa ylimääräisessä muutoksenhaussa on kuitenkin siirretty melkoisesti myös alemmille tuomioistuimille.¹⁷ Esimerkiksi käräjäoikeuden tuomiosta kannellaan tuomiovirheen perusteella hovioikeuteen (OK 31:2.1), minkä lisäksi hovioikeus käsittelee myös menetetyt määräajan palauttamista koskevan hakemuksen, jos palautettavaksi vaadittu määräaika koskee toimenpiteen tekemistä käräjäoikeudessa tai muutoksenhakua sen ratkaisuun (OK 31:18.2).

Ylimääräisten muutoksenhakukeinojen ominaispiirteenä on, että niiden avulla on poikkeuksellisesti mahdollista murtaa tuomion lainvoimaisuus ja oikeusvoima. Lainsäätäjä on siis katsonut, että tietynlaiset virheet ja puutteet oikeudenkäyntimenettelyssä tai tuomiossa voivat olla niin vakavia, että oikeusrauhaan voidaan vielä tuomion lainvoimaseksi tulon jälkeenkin puuttua. Yleisenä lähtökohtana on siten, että myös lainkäytössä voi sattua virheitä, jotka voivat olla niin vakavia, että ne johtavat kohtuuttomaan lopputulokseen ja horjuttavat täten kansalaisten uskoa tuomioistuinlaitokseen. Ylimääräisten muutoksenhakukeinojen oikeutus on siten siinä, että joskus yhteiskunnan ja yksityisten etu vaatii, että nämä ilmiselvästi virheelliset tuomiot saadaan korjatuiksi.¹⁸

Suomessa voimassa olevaa ylimääräistä muutoksenhakujärjestelmää voidaan luonnehtia sangen avoimeksi, koska esimerkiksi tuomion purkaminen syytetyn eduksi on hyvin laajalti mahdollista.¹⁹ Suomessa on omaksuttu kanta, joka painottaa oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioiden virheettömyyttä eli lopputuloksen oikeellisuutta. Tämä merkitsee, että ylimääräistä muutoksenhakua koskevassa järjestelmässä oikeusriitojen päätepisteen saavuttamiselle ja tuomioiden pysyvyydelle on annettu vähäisempi painoarvo kuin lopputuloksen oikeellisuudelle.

---

¹⁶ Toisaalta on katsottu, että myös aineellisten määräaikaisten pitäisi olla palautettavissa. Ks. esimerkiksi Havansi 2004, s. 360–365. Palautuskelpoisuuden laajentaminen johtaisi kuitenkin varsin suureen epävarmuuteen, kun milloinkaan ei voisi olla täysin varma siitä, voiko oikeussuhteen vastapuoli saada jo vanhentuneen asian riitautetuksi. Varsinkin rikosten syyteoikeuden vanhentumista koskevien määräaikaisten kannalta palautuskelpoisuutta ei ole ainakaan syytä laajentaa siitä, mikä on vallitseva tilanne RL 8:4:n johdosta.

¹⁷ Ks. muutoksenhakuinstanssista ylimääräisessä muutoksenhaussa Rautio 2012, s. 1235–1236.

¹⁸ Jokela 2015, s. 800.

¹⁹ Leppänen – Välimaa 1998, s. 126.

Ylimääräisille muutoksenhakukeinoille on leimallista niiden käytön toissijaisuus. Niihin ei voi turvautua, jos määräaika varsinaiselle muutoksenhauille ei ole vielä kulunut umpeen. Pääsääntönä voidaan pitää myös sitä, että mikäli on olemassa jokin yksinkertaisempi tie haakea ratkaisuun muutosta, ei ylimääräiseen muutoksenhakuun voi turvautua.²⁰ Varsinaisiin ja ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin ei näin ollen voi turvautua samanaikaisesti tai vaihtoehtoisesti.

On pantava merkille, että kantelu- ja purkuperusteet ovat varsin lähellä toisiaan ja niiden välinen rajanveto voi olla vaikeaa.²¹ Kysymys siitä, koskeeko ylimääräinen muutoksenhaku menettelyllistä vai aineellista virhettä, voi olla tulkinnanvarainen. Kantelu- ja purkuperusteet voivat olla myös päällekkäisiä tai rinnakkaisia.

Todettakoon vielä, että ylimääräisten muutoksenhakukeinojen välillä vallitsee tietty etusija-järjestys. Esimerkiksi Lager on katsonut, että tuomiovirhekantelua on perusteltua pitää ensisijaisena ylimääräisenä muutoksenhakukeinona suhteessa tuomion purkamiseen, koska myös varsinaisessa muutoksenhaussa on tutkittava ensin menettelylliset virheet.²² Purkuhakemus tulisi siis tutkia vasta sen jälkeen, kun kyse ei ole enää menettelyvirheestä. Määräaika tuomiovirhekantelun tekemiselle on kuitenkin melko lyhyt. Tuomiovirhekantelu on lähtökohdaisesti tehtävä kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kantelun kohteena oleva tuomio sai lainvoiman tai siitä, kun kantelija sai virheen tiedoksi (OK 31:2.1). Joskus menettelyvirheisiin nojaututaan myös purkuhakemuksen tueksi, koska määräaika tuomiovirhekantelun tekemiseksi on jo ehtinyt kulua umpeen.²³

OK 31 lukua säädettäessä silmällä on pääsääntöisesti pidetty yleisissä tuomioistuimissa käsiteltäviä riita- ja rikosasioita. Luvun soveltamisalaa voidaan luonnehtia yleiseksi ja luku soveltuu myös ulosotto- ja insolvenssiasioihin. Lisäksi OK 31 luku soveltuu sellaisiin erityisissä rikosprosessilajeissa ratkaistuihin asioihin, jotka olisi voitu käsitellä myös käräjäoikeudessa. Näitä ovat esimerkiksi rikesakko, joka on annettu rikesakkomenettelystä annetun lain (RikeSL, 66/1983) mukaisesti ja rangaistusmääräys, joka on annettu rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain (RML, 692/1993) nojalla.²⁴

---

²⁰ Rautio 2012, s. 1196.

²¹ Sutela DL 3/2014, s. 317.

²² Ks. Lager 1972, s. 53. Näin myös Jokela 2015, s. 805.

²³ Ks. Sutela DL 3/2014, s. 317.

²⁴ Rautio 2012, s. 1194–1195. Rangaistusmääräystä koskee tosin oma erikoissääntelynsä, jossa eräät rangaistusmääräyksiin kohdistuvat purkuasiat käsittelee käräjäoikeus, ks. RML 18 §. Ohimennen huomautettakoon, että RML ja RikeSL on kumottu sakon ja rikesakon määräämisestä annetulla lailla (754/2010), joka tulee voimaan myöhemmin lailla säädettävänä ajankohtana.

OK 31 luvun nojalla ei kuitenkaan voida puuttua sellaisiin hallintoviranomaisten tekemiin ratkaisuihin, jotka kuuluvat yleisten hallintotuomioistuinten käsiteltäviksi. Hallintolainkäytölain (586/1996) 58–68 §:ssä säädetään nimittäin ylimääräisestä muutoksenhausta, joka kohdistuu hallinto- ja hallintolainkäyttöpäätöksiin. Hallintoasioissakin ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat kantelu, menetetyn määräajan palauttaminen ja päätöksen purkaminen. Säännökset ovat kuitenkin yleisluonteisempia ja muutenkin hallintopäätöksen purkamista koskevat edellytykset ovat väljemmät kuin yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa.²⁵ Toimivaltainen tuomioistuin ylimääräisen muutoksenhaun osalta hallintoasioissa on korkein hallinto-oikeus.

2. Ylimääräisten muutoksenhakukeinojen historiaa

Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla on historiallisesti pitkät perinteet. Jo roomalaisessa oikeudessa oli käytössä erityisiä muutoksenhakukeinoja, joita nykypäivän systematiikan mukaisesti voitaisiin luonnehtia ylimääräisiksi muutoksenhakukeinoiksi. Esimerkkinä voidaan mainita mitättömyyskanne ja kumoamiskanne (*in integrum restitutio*).²⁶ Roomalaisen oikeuden mitättömyys- ja kumoamiskanne oli pääsääntöisesti laitettava vireille siinä samassa tuomioistuimessa, jossa asia oli viimeksi ollut käsiteltävänä.²⁷ Tulee kumminkin panna merkille, että *in integrum restitutio* -säännöstö sen roomalaisyhteiskunnassa muodossa lukeutui paremminkin yksityisoikeuteen kuin prosessioikeuteen.²⁸

Roomalainen oikeus tunsii useita erilaisia perusteita restitutiota myöntämiseksi. Näistä voidaan mainita muun muassa pakkoon, petokseen ja erehdykseen nojautuvat restitutioperusteet. Myös laiminlyönnit, joista oli aiheutunut haitallisia oikeudellisia seurauksia, kuuluivat restitutiota soveltamisalaan. Restitutiota voitiin myöntää myös alaikäisyyden johdosta, jos alaikäinen oli alaikäisyytensä vuoksi jollakin tavalla kärsinyt vahinkoa. Merkittävänä erikoistapauksena tuli kysymykseen lisäksi myös restitutiota vanhentumista vastaan, jonka nojalla voitiin torjua yksityisoikeudellisen määräajan umpeen kulumisen aiheuttamat haitalliset seuraamukset.²⁹

---

²⁵ Ks. ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa Mäenpää 2007, s. 596–616 ja Paso – Saukko – Tarukannel – Tolvanen 2015, s. 237–248.

²⁶ Tuomionpurkusäännöstön piiriin kuuluvista ilmiöistä onkin vakiintuneesti käytetty nimitystä restitutiota, joka juontaa juurensa roomalaisesta oikeudesta.

²⁷ Jokela 2009, s. 347–348.

²⁸ Tirkkonen 1937, s. 39.

²⁹ Tirkkonen 1937, s. 40.

Restituutiosäännöstö siirtyi myöhemmin 1300–1400-luvuilla myös Saksan yleisoikeuteen, jossa sitä kehitettiin edelleen. Saksan yleisoikeudessa restitutiolla oli toissijainen luonne ja se esiintyi kahdessa päämuodossa sekä yksityisoikeuden piiriin kuuluvana instituutiona että puhtaasti prosessioikeudellisena säännöstönä. Saksan yleisoikeuden mukaan restitutio voitiin myöntää jos asianosaisen oikeudenkäyntiavustaja oli hoitanut tehtäviään huonosti tai jos oli tullut ilmi asiaan vaikuttavia uusia seikkoja. Restitutiolla voitiin myös kumota prosessuaalisten määräaikojen laiminlyönneistä aiheutuneita haitallisia seurauksia.

Restituutiota tuli hakea neljän vuoden kuluessa siltä tuomioistuimelta, jossa tapahtuneessa jutun käsittelyssä hakija oli kärsinyt vahinkoa. Saksan yleisoikeudessa restitutio oli menettelyllisesti yhtenäinen prosessi, jossa samalla sekä kumottiin aikaisempi tuomio että annettiin asiaa koskeva uusi ratkaisu.³⁰ Saksan yleisoikeuden restituutiosäännökset ovat vaikuttaneet myös ruotsalais-suomalaiseen prosessijärjestelmään.

Vanhemmassa ruotsalaisessa oikeudessa 1600-luvulla oli käytössä kaksi restituutiota muistuttavaa muutoksenhakukeinoa, joita ei aina erotettu toisistaan.³¹ Näitä olivat menetetyn määräajan palauttaminen ja lainvoimaisen tuomion purkaminen. Ne perustuivat kuninkaalle kuuluneeseen oikeuteen purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot. Nämä kuninkaan oikeudet liittyivät läheisesti hänelle vanhastaan kuuluneeseen armahdusoikeuteen.³²

Vuoden 1734 laissa mitättömyyskantelusta säädettiin aikaisempaa tarkemmin ja lakiin sisällytettiin nimenomaiset säännökset menetetyn määräajan palauttamisesta ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta. Kyseiset säännökset eivät kuitenkaan aikanaan vastanneet käytännön tarpeita ja säännösten puutteellisuuden vuoksi oikeuskäytännössä kehitettiin uusi oikeussuojakeino, josta käytettiin nimitystä analoginen restitutio.³³ Sen piiriin kuuluivat myös menettelylliset virheet ja aineellisesti väärät tuomiot, jotka jäivät silloisen purkulainsäädännön ulkopuolelle.³⁴

Suomessa voimassaoleva ylimääräistä muutoksenhakua koskeva lainsäädäntö eli OK 31 luku on pääsääntöisesti peräisin vuodelta 1960. Läheisenä esikuvana kyseisen luvun säännöksille olivat Ruotsin rättegångsbalkenin (RB, 1942:740) vastaavat säännökset.³⁵ Tämän johdosta ylimääräistä muutoksenhakua koskevaa lukua tulkittaessa voidaan hyödyntää myös

---

³⁰ Tirkkonen 1937, s. 42–43.

³¹ Ks. myös Cars 1959, s. 48–58.

³² Jokela 2009, s. 348.

³³ Ks. analogisesta restitutiosta lähemmin Tirkkonen 1937, s. 266–301.

³⁴ Jokela 2009, s. 349. Ks. tuomionpurun historiasta myös *Felaktigt dömda*: Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt 2006, s. 78–79.

³⁵ Tirkkonen 1972, s. 544–545.

Ruotsin tieteisoppia ja oikeuskäytäntöä. OK 31 luvun säännöksiä ja niiden perusteluja voidaan kuitenkin pitää sangen niukkoina.³⁶ Kyseisiin säännöksiin ei viimeisten vuosikymmenten aikana ole tehty suuria muutoksia, joskin vuonna 2005 ylimääräisen muutoksenhaun järjestelmää uudistettiin siten, että toimivaltaa siirrettiin korkeimmalta oikeudelta alemmille oikeusasteille.³⁷

Merkittävänä ylimääräistä muutoksenhakua koskevana uudistuksena voidaan pitää myös vuonna 2013 voimaan tullutta lainuudistusta, jolla oikeudenkäymiskaaren 15:1:ään lisättiin 4 momentti, jonka mukaan muun hakijan kuin viranomaisen on korkeimmassa oikeudessa tuomiovirhekantelua tai tuomionpurkua koskevassa asiassa käytettävä oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa.³⁸ Esitöiden mukaan asiamiespakko vähentäisi ilmeisen perusteettomien purkuhakemusten tekemistä ja näin osaltaan parantaisi korkeimman oikeuden työtilannetta. Myös hakemusten laadun arveltiin parantuvan, kun ylimääräisen muutoksenhaun tarpeellisuuden arvioi ensin oikeudenkäyntiasiamiehen kelpoisuusvaatimukset täyttävä lakimies.

3. Oikeusvertailu muihin Pohjoismaihin

Suomen ylimääräistä muutoksenhakua koskevat OK 31 luvun säännökset ovat hyvin samanklaisia kuin Ruotsin vastaavat säännökset RB 58 ja 59 luvuissa. Sitä vastoin Norjassa ylimääräisen muutoksenhaun osalta on omaksuttu aivan erilainen järjestelmä, siellä ei muun muassa tehdä jakoa tuomiovirhekantelun ja tuomion purkamisen välillä.³⁹ Menettelystä säädetään riita- ja rikosasioiden osalta eri laeissa ja menettelystä käytetään nimitystä *gjenåpning*.⁴⁰ Ylimääräistä muutoksenhakua rikosasioissa koskevat hakemukset käsittelee riippumaton toimikunta, *gjenopptakelsekommisjonen*, joka koostuu viidestä jäsenestä ja kolmesta varajäsenestä. Toimikunnan puheenjohtajalla, varapuheenjohtajalla ja yhdellä muulla jäsenellä sekä kahdella varajäsenellä on oikeustieteellinen koulutus.⁴¹ Toimikunnan tehtävänä on arvioida, onko purkuhakemuksen johdosta olemassa painavia syitä järjestää asiaa koskeva uusi

---

³⁶ Ks. HE 14/1958 vp.

³⁷ Ks. HE 9/2005 vp s. 10 ja 12. Ks. näistä uudistuksista lähemmin myös Salonen DL 5/2005, s. 990–1004 ja hovioikeuden toimivaltaan kuuluvista ylimääräisistä muutoksenhakuaineistoista Jokela 2010, s. 489–500.

³⁸ Ks. HE 318/2010 vp s. 20–21.

³⁹ Jokela 2009, s. 350.

⁴⁰ Ks. Tvisteloven (17.6.2005) 31 luku ja Straffeprosessloven (22.5.1981) 27 luku.

⁴¹ Straffeprosessloven 395 §.

oikeudenkäynti. Toimikunta ei siis itse tee asiaratkaisua, vaan se voi purkuhakemuksen johdosta osoittaa asian uudelleen käsiteltäväksi sellaiseen tuomioistuimeen, joka ei ole asiaa aikaisemmin käsitellyt, ellei asiaa lähetetä takaisin Norjan korkeimpaan oikeuteen.⁴²

Norjan *gjenopptakelsekommisjonen* voi määrätä järjestettäväksi asiaa koskevan uuden oikeudenkäynnin, jos asiassa on tullut ilmi jokin uusi seikka tai todiste, jonka nojalla syytetty olisi vapautettu häntä koskevista syytteistä tai hänelle olisi tullut tuomita lievempi rangaistus taikka asiassa toiminut tuomari, syyttäjä, puolustaja tai asiassa kuultu todistaja on syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, joka on oletettavasti vaikuttanut jutun lopputulokseen siten, että se on koitunut syytetyn haitaksi. Purkuhakemus voidaan hyväksyä myös sen johdosta, että kansainvälinen lainkäyttöelin tai YK:n ihmisoikeuskomitea on todennut rikostuomion olevan ristiriidassa Norjan kansainvälisten velvoitteiden kanssa tai asian aiemmassa käsittelyssä on muuten laiminlyöty näitä velvoitteita. Lisäksi edellytetään, että uusi käsittely oletettavasti johtaisi toiseen lopputulokseen tai on muutoin syytä olettaa, että kansainvälisten velvoitteiden laiminlyönti on vaikuttanut ratkaisun sisältöön ja uusi käsittely on välttämätön tästä virheestä johtuneen vahingon korjaamiseksi.⁴³

Gjenopptakelsekommisjonen voi asian selvittämiseksi kutsua tuomitun henkilön tai asiassa kuullun todistajan epäviralliseen keskustelutilaisuuteen. Se voi myös järjestää suullisia kuulemisia, pyytää viranomaisia luovuttamaan sille hallussaan olevia todisteita tai järjestää asiassa virallisen tutkimuksen. Erityistilanteissa toimikunta voi lisäksi pyytää syyttäviranomaisia aloittamaan asiassa uuden rikostutinnan. Toimikunnan tulee itse pitää huolta siitä, että sillä on hallussaan kaikki tarpeellinen aineisto asian selvittämiseksi.⁴⁴

Tanskassa ylimääräistä muutoksenhakua rikosasioissa koskevat hakemukset käsittelee erityistuomioistuin (*Den Særlige Klageret*). Sen toimivaltaan kuuluu käsitellä hakemukset, joilla pyritään kumoamaan rikostuomion oikeusvoima ja järjestämään asiassa uusi oikeudenkäynti. Tuomionpurkua ja uutta oikeudenkäyntiä koskeva hakemus voi koskea vain sellaista rikostuomiota, johon ei ole enää mahdollista hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin.

Erityistuomioistuin voi purkuhakemuksen johdosta osoittaa rikosasian uudelleen käsiteltäväksi siihen ylioikeuteen, joka asian on viimeksi ratkaissut. Uuden käsittelyn myöntämisen

⁴² Ks. toimikunnan internetsivu osoitteessa <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=147>.

⁴³ Ks. myös KM 2002:8, s. 35.

⁴⁴ *Gjenopptakelsekommisjonen*-toimikunnan internetsivu, osoitteessa <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=147>.

edellytykset ovat lähes samanlaiset kuin Suomen ja Ruotsin oikeudessa tuomion purkamiselle asetetut perusteet. Tosin Tanskassa ilmeisen väärä lain soveltaminen ei ole purkuperuste.⁴⁵ Erityistuomioistuimen tekemästä päätöksestä, jolla uusi oikeudenkäynti on myönnetty tai evätty, ei voi valittaa.

Tanskan erityistuomioistuin on perustettu vuonna 1939 ja se toimii Tanskan korkeimman oikeuden yhteydessä. Siihen kuuluu viisi jäsentä: yksi korkeimman oikeuden jäsen, yksi ylioikeuden tuomari, yksi alioikeuden tuomari, yksi oikeustieteellistä tutkimusta edustava oikeustieteen professori ja yksi asianajaja. Erityistuomioistuin toimii myös tuomareiden kurinpitoviranomaisena ja se käsittelee tuomareiden määräaikaista erottamista virantoimituksesta koskevat asiat. Lisäksi erityistuomioistuin käsittelee syytetyille määrättyjen puolustajien erottamista koskevat valitukset.⁴⁶

4. Varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen eroista

Muutoksenhakukeinot on yleensä jaettu säännönmukaisissa tapauksissa käytettävissä oleviin varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin ja poikkeuksellisten edellytysten vallitessa kysymykseen tuleviin ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin. Näiden kahden eri ryhmän keskeisimpänä erona voidaan pitää muutoksenhaun kohteena olevan tuomion lainvoimaisuutta. Varsinainen muutoksenhaku kohdistuu sellaiseen tuomioon, joka ei ole vielä lainvoimainen. Ylimääräisen muutoksenhaun kohteena on puolestaan lainvoimainen tuomio, jonka osalta ei ole enää mahdollista turvautua varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin.

Varsinaista muutoksenhakua voidaan näin ollen pitää ensisijaisena muutoksenhaun muotona. Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla on puolestaan varsinaista muutoksenhakua täydentävä, toissijainen luonne. Jos siis käytettävissä on jokin yksinkertaisempi oikeussuojatie, se sulkee pois mahdollisuuden turvautua erityisiin ja ainoastaan poikkeustilanteissa kysymykseen tuleviin muutoksenhakukeinoihin.⁴⁷

Muutoksenhakukeinot voidaan jakaa kahteen ryhmään myös sillä perusteella, onko niillä lakkauttava eli devolutiivinen vaikutus vai ei. Devolutiivisella vaikutuksella tarkoitetaan asian vireilläolon päättymistä ratkaisun antaneessa oikeusasteessa ja sen vireille tulemista muutoksenhakuinstanssissa. Varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla on lakkauttava vaikutus,

⁴⁵ KM 2002:8, s. 35. Ks. myös Retsplejeloven (24.10.2012) 977–979 §.

⁴⁶ Ks. Tanskan erityistuomioistuimen internetsivu, osoitteessa <http://www.domstol.dk/DENSAERLIGEKLAGE-RET/Pages/DenSrligeKlageret.aspx>.

⁴⁷ Rautio 2012, s. 1196.

joka ylimääräisiltä muutoksenhakukeinoilta taas puuttuu.⁴⁸ Jaotteluperusteena voidaan edellä mainitun ohella käyttää myös lykkäävää eli suspensiivista vaikutusta. Se ilmenee tuomioihin nähden sillä tavalla, ettei tuomio muutoksenhaun johdosta vielä tule oikeusvoimaiseksi tai täytäntöönpanokelpoiseksi. Jälleen voidaan todeta, että varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla on lykkäävä vaikutus, jota ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla ei ole.⁴⁹

Varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla jatketaan ensiasteessa vireille tullutta prosessia muutoksenhakuasteessa. Varsinaisen muutoksenhaun tarkoituksena on täten saada muutosta valituksen kohteena olevaan tuomioistuinratkaisuun siten, että se joko kumotaan, muutetaan tai palautetaan takaisin alempaan oikeusasteeseen. Sitä vastoin ylimääräiseen muutoksenhaakuun voidaan turvautua vain silloin, kun käsillä on lopullinen eli lainvoimainen tuomio, jonka oikeusvoimavaikutus estää asian uudelleen käsittelemisen.

Edellä lausutun lisäksi tulee huomata, että varsinaisessa muutoksenhaussa tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus on laajempi kuin ylimääräisessä muutoksenhaussa. Varsinaisessa muutoksenhaussa tuomioistuimen täytyy viran puolesta tarkistaa myös alemmassa oikeudessa tapahtuneen menettelyn laillisuus. Tämä tutkinta ei rajoitu pelkästään muutoksenhakuperusteiden oikeellisuuden tai lainmukaisuuden tutkimiseen, vaan tuomioistuimen on samalla tutkittava itse pääasia uudelleen. Ylimääräisessä muutoksenhaussa muutoksenhakuinstanssi sitä vastoin voi tutkia vain sen, onko käsillä jokin laissa säädetty peruste, jonka nojalla lainvoimainen tuomio voidaan purkaa tai poistaa.⁵⁰

Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla ei siten välittömästi voida muuttaa hakemuksen kohteena olevaa ratkaisua. Muutoksen saaminen on mahdollista vasta sen jälkeen, kun varsinaisena esteenä oleva tuomio, ja tarkemmin sanottuna sen lainvoima, on ensin poistettu tai purettu.⁵¹ Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla pyritään siis saamaan muutos siihen prosessuaaliseen olotilaan, jonka lainvoimainen tuomio muodostaa.⁵²

---

⁴⁸ Lager 1972, s. 14; Tirkkonen 1977, s. 323. Siviiliprosessin puolella takaisinsaannilla, jota haetaan yksipuolista tuomiota vastaan, ei kuitenkaan ole devolutiivista vaikutusta. Rikosprosessuaaliselta kannalta tarkasteltuna kaikilla varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla on devolutiivinen vaikutus.

⁴⁹ Lager 1972, s. 14. Ks. myös Tirkkonen 1972, s. 483–484.

⁵⁰ Virolainen 1977, s. 317–318.

⁵¹ Lager 1972, s. 17.

⁵² Lager 1972, s. 19.

5. Oikeusvoimasta

Ennen tuomionpurkua koskevien säännösten käsittelemistä on syytä perehtyä tarkemmin oikeusvoiman käsitteeseen ja sen oikeudellisiin vaikutuksiin. Oikeusvoima on välttämätön instituutio, jonka avulla taataan niin oikeusrauha kuin annetun tuomion sitovuus tulevaisuudessa.⁵³ Oikeusvoimainstituution puuttuminen merkitsisi sitä kestävämpää tilannetta, että oikeusriidoilla ei olisi loppua.⁵⁴ Oikeusvoimasta ei kuitenkaan ole nimenomaisia säännöksiä prosessilaisamme, vaikka se lukeutuu prosessioikeuden keskeisimpiin instituutioihin.⁵⁵ Oikeusvoimaa koskevat ongelmat on siten jätetty oikeustieteen ja oikeuskäytännön selvittelyjen varaan.⁵⁶

Vaikka kansallinen prosessilakimme ei sisällä säännöksiä oikeusvoimasta, on kuitenkin nostettava esiin eräät kansainväliset sopimukset, jotka kieltävät rankaisemasta uudelleen sellaisesta rikoksesta, josta syytteessä ollut henkilö on jo lopullisella tuomiolla joko vapautettu tai todettu syylliseksi. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla ja YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen (KP-sopimus) 14 artiklan 7 kohta sisältävät määräyksiä rikostuomion oikeusvoimasta. Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa on vastaava kaksoisrangaistavuuden kieltoa koskeva määräys.

5.1. Lähtökohta

Oikeudenkäynnin päättävä tuomio merkitsee asian ratkaisemista tulevaisuuteen nähden sitovalla tavalla.⁵⁷ Tämä tarkoittaa, että lainvoimaisella tuomiolla ratkaistua asiaa ei voida tuomioistuimessa enää tutkia uudelleen.⁵⁸ Kyseessä on siis prosessioikeudellinen oppi oikeusvoimasta, josta voidaan käyttää myös nimitystä *res judicata*. Toistuvia oikeudenkäyntejä samasta asiasta ei hyväksytä, koska niistä aiheutuisi lukuisia ongelmia sekä asianosaisille että yhteiskunnalle. Asianosaisten on esimerkiksi voitava luottaa tuomiossa vahvistetun

⁵³ Ks. Tirkkonen 1933, s. 46.

⁵⁴ Tirkkonen 1977, s. 276.

⁵⁵ Ks. Tirkkonen 1972, s. 458. Kaikkien oikeusvoimailmiön piiriin kuuluvien tilanteiden kattava säänteleminen on kuitenkin hankalaa ja tapausten moninaisuuden vuoksi usein myös epätarkoituksenmukaista.

⁵⁶ Lappalainen 2001, s. 406. Toisaalta oikeusvoima käy välillisesti ilmi OK 31 luvun säännöksistä, jotka mahdollistavat lainvoimaisen ja siten myös oikeusvoimaisen tuomion poistamisen tai purkamisen ylimääräisten muutoksenhakukeinojen avulla.

⁵⁷ Lappalainen 2001, s. 400.

⁵⁸ Vastaavasti *lis pendens* -vaikutus eli vireilläolovaikutus muodostaa esteen sille, että samaa asiaa koskeva kante otettaisiin tutkittavaksi toisessa tuomioistuimessa tai oikeudenkäynnissä, kun ensiprosessi on vielä vireillä. Oikeusvoiman ja vireilläolovaikutuksen ulottuvuus ei kuitenkaan ole täysin identtinen, ks. Lappalainen 2001, s. 408.

oikeustilan pysyvyyteen. Oikeusvarmuuskin edellyttää, että jokaiselle oikeusriidalle saadaan lopullinen päätepiste.

Oikeusvoimaopin taustalla on tarve pitää tuomiolla ratkaistut olosuhteet vakaina ja pysyvinä.⁵⁹ Tämä tosin merkitsee samalla myös sitä, että väärätkin tuomiot saavat oikeusvoiman. Oikeusvoimavaikutus ei siis ole riippuvainen siitä, onko tuomio aineellisesti oikea vai ei. Lainvoiman saaneiden tuomioiden oikeusvoima on kuitenkin poikkeuksellisissa tapauksissa mahdollista murtaa ylimääräisten muutoksenhakukeinojen avulla, mikäli tuomiota tai oikeudenkäyntimenettelyä rasittaa jokin vakava virhe tai laiminlyönti.

Oikeusvoiman on vakiintuneesti katsottu ilmenevän kahdessa eri ulottuvuudessa.⁶⁰ *Negatiivinen oikeusvoima* merkitsee, että lainvoimaisella tuomiolla ratkaistua asiaa ei voida tutkia uudelleen eli aikaisempi tuomio on esteenä uudelle samaa asiaa koskevalle prosessille. Tämä prosessineste on ehdoton eli tuomioistuimen tulee ottaa se huomioon viran puolesta.⁶¹ Ei siis ole mahdollista, että aiemman oikeudenkäynnin hävinnyt asianosainen vaatii prosessiteitse tuomioistuimelta samaa asiaa koskevaa uutta ratkaisua, joka olisi sisällöltään aiemman oikeusvoimaisen tuomion vastakohta.

Oikeusvoiman positiivinen vaikutus puolestaan tarkoittaa, että aiemmin ratkaistu lainvoimainen tuomio asetetaan myöhemmän oikeudenkäynnin perustaksi jos siinä ratkaistu asia on ennakkoluonteisena kysymyksenä myöhemmässä oikeudenkäynnissä. Aikaisempaa tuomiota ei siis myöhemmässä prosessissa voida enää riitauttaa. Jos esimerkiksi saatavan olemassaolo on jo vahvistettu lainvoimaisella tuomiolla, ei tämän saatavan olemassaoloa voida enää kiistää myöhemmässä oikeudenkäynnissä, joka koskee saatavan suorittamista. Positiivinen oikeusvoimavaikutus ei kuitenkaan muodosta estettä uudelle oikeudenkäynnille, vaan merkitsee, että aiemmin annettu tuomio on myöhemmässä oikeudenkäynnissä aineellisen ratkaisun sisältöön vaikuttava sitova ennakkokokannotto. Tuomioistuimen tulee ottaa myös positiivinen oikeusvoimavaikutus huomioon viran puolesta.⁶²

---

⁵⁹ Lappalainen 2012b, s. 737.

⁶⁰ Tirkkonen 1933, s. 54–56. Ks. myös Vuorenää 2014, s. 79.

⁶¹ Lappalainen 2001, s. 401.

⁶² Lappalainen 2012b, s. 738.

5.2. Oikeusvoima rikosprosessissa

5.2.1. Yleisesti

Kuten edellä on jo mainittu, rikosprosessissa oikeusvoimaoppia ilmentää EIS 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan 1 kohta, jonka mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi. Kyseinen määräys tunnetaan paremmin myös *ne bis in idem* -kieltona, ”ei kahdesti samassa asiassa”, joka muodostaa keskeisen osan syytetyn oikeussuojaa rikosprosessissa.⁶³ Vastaava määräys on myös EU:n perusoikeuskirjan 50 artiklassa ja YK:n KP-sopimuksen 14 artiklan 7 kohdassa. Ihmisoikeuksiin perustuva *ne bis in idem* -kielto on viime vuosina osoittautunut tulkinnanvaraiseksi suhteessa veronkorotuksiin ja niiden rangaistusluonteeseen.⁶⁴

Rikosprosessissa negatiivinen oikeusvoimavaikutus ilmenee siten, että haastehakemus on viran puolesta jätettävä tutkimatta, jos se koskee sellaista tekoa, josta on jo aiemmin annettu tuomio. Lainvoimainen tuomio, oli se sitten langettava tai syytteen hylkäävä, muodostaa ehdottoman prosessinesteen uudelle samaa asiaa koskevalle oikeudenkäynnille. Rikostuomion antamisen jälkeen ei ole enää mahdollista määrätä samasta teosta uusia julkisoikeudellisia seuraamuksia.⁶⁵

Rikosprosessissa negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen ulottuvuuden ja sisällön määräytymiseen vaikuttaa usea osatekijä.⁶⁶ Aluksi on pystyttävä määrittelemään, onko kyseessä sama teko, josta on jo annettu tuomio. Suomessa negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen määrittelyssä lähtökohtana on ollut rikollisen teon identiteetti.⁶⁷ Tässä arvioinnissa ratkaisevana tekijänä on pidetty tapahtumien tosiasiallista eli historiallista kulkua.⁶⁸ Tulee kuitenkin panna merkille, että vaikka jokin tietty tapahtumainkulku olisikin aiemmin ollut rikosprosessissa tutkittavana, ei se estä tuomitsemasta jotakuta muuta henkilöä samasta teosta esimerkiksi yllyttäjänä tai avunantajana.⁶⁹

⁶³ Frände 2012, s. 762.

⁶⁴ *Ne bis in idem* -kieltoa ja veronkorotusta koskevista korkeimman oikeuden ratkaisuista voidaan mainita esim. KKO 2010:82, KKO 2012:106, KKO 2013:59, KKO 2014:95.

⁶⁵ Jokela 2015, s. 595. Sitä vastoin vahingonkorvausta ja muita yksityisoikeudellisia seuraamuksia on kyllä ROL 3:8:n nojalla mahdollista vaatia myöhemmässä siviiliprosessissa siltä osin kuin asiaa ei ole käsitelty ja ratkaistu rikosprosessin yhteydessä.

⁶⁶ Frände 2012, s. 762.

⁶⁷ Frände 2012, s. 762. Teon identiteetti määrittää myös syyttäjän ja asianomistajan mahdollisuuksia tarkistaa syytettä. Ks. rikollisen teon identiteetin määrittelystä tarkemmin Koponen 2003b, s. 376–381.

⁶⁸ Tirkkonen 1972, s. 450.

⁶⁹ Frände 2012, s. 762.

Rikostuomion oikeusvoiman ulottuvuus määrittää sitä, missä laajuudessa ratkaisu tulee asiallisesti sitovaksi. Oikeusvoiman ulottuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon etenkin syytetyn intressit, minkä johdosta oikeusvoimavaikutuksen tulisikin ulottua suhteellisen laajalle.⁷⁰ Rikostuomion oikeusvoimapiirin katsotaankin ulottuvan rikolliseen tekoon, sen tekijään, hänen syyllisyyteensä ja hänen rangaistukseensa.⁷¹ Tämä on perusteltua myös syytetyn oikeusturvan vuoksi, sillä hänen tulee saada varmuus siitä, että esimerkiksi syytteen hylkäävä tuomio on lopullinen eikä asiaa oteta enää tuomioistuimessa uudelleen käsiteltäväksi.

Oikeusvoiman negatiivisen vaikutuksen vuoksi tiettyyn historialliseen tapahtumaan perustuvat muut mahdolliset rangaistusvaatimukset on jätettävä tutkimatta. Tuomion oikeusvoimavaikutus estää siten esimerkiksi syyttäjää vetoamasta uudessa oikeudenkäynnissä niihin oikeustositseikkoihin, joihin on vedottu jo ensiprosessissa. Tämän lisäksi oikeusvoima estää vetoamisen myös sellaisiin oikeustositseikkoihin, joihin ei ole aiemmin vedottu, vaikka niin olisi voitu tehdä.⁷² Rikostuomion oikeusvoimavaikutus ulottuu näin ollen kaikkiin niihin seikkoihin, joihin syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL, 689/1997) 5:17.2:n mukaisesti olisi syytettä tarkistamalla voinut vedota.⁷³ Oikeusvoimavaikutuksen syntyminen ei kuitenkaan siis ole riippuvainen siitä, onko syyttäjä näin tehnyt vai ei. Koska rikosasia on mahdollista saattaa vain kerran oikeudenkäynnin kohteeksi, sen täytyy olla perusteellisesti selvitetty. Negatiivinen oikeusvoimavaikutus ohjaa myös syyttäjää ja esitutkintaviranomaisia siten, että niiden tulee hankkia kaikki asiaa koskeva relevantti selvitys ennen syytteen nostamista tai viimeistään oikeudenkäynnin aikana.

Negatiivinen oikeusvoimavaikutus on myös hyödyllinen väline silloin, kun vedetään rajaa sallitun syytteen tarkistamisen ja syytteen laajentamisen välille. Syyttäjä saa vedota uusiin oikeustositseikkoihin syytteen tueksi silloin, kun oikeusvoiman negatiivinen ulottuvuus estäisi syyttäjää nostamasta myöhemmin uutta erillistä syytettä, joka perustuisi uusiin oikeustositseikkoihin.⁷⁴ Tällöin nämä uudet oikeustositseikat kuuluvat alkuperäisessä syytteessä kuvatun teon kanssa samaan tekokokonaisuuteen. Syyttäjä voi siis tarkistaa syytettään näiden uusien oikeustositseikkojen osalta, koska negatiivinen oikeusvoimavaikutus estää niiden erillisen käsittelyn uudessa oikeudenkäynnissä.⁷⁵ ROL 5:17.1:ssä kielletty syytteen muuttaminen eli syytteen laajentaminen on kyseessä puolestaan silloin, kun syyttäjä voisi negatiivisen

---

⁷⁰ Jokela 2015, s. 595. Ks. myös Koponen 2003a, s. 184. Kun oikeusvoiman piiriä tulkitaan laajasti, se merkitsee osaltaan sitä, että myös syytteen tarkistamiselle jää varsin laaja soveltamisala.

⁷¹ Ks. Tirkkonen 1972, s. 443–444.

⁷² Virolainen – Pölönen 2003, s. 402.

⁷³ Virolainen – Pölönen 2003, s. 402.

⁷⁴ Jokela 2008, s. 321.

⁷⁵ Koponen 1997, s. 261. Ks. syytteen muuttamisesta ja tarkistamisesta myös Linna DL 3/2015, s. 419–422.

oikeusvoimavaikutuksen estämättä nostaa uuden erillisen syytteen uusien oikeustositseikkojen perusteella.⁷⁶ Jos siis uusi syyte jää oikeusvoimapiirin ulkopuolelle, ei ole mitään välttämätöntä tarvetta saada asiaa samalla kertaa käsitellyksi, koska uuden erilliseen syytteen nostaminen on mahdollista.⁷⁷

5.2.2. *Oikeusvoimakelpoiset tuomioistuintratkaisut*

Kysymys siitä, onko syytetty syyllistynyt rikolliseen tekoon, on ROL 10:1:n mukaisesti ratkaistava tuomioissa. Negatiivinen oikeusvoimavaikutus liittyy näin ollen ensisijaisesti tuomioihin. Sillä seikalla, onko tuomio vapauttava vai langettava, ei ole merkitystä oikeusvoimavaikutuksen syntymisen kannalta.⁷⁸ Myöskään tekoa, josta syytetty on seuraamusluonteisesti jätetty rangaistukseen tuomitsematta rikoslain (RL, 39/1889) 6:12:n nojalla, ei voida tutkia uudelleen, sillä rangaistukseen tuomitsematta jättäminen voidaan rinnastaa rangaistukseen.⁷⁹ Ratkaisun oikeusvoimaisuus edellyttää, että asia koskee rikosprosessia eli että syyttäjä tai asianomistaja on vaatinut syytetylle rangaistusta.⁸⁰

Myös tuomioihin rinnastuvat oikeudenkäynnin aikana annetut lopulliset ratkaisut saavat negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen. Tällaisia päätöksiä ovat erityisesti oikeudenkäynnin aikana tai pääasian yhteydessä syntyneet lopulliset aineellisoikeudelliset ratkaisut, jotka koskevat esimerkiksi todistajan palkkiota tai oikeudenkäyntikulujen korvaamista.⁸¹

Sitä vastoin tuomioistuimen päätös jättää juttu sillensä ei saa oikeusvoimavaikutusta, joten asia on mahdollista ottaa tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi.⁸² Myös prosessinedellytysten olemassaoloa koskevat tuomioistuimen päätökset ovat vailla oikeusvoimaa, jos ne ovat sisällöltään sellaisia, ettei niillä voi olla vaikutusta toisessa oikeudenkäynnissä. Jos tällaisella prosessiratkaisulla voi *in abstracto* olla vaikutusta toisessa oikeudenkäynnissä, on se kuitenkin oikeusvoimainen päätös.⁸³ Esimerkkinä tästä voidaan mainita päätös, jolla rikosasia on jätetty tutkimatta, koska tuomioistuimella ei ole ollut alueellista toimivaltaa käsitellä asiaa. Tällainen forumkysymyksestä annettu päätös saa lainvoiman ja oikeusvoiman, joka

⁷⁶ Ks. syytteen muutoskiellosta lähemmin Koponen 1997, s. 255–260. ROL 5:17.1:n nojalla tuomioistuin voi kuitenkin tietyin edellytyksin myöntää syyttäjälle luvan laajentaa syytteen koskemaan saman vastaajan tekemää toista tekoa.

⁷⁷ Koponen 1997, s. 261.

⁷⁸ Frände 2012, s. 762.

⁷⁹ Tapani – Tolvanen 2011, s. 170; Frände 2012 s. 763. Ks. myös ratkaisu KKO 2003:30.

⁸⁰ Frände 2012, s. 764.

⁸¹ Jokela 2008, s. 656.

⁸² Jokela 2008, s. 656.

⁸³ Jokela 2015, s. 575.

on este ottaa asia tutkittavaksi, mikäli juttu saatettaisiin uudelleen vireille samassa tuomioistuimessa.⁸⁴

Lainvoimaisiin tuomioihin rinnastetaan rikosasioissa myös rikesakot ja rangaistusmääräysmenettelyssä annetut rangaistusmääräykset. Myös syyttämättäjättämispäätöksiin liittyy eräänlainen oikeusvoimavaikutus, sillä virallinen syyttäjä ei voi vapaasti peruuttaa syyttämättäjättämispäätöstään.⁸⁵ ROL 1:11:n mukaan syyttämättäjättämispäätöksen peruuttaminen on kuitenkin mahdollista, mikäli se on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin seikkoihin.⁸⁶ Mainittakoon vielä, että ylemmällä syyttäjällä on oikeus ottaa uudelleen ratkaistavaksi alemman syyttäjän tekemä syyttämättäjättämispäätös (ROL 1:11.3).

5.2.3. *Rikostuomion oikeusvoimasta eri oikeudenkäyntien välillä*

Oikeusvoiman ulottuvuuden osalta voidaan vielä tarkastella kysymystä siitä, onko tuomion oikeusvoimalla vaikutuksia vain saman prosessilajin sisällä vai ulottaako se vaikutuksensa myös eri prosessilajien välisten raja-aitojen yli. Tässä jaksossa tarkastellaan aiemman rikostuomion vaikutusta myöhemmässä riita- ja rikosasian oikeudenkäynnissä.

Aiemman rikostuomion vaikutus myöhemmässä siviiliprosessissa voi tulla kyseeseen vain oikeusvoiman positiivisen ulottuvuuden osalta. Eri prosessilajeissa ei nimittäin voi olla negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen mukaisesti kyse samasta asiasta, ellei oteta huomioon adheesioperiaatteen noudattamisesta seuraavia poikkeuksia.⁸⁷ Voidaankin todeta, että positiivinen oikeusvoimavaikutus on nimenomaan siviiliprosessissa annettujen tuomioiden ominaisuus.⁸⁸

Rikostuomion positiivista oikeusvoimavaikutusta tarkasteltaessa tulee aluksi ottaa kantaa siihen, millainen vaikutus rikostuomiolla on myöhemmässä siviiliprosessissa. Pohdittavaksi tulee myös se, täytyykö aiempi rikostuomio ja siinä ratkaistu syyllisyyskysymys asettaa sellaisenaan myöhemmän siviiliasian oikeudenkäynnin perustaksi. Jos taas rikostuomiolle ei anneta minkäänlaista oikeusvoimavaikutusta, myöhemmässä siviiliprosessissa on mahdollista riitauttaa aiemman rikostuomion sisältö.

---

⁸⁴ Tirkkonen 1972, s. 442–443.

⁸⁵ Frände 2012, s. 763.

⁸⁶ Ks. HE 82/1995 vp, s. 40–41.

⁸⁷ Vuorenpää, Oikeustieto 3/2003, s. 14.

⁸⁸ Jokela 2015, s. 599.

Aiemmin suomalaisessa oikeustieteessä vallinneen kannan mukaan aikaisemmassa rikostuomiossa ratkaistu syyllisyyskysymys oli oikeusvoimaluonteisesti sitova ajettaessa myöhemmin kyseiseen rikokseen perustuvia yksityisoikeudellisia vaatimuksia.⁸⁹ Nykyisin tästä käsityksestä on luovuttu ja vallalla on näkemys siitä, ettei aikaisempi rikostuomio sido oikeusvoimaluonteisesti tuomioistuinta myöhemmässä riitajutussa.⁹⁰ Riita-asian asianosaiset voivat siten vapaasti riitauttaa rikosprosessissa annetun ratkaisun sisällön, sillä rikostuomiolla ei ole vahvistustuomion veroista asemaa myöhemmässä siviiliprosessissa.⁹¹

Aiempi rikostuomio rinnastuu myöhemmässä siviilijutussa sitä vastoin enemmänkin sellaiseen aikaisempaan siviilituomioon, jolla on ratkaistu samasta perusteesta johtuva, mutta eri seuraukseen pyrkivä vaatimus.⁹² Lappalainen onkin huomauttanut, ettei oikeusvoimainstituutio oikeastaan edes kovin hyvin sovellu operointivälineeksi rikos- ja siviilituomion välisen riippuvuussuhteen tarkasteluun.⁹³

Siitä huolimatta, että aiemmalla rikostuomiolla ei ole sitovaa vaikutusta myöhemmässä siviiliprosessissa, syytteen johdosta annetulla tuomiolla on joka tapauksessa näyttönä suuri merkitys ratkaistaessa myöhemmin sellaista yksityisoikeudellista vaatimusta, joka perustuu samaan tapahtumainkulkuun kuin syyte. Aikaisemmassa rikostuomiolla on siis varsin suuri todistusvaikutus myöhemmässä siviiliprosessissa.⁹⁴ Aikaisempaa rikostuomiota voidaankin luonnehtia siviiliasian käsittelyyn vaikuttavaksi todistustositseikaksi.

Rikosprosessissa annetulla tuomiolla ei ole katsottu olevan positiivista oikeusvoimavaikutusta myöskään myöhemmässä rikosasian oikeudenkäynnissä.⁹⁵ Näin ollen syytetty voidaan oikeudenkäynnissä vapauttaa häntä koskevista syytteistä, vaikka joku olisi aiemmassa rikosprosessissa tuomittu esimerkiksi avunannosta kyseiseen rikokseen. Aikaisemmassa rikostuomiolla on kuitenkin huomattava todistusvaikutus myöhemmässä rikosasian oikeudenkäynnissä, jos aikaisemmassa tuomiossa arvioiduilla oikeustositseikoilla on merkitystä myös jäljemmässä rikosprosessissa.⁹⁶

---

⁸⁹ Tirkkonen 1972, s. 455; Lappalainen 2001, s. 465–466.

⁹⁰ Lappalainen 1986, s. 456; Jokela 2015, s. 599.

⁹¹ Vuorenperä, Oikeustieto 3/2003, s. 15.

⁹² Lappalainen 2001, s. 467.

⁹³ Lappalainen 1986, s. 456.

⁹⁴ Lappalainen 1986, s. 453.

⁹⁵ Frände 2012, s. 764.

⁹⁶ Frände 2012, s. 764.

III TUOMIONPURUN MUODOLLISET EDELLYTYKSET

1. Purkamisen kohde

1.1. *Tuomioistuimen tekemä pääasialkaisu tai muu päätös*

Tuomionpurkua koskevista OK 31 luvun säännöksistä ilmenee, että purkamisen kohteena ovat yleisimmin lainvoimaiset tuomiot, joilla tarkoitetaan siis tuomioistuimen riita- ja rikosasioissa kanteen johdosta antamia lopullisia pääasialkaisuja (OK 24:1 ja ROL 11:1). OK 31:16:ssä säädetään vielä lisäksi, että tuomionpurun kohteena voi olla myös jokin muu tuomioistuimen tekemä oikeudellinen ratkaisu, joka on rinnastettavissa lainvoimaiseen tuomioon.⁹⁷ Purkaminen ei kuitenkaan välttämättä aina kohdistu kokonaiseen tuomioon, vaan tuomionpurun kohteeksi on kelvollinen myös sellainen itsenäinen tuomion osa, joka voisi yksinäänkin olla valituksen kohteena.⁹⁸

Tuomionpurku voi siis käytännössä kohdistua normaalissa tuomioistuinprosessissa annettuja kaikenlaisia ratkaisuja kohtaan. Purkaminen voi kohdistua tavalliseen tuomioon, yksipuoliseen tuomioon, osatuomioon ja sellaiseen välituomioon, joka saavuttaa lainvoiman tai muuhun tuomioistuimen tekemään lopulliseen päätökseen taikka väliaikaismääräykseen.⁹⁹ Rikosasiassa välituomio tulee kyseeseen ROL 11:5a:n mukaan silloin, kun syytetty määrätään mielentilatutkimukseen. Lainkohdan mukaan ennen kuin syytetty määrätään mielentilatutkimukseen, tuomioistuimen tulee erikseen välituomiolla ratkaista kysymys siitä, onko syytetyn näytetty menetelleen haasteessa kuvatulla rangaistavaksi säädetyllä tavalla. Väliaikaismääräyksen osalta voidaan vielä tarkentaa, että tuomionpurun kohteeksi ei kelpaa sellainen väliaikaismääräys, jonka vaikutukset rajoittuivat vain siihen oikeudenkäyntiin, jossa tuo päätös on annettu ja itse pääasia on sittemmin ratkaistu lopullisesti.¹⁰⁰

Purkukelpoisia ovat nimenomaisesti tuomioistuimen antamat ratkaisut. Tuomioistuimella tarkoitetaan tässä yhteydessä vain kotimaisia tuomioistuimia, sillä lainkäyttötoimintana valtio ei voi harjoittaa purkamistoimivaltaa muiden kuin omien tuomioistuintensa antamien tuomioiden osalta.¹⁰¹ Huomautettakoon, että tuomioistuimella tarkoitetaan sekä yleisiä että erityistuomioistuimia.¹⁰² Ainoa rikosasioita käsittelevä erityistuomioistuin Suomessa on valta-

⁹⁷ Ks. Leppänen – Välimaa 1998, s. 128.

⁹⁸ Rautio 2012, s. 1198.

⁹⁹ Rautio 2012, s. 1198.

¹⁰⁰ Leppänen – Välimaa 1998, s. 128.

¹⁰¹ Lager 1972, s. 63.

¹⁰² Tirkkonen 1972, s. 573.

kunnanoikeus. Valtakunnanoikeuden antama tuomio on valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetun lain (196/2000) 17 §:n mukaisesti purkukelpoinen ratkaisu, mutta purkuhakemus tulee osoittaa valtakunnanoikeudelle itselleen eikä korkeimmalle oikeudelle. Valtakunnanoikeuden tuomion purkamisessa noudatetaan soveltuvin osin OK 31 luvun säännöksiä.

Tapauksessa **KKO 2008:94** Väinö Tannerin pojanpoika haki korkeimmalta oikeudelta sotasyyllisyysoikeuden antaman tuomion purkamista. Korkein oikeus katsoi, ettei sillä ollut toimivaltaa käsitellä purkuhakemusta ja jätti sen tutkimatta. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan sillä, ettei sotaan syyllisten rankaisemisesta annetussa laissa (890/1945) ollut säännöksiä, joiden nojalla sotasyyllisyysoikeuden tuomion purkamista voitaisiin hakea korkeimmalta oikeudelta.

Tuomion purkukelpoisuuden kannalta merkitystä ei kuitenkaan ole sillä seikalla, onko tuomio annettu normaalissa kontradiktorisessa prosessissa, yksipuolisena tuomiona, kirjallisessa menettelyssä tai esimerkiksi vastaajan poissa ollessa.¹⁰³ Purkukelpoisuuden määrittelyn osalta on yhdentekevää myös se, miten perusteelliseen käsittelyyn tuomio perustuu.

Tuomioistuinratkaisun purkukelpoisuutta arvioitaessa ratkaiseva merkitys täytyy antaa päätöksen kyvyille saavuttaa oikeusvoima.¹⁰⁴ Jos purkua on haettu sellaiseen tuomioon tai tuomioistuimen päätökseen, joka ei vielä ole lainvoimainen, ei käsillä oikeastaan edes ole perustetta turvautua tuomion purkamiseen. Tällaisessa tilanteessahan asianosaisella on vielä mahdollisuus käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja. Ylimääräiset muutoksenhakukeinot eivät nimittäin ole käytettävissä, jos ylimääräisen muutoksenhaun kohteena olevaa asiaa ei ole ratkaistu lain- ja oikeusvoimaisesti.

NJA 1993 s. 686: Syytetty oli hovioikeuden tuomiolla vapautettu häntä koskevista syyteistä. Hovioikeuden tuomiossa syytetty oli kuitenkin velvoitettu korvaamaan hänelle määrätyn puolustajan palkkiot takaisin valtiolle. Asiassa oli kysymys siitä, voidaanko puolustajan palkkioiden takaisinmaksua koskeva päätös purkaa rikosasiassa annetun tuomion purkamista koskevien säännösten nojalla.

Oikeudenkäynnin aikana annetaan usein muunkinlaisia ratkaisuja kuin edellä mainittuja tuomioita ja niihin rinnastuvia päätöksiä. Asian käsittely ja jutun vireilläolo saattaa päättyä myös siihen, että tuomioistuin ei katso olevansa toimivaltainen käsittelemään asiaa. Tästä syystä tai muun ehdottoman prosessinedellytyksen puuttumisen vuoksi tuomioistuin voi jättää asian tutkimatta. Tällainenkin päätös saa säännönmukaisesti (negatiivisen) oikeusvoima-vaikutuksen, eli se estää asian uudelleen käsittelyn samassa tuomioistuimessa. Näin ollen

¹⁰³ Lager 1972, s. 63.

¹⁰⁴ Welamson – Munck 2011, s. 186–187.

myös prosessinedellytyksestä annettu lainvoimainen ratkaisu voi olla purkuhakemuksen kohteena, olipa asia sitten virheellisesti tutkittu tai jätetty tutkimatta.¹⁰⁵ Toisaalta voidaan katsoa, että edellä mainittuun tapaukseen ei oikeastaan tulisi soveltaa tuomionpurkua koskevia säännöksiä, vaan tilanteessa tulisi ensisijaisesti turvautua tuomiovirhekanteluun.¹⁰⁶ Tuomionpurun hakeminen lienee tutkimattajättämispäätöksen osalta mahdollista vain silloin, kun päätös perustuu virheelliseen oikeudenkäyntiaineistoon.¹⁰⁷

Tuomion purkaminen saattaa kohdistua myös syyttäjän antamaan rangaistusmääräykseen tai päätökseen, jolla on määrätty tai tuomittu rikesakko.¹⁰⁸ Syyttäjän tekemä syyttämättäjättämiskorjaus ei saa oikeusvoimaa, joten sitä ei voitane rinnastaa lainvoimaiseen tuomioistuinnratkaisuun. Tämän johdosta se ei voi myöskään olla tuomionpurun kohteena.¹⁰⁹ Vakiintuneesti suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, että välitystuomio ei voi olla purkuhakemuksen kohteena.¹¹⁰

Aikaisemmin tuomioistuimen vahvistamaa sovintoa pidettiin vain poikkeuksellisesti purkukelpoisena tuomioistuinratkaisuna.¹¹¹ Nykyisin OK 20:5:n (664/2005) mukaan tuomioistuimen ratkaisuun sovinnon vahvistamista koskevassa asiassa saa hakea muutosta noudattaen, mitä muutoksen hakemisesta asianomaisen tuomioistuimen tuomioon säädetään. Vahvistetut sovinnot rinnastuvat näin ollen muutoksenhaun ja lainvoimaisuuden osalta tavanomaisiin tuomioihin, mikä tarkoittaa myös sitä, että ylimääräinen muutoksenhaku on mahdollista.¹¹² Purku voi siis tuomioistuimen vahvistaman sovinnon osalta tulla kyseeseen kaikilla OK 31:7.1:ssä mainituilla perusteilla, mutta ensisijaisena ylimääräisenä muutoksenhakeinona on kuitenkin pääsääntöisesti tuomiovirhekantelu.¹¹³ Purkuperusteet soveltuvat kuitenkin vain rajoitetusti sovinnon vahvistamista koskeviin ratkaisuihin.¹¹⁴

---

¹⁰⁵ Leppänen – Välimaa 1998, s. 130.

¹⁰⁶ Ks. Lager 1972, s. 77.

¹⁰⁷ Lager 1972, s. 78.

¹⁰⁸ Rautio 2012, s. 1201.

¹⁰⁹ Leppänen – Välimaa 1998, s. 130.

¹¹⁰ Lager 1972, s. 81–82; Tirkkonen 1977, s. 432–433; Jokela 2009, s. 356.

¹¹¹ Tirkkonen 1937 s. 166–167 ja sama 1977, s. 432. Ks. myös Lager 1972, s. 76–77.

¹¹² Ks. tuomioistuimen vahvistamaan sovintoon kohdistuvasta ylimääräisestä muutoksenhausta tarkemmin Ervasti 2013, s. 151–157.

¹¹³ Ervasti 2013, s. 155.

¹¹⁴ Ervasti 2013, s. 151.

1.2. *Eräitä purkamisen kohdetta koskevia tulkintakysymyksiä*

Joissain tapauksissa tuomioistuimen antamilta ratkaisuilta puuttuu kokonaan kyky saavuttaa oikeusvoima. Tämän tyyppiset ratkaisut ovat kuitenkin harvinaisia, eikä niillä oikeastaan ole purkusäännösten soveltamisen kannalta suurta merkitystä.¹¹⁵ Esimerkkinä tällaisista päätöksistä voidaan mainita prosessinjohtoa koskevat ratkaisut. Ne eivät ole oikeusvoimakykyisiä tuomioistuinratkaisuja, koska niillä ei ole uuteen oikeudenkäyntiin ulottuvia vaikutuksia. Prosessinjohtoon piiriin kuuluvat päätökset eivät ole sitovia edes suhteessa tuomioistuimeen itseensä.

Sillensäjättämispäätösten osalta asiaa voidaan kuitenkin pitää jossain määrin ongelmallisena ja niiden purkukelpoisuus on osin tulkinnanvaraista. Pääsääntöisesti niitä ei pidetä purkukelpoisina, sillä jos juttu jätetään sillensä, ei mitään oikeusvoimavaikutusta synny ja asia voidaan milloin tahansa saattaa uudelleen tuomioistuimen tutkittavaksi.¹¹⁶ Tirkkonen on kuitenkin katsonut, että sillensäjättämispäätös voi olla tuomiovirhekantelun kohteena,¹¹⁷ mikä samalla tarkoittanee myös sitä, että tällainen ratkaisu lienee myös purkukelpoinen. Sillensäjättämispäätösten purkukelpoisuutta voitaisiin perustella myös sillä, että niihin voidaan tietyin edellytyksin hakea muutosta valittamalla.¹¹⁸

Tulkintavaikeuksia ovat aiheuttaneet myös ylimääräistä muutoksenhakua koskevat ratkaisut ja erityisesti tuomion purkamista koskevat ratkaisut. Rautio katsoo, että koska myös ylimääräistä muutoksenhakua koskevat ratkaisut saavuttavat lainvoiman, olisi luonnollista, että myös purkupäätökset olisivat purkukelpoisia.¹¹⁹ Ratkaisussa KKO 1963 II 3 purkupäätöstä ei kuitenkaan pidetty purkukelpoisena ja on epäselvää, onko kyseisen ratkaisun oikeusohje edelleen yleistettävissä. Ruotsissa on puolestaan katsottu, että myös purkuhakemukseen annettu ratkaisu voi olla purkuhakemuksen kohteena.¹²⁰ Kyseenalaista on myös se, onko korkeimman oikeuden valituslupa-asiassa antama ratkaisu OK 31 luvussa tarkoitettu purkukel-

¹¹⁵ Tirkkonen 1977, s. 432–433; Rautio 2012, s. 1199.

¹¹⁶ Lappalainen 2001, s. 414.

¹¹⁷ Tirkkonen 1972, s. 552.

¹¹⁸ Rautio 2012, s. 1199.

¹¹⁹ Rautio 2012, s. 1201. Ks. myös Lappalainen 2001, s. 415. Oikeusvoimaa voidaan pitää selviönä, jos ylimääräistä muutoksenhakua koskeva hakemus on hyväksytty. Ratkaisu on oikeusvoimakykyinen myös silloin, kun hakemus on hylätty. Jos korkein oikeus on esimerkiksi hylännyt purkuhakemuksen, myös uusi samoihin perusteisiin nojautuva purkuhakemus on oikeusvoimaoppien mukaan jätettävä tutkimatta aiemman päätöksen johdosta. Purkuhakemusten identtisyysvertailu voi kuitenkin olla hankalaa. Tämän vuoksi samaperusteinen purkuhakemus tulee käytännössä hylätyksi, jos havaitaan, ettei sillä ole menestymismahdollisuuksia.

¹²⁰ Welamson – Munck 2011, s. 188.

poinen tuomioistuinratkaisu. Rautio on katsonut, että olisi loogista pitää valitusluvan myöntävää ratkaisua purkukelvottomana, kun taas valitusluvan epäävä ratkaisu olisi puolestaan purkukelpoinen.¹²¹

KKO 2012:51: Käräjäoikeuden päätöstä, jolla asian kiireelliseksi määäämistä koskeva hakemus oli hylätty, ei voitu purkaa oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännösten nojalla.

Tuomionpurun kohteen osalta voidaan vielä tarkastella sitä, miten tulisi suhtautua sellaisiin tuomioihin, jotka ovat niin sanotusti mitättömiä. Yleensä tuomioistuimen antamaa tuomiota ei pidetä mitättömänä, vaan sen katsotaan virheistä huolimatta olevan pätevä niin kauan kunnes siihen haetaan muutosta.¹²² Tuomio ei yleensä siinä ole sillä tavoin mitättömä, että se jäisi jonkin aineellisen tai menettelyllisen virheen vuoksi suoraan lain nojalla vaille oikeusvoimavaikutusta.¹²³ Joissain poikkeustapauksissa tuomiota voidaan kyllä pitää suoraan mitättömänä, esimerkiksi silloin, kun sen on antanut jokin valtiollisen lainkäyttöorganisaation ulkopuolinen taho ilman nimenomaista lainsäädännöllistä tukea.¹²⁴ Näissä tilanteissa purkamista ei voida pitää tarpeellisena, koska tuomiolta puuttuvat sen normaalit vaikutukset. Tuomionpurkusäännöksiä tiukasti tulkiten tällaisessa tilanteessa ei oikeastaan edes ole käsillä sellaista tuomioistuimen antamaa ratkaisua, joka voisi olla purkuhakemuksen kohteena. Joskus tuomion mitättömyyteen reagoiminen tuomionpurun avulla saattaa kuitenkin olla perusteltua, vaikkei se ehkä olisikaan välttämätöntä. Näin on asian laita etenkin silloin, kun varsinaiset muutoksenhakekeinot eivät ole enää käytettävissä ja käsillä oleva mitättömä tuomio olisi tärkeätä purkaa epävarman oikeustilan kumoamiseksi.¹²⁵

2. Lainvoimaisuus tuomion purkamisen edellytyksenä

2.1. Lainvoimaisuudesta

Lainvoimalla tarkoitetaan oikeustieteessä tuomion lopullisuutta. Lainvoima ilmenee siten, että turvautuminen varsinaisiin muutoksenhakekeinoin ei ole enää mahdollista. Varsinaiset muutoksenhakekeinot ovat luonteeltaan sellaisia muutoksenhakekeinoja, joihin voidaan

¹²¹ Rautio 2012, s. 1201. Ks. myös Welamson – Munck 2011, s. 188, jossa lausutaan, että: ”Resning torde vara möjlig betröffande beslut att meddela prövningstillstånd bara om det i det enskilda fallet undantagsvis framgår att en prövning i denna ordning har en funktion att fylla.”

¹²² Lager 1972, s. 62.

¹²³ Lappalainen 2001, s. 417.

¹²⁴ Tirkkonen 1972, s. 430; Lappalainen 2012b, s. 744.

¹²⁵ Ks. Lager 1972, s. 63.

turvautua säännönmukaisesti tavallisissa tapauksissa ja ilman erityisiä, normaalista poikkeavia edellytyksiä.¹²⁶ Tuomio saavuttaa lainvoiman, kun tyytymättömyyden ilmoittamiselle tai muutoksenhauille varattu määräaika on kulunut umpeen. Tuomiota pidetään tämän jälkeen pysyvänä. Mikäli tuomioon ei voida lainkaan hakea muutosta varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla tai laissa on asetettu nimenomainen valituskielto, tuomio saa lainvoiman heti julistamishetkestään lähtien. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisut ovat lainvoimaisia jo antamishetkellään.

OK 31:8:n mukaan tuomion purkamisen kohteena tulee olla tuomioistuinratkaisu, joka on lainvoimainen. Tuomion tulee olla lainvoimainen siihen asianosaiseen nähden, joka on vaatinut tuomion purkamista.¹²⁷ Edellytyksenä ei kuitenkaan ole, että asianosainen olisi ensin hakenut muutosta purkuhakemuksen kohteena olevaan ratkaisuun varsinaisin muutoksenhakueinoin. Riittävää on, että määräaika varsinaiselle muutoksenhauille on kulunut umpeen.¹²⁸ Tuomionpurkuhakemuksen tekeminen ja sen hyväksyminen on pääsääntöisesti mahdollista, vaikka purun kohteena olevaan ratkaisuun ei edes olisi voinut hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakueinoin.¹²⁹

Lainvoimaisuuden oikeuspoliittisena taustana on tarve turvata tuomioiden lopullisuus ja sitovuus tulevaisuuteen nähden. Tuomio on moitteenvaarainen niin kauan, kun muutoksenhauille varattu suhteellisen lyhyt määräaika on avoinna. Kun tuo ajanjakso on kulunut umpeen ja tuomiota vastaan ei ole reagoitu, tuomiosta on tullut ei-moitteenvaarainen eli lainvoimainen.¹³⁰ Lainvoimaisuuden lykkääntymiseksi on siten riittävää, että joku asianosaisista on hakenut ratkaisuun muutosta ja asia siirtyy näin ylemmän oikeusinstanssin tutkittavaksi.¹³¹

Lainvoimaisuutta voidaan luonnehtia myös tuomion ominaisuudeksi, joka on edellytyksenä oikeusvoimavaikutuksen syntymiselle. Lainvoima ja oikeusvoima on kuitenkin erotettava toisistaan, sillä tuomion lainvoimaisuus estää muutoksenhaun, kun taas oikeusvoima on esteenä uudelle oikeudenkäynnille.¹³² Terminologisesti lainvoimasta voidaan käyttää myös nimitystä *muodollinen oikeusvoima* ja oikeusvoimasta nimitystä *aineellinen oikeusvoima*.¹³³

---

¹²⁶ Tirkkonen 1972, s. 430.

¹²⁷ Rautio 2012, s. 1202.

¹²⁸ Leppänen – Välimaa 1998, s. 131.

¹²⁹ Jokela 2009, s. 346.

¹³⁰ Tirkkonen 1977, s. 269.

¹³¹ Lappalainen 2012b, s. 740.

¹³² Lappalainen 2012b, s. 739.

¹³³ Lappalainen 2001, s. 407 alav. 35.

Tuomioistuimen ratkaisu voi toisinaan saavuttaa vain osittaisen eli relatiivisen lainvoiman. Tällainen tilanne vallitsee silloin, kun vain toinen asianosaisista on hakenut tuomioon muutosta. Tällöin tuomio on muutoksenhakuajan päätyttyä lainvoimainen ainoastaan siihen asianosaiseen nähden, joka ei ole hakenut tuomioistuimen ratkaisuun muutosta.¹³⁴ Osittainen lainvoima voi ilmetä myös sillä tavoin, että asianosainen hakee muutosta vain tuomion tiettyihin osiin niin, että osa tuomiosta jää häneen nähden lainvoimaiseksi.¹³⁵ Ylimääräisen muutoksenhaun osalta tuomion osittaisella lainvoimaisuudella ei ole muuta merkitystä kuin se, että tuomionpurku voidaan kohdistaa vain siihen osaan tuomiota, joka on lainvoimainen.

2.2. Tuomioistuinratkaisujen lainvoimaiseksi tulon ajankohta

Tuomion purkaminen voi tapahtua vasta sen hetken jälkeen, kun purettavaksi vaadittu tuomio tai muu tuomioistuimen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Koska lainvoimaisuuden ajankohta on kytkeytynyt varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttömahdollisuuksiin, tarkastellaan seuraavaksi milloin nämä muutoksenhakukeinot eivät ole enää asianosaisten käytävissä.

Tuomio tulee pääsääntöisesti lainvoimaiseksi tyytymättömyyden ilmoittamiselle tai muutoksenhauille varatun määräajan viimeisenä päivänä virka-ajan päättyessä, jos tuomiota vastaan ei ole ennen tuota ajankohtaa mitenkään reagoitu. Muutoksenhauille varattua määräaika laskettaessa täytyy ottaa huomioon myös säädettyjen määräaikain laskemisesta annettu laki (määräaikalaki, 150/1930). Kuten edellä on jo todettu, mikäli tuomioon ei siis voi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin, tulee se lainvoimaiseksi heti antamishetkellä.

Jos käräjäoikeuden tuomioon haetaan muutosta, on ensin tehtävä tyytymättömyyden ilmoitus seitsemän päivän kuluessa tuomion antamis- tai julistamispäivästä lukien (OK 25:5.2). Ellei ilmoitusta tehdä, tuomio tulee lainvoimaiseksi mainitun ajan päätyttyä. Tyytymättömyyden ilmoituksen jälkeen muutoksenhakijan on vielä ajettava valitus perille 30 päivän kuluessa laskettuna siitä päivästä, kun käräjäoikeuden tuomio julistettiin tai annettiin (OK

---

¹³⁴ Tuomion yksipuolinen lainvoimaisuus ei kuitenkaan ole ehdotonta. Jos esimerkiksi hovioikeus on vasta puolen tekemän valituksen johdosta muuttanut tuomiota sen asianosaisen vahingoksi, joka on tyytynyt käräjäoikeuden tuomioon, on tällä oikeus hakea hovioikeuden ratkaisuun muutosta niiltä osin, kuin se käräjäoikeuden ratkaisuun verrattuna on muuttanut hänelle epäedullisemmaksi. Ks. Jokela 2015, s. 571.

¹³⁵ Tirkkonen 1977, s. 273–274. Osittainen lainvoima ilmenee erityisesti objektiivisen kumulaation tilanteissa silloin, kun asianosainen hakee muutosta vain joihinkin tuomiolla ratkaistuihin vaatimuksiin. Ks. objektiivisestä kumulaatiosta tarkemmin Lappalainen 1995, s. 422–431.

25:12.1). Mikäli tyytymättömyyttä on ilmoitettu, mutta valitusta ei siitä huolimatta ole kuitenkaan tehty, tulee käräjäoikeuden tuomio lainvoimaiseksi 30 päivän kuluttua sen antamisesta.¹³⁶ Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että muutoksenhakijalla on poikkeuksellisisissa tapauksissa myös mahdollisuus saada pidennystä valitusajalle (OK 25:13 ja 14).

Mikäli käräjäoikeuden antamaan ratkaisuun haetaan muutosta hovioikeudelta, tuomio tulee lainvoimaiseksi, kun hovioikeus on antanut ratkaisunsa ja tätä vastaan käytettävissä oleva varsinainen muutoksenhaku-aika on kulunut umpeen. Hovioikeuden tuomioon ei ilmoiteta tyytymättömyyttä. Hovioikeuden tuomioon haetaan muutosta pyytämällä korkeimmalta oikeudelta valituslupaa. Määräaika valituslupan pyytämiseen ja valituksen jättämiseen on 60 päivää hovioikeuden tuomion antamispäivästä (OK 30:5.1).¹³⁷

Jos korkein oikeus ei myönnä hovioikeuden tuomiosta valituslupaa tai jättää sen tutkimatta, hovioikeuden tuomio saa lainvoiman tämän kielteisen ratkaisun tekohetkellä. Mikäli korkein oikeus on myöntänyt valituslupan ja käsitellyt valituksen, saa korkeimman oikeuden ratkaisu lainvoiman aina antamishetkellään. Korkeimman oikeuden tuomio ja päätös annetaan päivättyinä sille päivälle, josta alkaen se on asianosaisten saatavissa (OK 30:27).

Tarkastellaan vielä tilannetta, jossa muutoksenhakija peruuttaakin valituksensa (OK 25:12.3). Jos muutoksenhakemus on peruutettu ennen kuin laissa säädetty muutoksenhaku-aika on päättynyt, tuomio tulee lainvoimaiseksi vasta, kun tuo muutoksenhauille varattu määräaika on kulunut umpeen. Jos taas muutoksenhakemus on peruutettu muutoksenhakuajan jo päätyttyä, saavuttaa tuomio lainvoimaisuuden sillä hetkellä, kun hakemus on peruutettu.¹³⁸ Valituksen peruuttamiseen ei pidä sekoittaa prosessitointia, jolla asianosainen ilmoittaa valitusajan kuluessa tyytyvänsä käräjäoikeuden antamaan ratkaisuun (OK 25:2.2). Tässä tapauksessa käräjäoikeuden ratkaisu saa lainvoiman tyytymisilmoituksen tekohetkellä.

Näiden edellä mainittujen muutoksenhauille määrättyjen päättymispäivien laskemisessa täytyy vielä ottaa huomioon niin sanottu pyhäpäiväsääntö, joka ilmenee määräaikalain 5 §:stä. Säännös voi joskus pidentää määräaikaa seuraavaan ensimmäiseen arkipäivään, mikäli määräajan päättymispäivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai.

---

¹³⁶ Tyytymättömyyden ilmoittaminen ei kuulu takaisinsaantijärjestelmään, jota käytetään muutoksenhaku-keinona yksipuoliseen tuomioon. OK 12:15.1:n mukaisesti sen, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, tulee hakea takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin hän on saanut yksipuolisesta tuomiosta tiedon. Ks. muutoksenhausta yksipuoliseen tuomioon Jokela 2015, s. 141–142.

¹³⁷ Ks. myös Lappalainen 2001, s. 410–411.

¹³⁸ Lappalainen 2012b, s. 740.

3. Kenellä on oikeus hakea tuomionpurkua?

3.1. Yleisesti

Tuomionpurun muodollisiin edellytyksiin kuuluu, että purkua hakevalla tulee olla niin sanottu purkulegitimaatio eli oikeus yksittäistapauksessa vaatia lainvoimaisen tuomion purkamista. Purkulegitimaatioissa on kyse eräästä muutoksenhakuoikeuden erityistilanteesta. Yleisesti ottaen muutoksenhakuoikeudessa on kysymys siitä, kenellä ylipäätään on oikeus hakea tuomioistuimen ratkaisuun muutosta.

Purkulegitimaation määräytymisen osalta luonnollisena ja itsestään selvänä lähtökohtana voitaisiin pitää sitä, että oikeus hakea lainvoimaisen rikostuomion purkamista kuuluu ensi-prosessin asianosaisille.¹³⁹ Toisaalta tämä merkitsee, että muilla kuin alkuperäisen jutun asianosaisilla ei ole oikeutta turvautua tuomion purkamiseen.¹⁴⁰ Vaikka oikeudenkäymiskäärässä ei ole säännöksiä siitä, onko muilla kuin asianosaisilla oikeus hakea lainvoimaisen ratkaisun purkamista, eräillä viranomaisilla on katsottu olevan oikeus hakea lainvoimaisen rikostuomion purkamista julkisen edun niin vaatiessa.¹⁴¹

Purkulegitimaatiota määriteltäessä tulee kiinnittää huomiota siihen henkilöpiiriin, johon purkuhakemuksen kohteena olevan tuomion oikeusvoimavaikutus ulottuu.¹⁴² Yleisenä sääntönä purkulegitimaation määräytymisen osalta voitaisiin näin ollen pitää sitä, että sellaisella henkilöllä, joka on tuomion oikeusvoimavaikutuksen sitoma, tulisi olla oikeus purkuhakemuksen tekemiseen.¹⁴³ Kyseeseen saattaa tämän johdosta tulla poikkeuksellisesti myös sellainen taho, joka ei varsinaisesti ole jutussa asianosaisen asemassa. Esimerkiksi sivuväliintulijalla, jonka väliintulosintressi on välitön, on oikeus vaatia tuomion purkamista.¹⁴⁴ Tosin rikosprosessin osalta tämä voi tulla kyseeseen vain adheesio väilyksellä eli silloin, kun rikosasian oikeudenkäynnissä käsitellään välittömästi rikokseen perustuvia yksityisoikeudellisia vaatimuksia ja sivuväliintulija tukee asiassa vastaajaa.¹⁴⁵ Todettakoon lisäksi, että siviiliprosessissa välttämättömässä prosessinyhteydessä olevalla henkilöllä on myös oikeus hakea erikseen tuomion purkamista.¹⁴⁶

¹³⁹ Lager 1972, s. 101.

¹⁴⁰ Leppänen - Välimaa 1998, s. 131.

¹⁴¹ Rautio 2012, s. 1204.

¹⁴² Tirkkonen 1937, s. 170–172.

¹⁴³ Leppänen - Välimaa 1998, s. 131.

¹⁴⁴ Lager 1972, s. 103–104. Väliintulo ei kuitenkaan voi tapahtua muutoksenhakemuksella, vaan edellytyksenä on, että väliintulija on jo osallistunut oikeudenkäyntiin. Ks. myös Lappalainen 1995, s. 350.

¹⁴⁵ Tirkkonen 1972, s. 574. Ks. sivuväliintulosta rikosprosessissa myös Tirkkonen 1969, s. 338.

¹⁴⁶ Leppänen - Välimaa 1998, s. 132; Rautio 2012, s. 1202.

Tässä jaksossa tarkastellaan tuomion purkamiseen oikeutettuja tahoja. Jakso on jaettu kahteen osaan siten, että ensin tarkastellaan sitä asianosaisten piiriä, jolla on purkulegitimaatio. Tämän jälkeen käydään läpi ne viranomaiset, joilla oikeuskäytännössä on katsottu olevan oikeus tehdä lainvoimaista tuomiota koskeva purkuhakemus. Tässä tutkielmassa asianosais-tahoon luetaan myös virallinen syyttäjä, joka lain nojalla ja virkansa puolesta on ollut osallinen ensiprosessissa. Koska syyttäjän tehtäviin kuuluu valvoa julkista kannevaltaa ja huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteutumisesta, häntä voidaan pitää syytetyn vastapuolena oikeudenkäynnissä.

3.2. *Rikosasian asianosaiset*

Tuomionpurkuhakemuksen tekemiseen ovat oikeutettuja rikosasiassa alkuperäisen jutun asianosaiset eli syytetty, asianomistaja ja syyttäjä.¹⁴⁷ Myös muilla oikeudenkäynnissä esiintyneillä henkilöillä voi olla oikeus hakea tuomion purkamista. Esimerkkeinä voidaan mainita oikeudenkäynnissä kuultu todistaja ja asiantuntija, joskin heillä on oikeus vaatia tuomionpurkua vain siltä osin kuin ratkaisu koskee heidän oikeuksiaan. Myös valtion varoista kustannettu avustaja voi hakea tuomion purkamista, mutta hänkin vain palkkioidensa osalta.¹⁴⁸

Rikosasioissa asianomistajalla lienee ROL 1:14.3:n nojalla oikeus hakea tuomionpurkua, vaikkei hän olisikaan käyttänyt asiassa aikaisemmin puhevaltaa.¹⁴⁹ Mainittu lainkohta säätelee tosin asianomistajan oikeutta hakea rikostuomioon muutosta varsinaisilla muutoksenhakuineilla, mutta sitä voitaneen soveltaa analogisesti myös ylimääräiseen muutoksenhakuun. Miten sitten on asian laita, jos asianomistaja on tuomion lainvoimaseksi tulon jälkeen kuollut? Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että tuomionpurkua voivat vaatia ne samat henkilöt, jotka ovat ROL 1:17:n nojalla oikeutettuja käyttämään asianomistajalle kuulunutta syyteoikeutta hänen kuolemansa jälkeen.¹⁵⁰ Tällöin edellytyksenä voidaan kuitenkin pitää sitä, ettei asianomistaja ole eläessään nimenomaisesti kieltänyt purkuhakemuksen tekemistä.¹⁵¹

ROL 2 luvussa tarkoitettulla puolustajalla tai asianomistajan oikeudenkäyntiavustajalla ei sitä vastoin ole oikeutta yksinään ilman päämiehensä suostumusta ja nimenomaista pyyntöä

¹⁴⁷ Rautio 2012, s. 1202.

¹⁴⁸ Rautio 2012, s. 1202.

¹⁴⁹ Leppänen – Välimaa 1998, s. 131.

¹⁵⁰ Ks. syyteoikeuden siirtymisestä asianomistajan kuoleman jälkeen Jokela 2008, s. 250–251 ja Vuorenpää 2014, s. 65–68.

¹⁵¹ Näin jo Tirkkonen 1937, s. 217.

hakea tuomion purkamista tai turvautua muihinkaan ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin.¹⁵² Tämä on johdonmukaista jo sitä taustaa vasten, että määräys toimia rikosasian vastaajan puolustajana taikka asianomistajan oikeudenkäyntiavustajana ei ole enää voimassa sen jälkeen, kun asiassa annettu tuomio on tullut lainvoimaiseksi.¹⁵³

Rikosasiassa tuomitun kuoleman jälkeen purkulegitimaatio siirtynee hänen lähisukulaisilleen.¹⁵⁴ Laissa ei kuitenkaan ole asiasta nimenomaista säännöstä, mutta esimerkiksi Rautio on katsonut, että ROL 1:17:ää tulisi soveltaa analogisesti myös määriteltäessä sitä henkilöpiiriä, jolla syytetyn kuoleman jälkeen on oikeus vaatia tuomion purkamista.¹⁵⁵ Tämä on luonnollista jo siitä syystä, että kyseessä on asia, joka liittyy vahvasti vainajan henkilöön.¹⁵⁶

Suomessa on vakiintuneesti katsottu, että rikosasiassa jutussa toimineella syyttäjällä on oikeus hakea tuomionpurkua sekä syytetyn eduksi että tämän vahingoksi.¹⁵⁷ Syyttäjälle kuuluva purkulegitimaatio on johdonmukaista jo siitä syystä, että syyttäjän tärkeimpiin tehtäviin kuuluu huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteutumisesta yhteiskunnan puolesta. Syyttäjän täytyy toimia tehtävissään sekä yleisen edun että asianosaisten oikeusturvan edellyttämällä tavalla.¹⁵⁸ Toisaalta tämä merkitsee myös sitä, että syyttäjän tulee huolehtia siitä, ettei rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin ryhdytä syyttömiä vastaan. Onkin luonnollista, että syyttäjällä on toimivalta turvautua tuomion purkamiseen, mikäli tuomion tultua lainvoimaiseksi ilmenee jokin seikka, jonka perusteella sen aineellista oikeellisuutta on syytä epäillä.

Syyttäjä saa ROL 1:13:n nojalla hakea muutosta myös rikosasian vastaajan eduksi tai muuttaa vastaajan vahingoksi tekemänsä muutoksenhakemuksen tämän eduksi. Säännöstä on perusteltu sillä, että syyttäjän tehtäviin kuuluu valvoa myös sitä, ettei ketään tuomita epäoikeudenmukaiseen rangaistukseen ja että syytettyä kohdellaan muutoinkin oikeudenmukaisesti.¹⁵⁹ Mainittu lainkohta ja sen perustelut antavat siten tulkintatukea myös sille, että syyttäjällä on oikeus vaatia tuomionpurkua syytetyn eduksi. Syyttäjän osalta tulee kuitenkin

---

¹⁵² Leppänen - Välimaa 1998, s. 132.

¹⁵³ Ks. puolustajan ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan määräämisestä ja tehtävistä tarkemmin Jokela 2012, s. 128–133.

¹⁵⁴ Tirkkonen 1937, s. 218; Cars 1959, s. 127–128.

¹⁵⁵ Rautio 2012, s. 1206. Ks. myös tämän luvun jakso 4.1., jossa käsitellään myös purkuintressiä syylliseksi tuomitun kuoleman jälkeen.

¹⁵⁶ Jos vainaja on kuitenkin tuomittu yksityisoikeudelliseen vahingonkorvaukseen, puhevalta siirtyy tältä osin vainajan kuolinpesän osakkaille. Ks. myös Jokela 2012, s. 61–63.

¹⁵⁷ Tirkkonen 1937, 215–216; Rautio 2012, s. 1204.

¹⁵⁸ Ks. syyttäjän asemasta ja tehtävistä Virolainen – Pölönen 2004, s. 29–41 sekä Jokela 2008, s. 58–61. Ks. syyttäjän objektiivisuusvaatimuksesta myös Vuorenpää DL 6/2003, s. 993–1007.

¹⁵⁹ HE 82/1995 vp, s. 42.

vielä tarkentaa, että hänellä ei ole rikosprosessissa valvottavanaan omia henkilökohtaisia etuja.

Syyttäjälle kuuluvan purkulegitimaation puolesta puhuvana seikkana voidaan vielä vedota vuonna 1990 Havannassa YK:n kriminaalipoliittisen maailmankongressin päätöslauselmassa hyväksytyihin syyttäjän roolia koskeviin ohjeisiin, jotka on tarkoitettu auttamaan jäsenvaltioita näiden edistäessä syyttäjien puolueettomuutta, tasapuolisuutta ja tehokkuutta rikosprosessissa.¹⁶⁰ Ohjeiden mukaan syyttäjien odotetaan toimivan ennen kaikkea oikeudenmukaisesti ja puolueettomasti sekä sopusoinnussa kansainvälisten ihmisoikeussopimuksien asettamien vaatimusten kanssa. Syyttäjien tulee suojella julkista etua ja ottaa huomioon myös syytetyn asema ja olosuhteet siitä huolimatta, koituvatko ne syytetyn eduksi vai tämän vahingoksi. Syyttäjien tehtävien toteuttamiseksi voidaan pitää välttämättömänä, että hänellä on työssään oikeus hyödyntää myös ylimääräisiä muutoksenhakekeinoja. Tämän osalta täytyy kuitenkin panna merkille myös se, että korkeimmassa oikeudessa syyttäjiä edustaa syyttäjälaitoksesta annetun lain (430/2011) 10.1 §:n 2 kohdan mukaisesti valtakunnansyyttäjä.

Myös Ruotsissa on vakiintuneesti katsottu, että syyttäjällä on toimivalta vaatia rikosprosessissa annetun lainvoimaisen tuomion purkamista.¹⁶¹ Kuitenkin vain valtakunnansyyttäjällä on oikeus tehdä tuomion purkamista koskeva hakemus, jos sen käsittely kuuluu Ruotsin korkeimman oikeuden toimivaltaan. Mikäli purkuhakemus sen sijaan kohdistuu alioikeuden antamaan rikostuomioon ja se käsitellään hovioikeudessa, myös alemmalla syyttäjällä on oikeus vaatia tuomionpurkua.¹⁶²

3.3. Avustajapakko purkumenettelyssä

Rikosasian asianosaisten purkulegitimaatiota tarkasteltaessa tulee kiinnittää huomiota myös vuoden 2013 alusta voimaan tulleeseen uudistukseen, jolla asetettiin niin sanottu avustajapakko koskien eräitä OK 31 luvussa säädettyjä ylimääräisiä muutoksenhakekeinoja ja niiden käsittelyä korkeimmassa oikeudessa. Pääsääntöisestihän asianosainen, jota ei ole määrätty saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, saa käyttää asiamiestä (OK 15:1.1). Tuomioistuimessa läsnä olevalla asianosaisella on OK 15:1:3:n mukaan oikeus käyttää oikeudenkäyntiavustajaa. Myös syytetyn ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää, että hän saa

¹⁶⁰ Ks. *Guidelines on the Role of Prosecutors*. Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. Ks. ohjeiden johdosta myös Jokela 2008, s. 65–68.

¹⁶¹ Ks. Cars 1959, s. 127.

¹⁶² Welamson – Munck 2011, s. 210.

puolustautua joko henkilökohtaisesti tai valitsemansa asiamiehen välityksellä (EIS 6 artiklan 3c kohta ja KP-sopimuksen 14 artiklan 3d kohta). Rikosprosessissa syytetyllä on henkilökohtainen läsnäolovelvollisuus oikeudenkäynnissä vain silloin, kun hän on kyseisen rikoksen johdosta vangittuna (ROL 8:3).

Asianosaisella on siten oikeus itse valita avustajansa tai asiamiehensä. Tätä asianosaisen oikeutta käyttää oikeudenkäynnissä avustajaa ei missään tilanteessa voida häneltä kieltää. Asianosaisen valinta-oikeutta rajoittaa kuitenkin se seikka, että valinnan tulee kohdistua sellaiseen henkilöön, joka täyttää OK 15:2 ja 3:ssä asiamiehelle ja oikeudenkäyntiavustajalle asetetut kelpoisuusvaatimukset. Tämän lisäksi tulee huomata, että Suomen laki ei sisällä yleistä asianajajakakkoa, eli laki ei velvoita asianosaisia turvautumaan oikeudenkäynnissä asiamieheen tai oikeudenkäyntiavustajaan, vaan oikeudenkäyntikelpoinen asianosainen voi aina halutessaan prosessata omassa asiassa myös itse.¹⁶³

Nykyään tähän edellä mainittuun asianajajakakkoa koskevaan pääsääntöön on kuitenkin tullut merkittävä poikkeus, kun OK 15:1:ään otettiin 4 momentti (718/2011), jonka mukaan muun hakijan kuin viranomaisen on käytettävä korkeimmassa oikeudessa kelpoisuusehdot täyttävää oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa, kun asia koskee tuomiovirhekantelua tai tuomion purkamista. Säännös liittyi luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevaan lainuudistukseen¹⁶⁴ ja sillä pyrittiin muun muassa kohdentamaan korkeimman oikeuden resursseja ja parantamaan näin sen työtilannetta, koska uudistuksen arvioitiin vähentävän selvästi aiheettomia purkuhakemuksia.

Toisaalta ylimääräistä muutoksenhakua koskevaa avustajakakkoa voidaan myös kritisoida. Esimerkiksi Jokela on todennut, että avustajakakkoa tukevat perustelut ovat asianmukaisia, mutta soveltuisivat myös moniin muihinkin asioihin. Tuomiovirhekantelua ja tuomion purkamista koskeva menettely on sinänsä varsin yksinkertainen, eikä se tältä kannalta puoltaisi juuri näitä asioita koskevaa avustajakakkoa. Jokela toteaa myös, että purkuhakemuksen laatimiseen verrattuna esimerkiksi haastehakemuksen ja valituskirjelmän tekeminen on huomattavasti vaikeampaa. Ei ole myöskään hyväksyttävää, että vastuu viimesijaisen oikeus-suojakeinon käyttämisestä siirtyy oikeastaan asianosaisen oikeudenkäyntiavustajalle. Toisaalta kyseenalaista on jo sekin, onko ylimääräisten muutoksenhakekeinojen käyttämiseen olemassa riittävästi halukkaita avustajia.¹⁶⁵

---

¹⁶³ Lappalainen 2012a, s. 447.

¹⁶⁴ Ks. luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annettu laki (715/2011) ja HE 318/2010 vp, s. 16–20.

¹⁶⁵ Jokela 2012, s. 72.

Avustajapakko ei koske ylimääräistä muutoksenhakua muissa tuomioistuimissa, kuten esimerkiksi hovioikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Haettaessa menetetyt määräajan palauttamista se ei ole voimassa myöskään korkeimmassa oikeudessa. Kantelu- ja purkuasioissa avustajapakko koskee säännöksen mukaan siis vain yksityisiä henkilöitä eli sellaisia hakijoita, jotka eivät ole viranomaisia. Jos purkua hakee viranomainen, kuten syyttäjä tai valtioneuvoston oikeuskansleri, ei hänen tarvitse käyttää edellä mainitut kelpoisuusvaatimukset täyttävää asiamiestä tai oikeudenkäyntiavustajaa. Avustajapakko ei kuitenkaan koske tuomionpurkuasiassa purkamista vaativan asianosaisen vastapuolta tai sitä henkilöä, joka purkuhakemuksen johdosta tulee asiassa kuultavaksi.¹⁶⁶

Tapauksessa **KKO 2014:77** oli kysymys siitä, koskeeko OK 15:1.4:ssä säädetty avustajapakko myös sellaista tuomiovirhekantelun tekijää, joka täyttää OK 15:2.1:ssä oikeudenkäyntiavustajalle asetetut kelpoisuusehdot ja onko nämä kelpoisuusehdot täyttävä henkilö kelpoinen laatimaan ylimääräistä muutoksenhakua koskevan hakemuksen myös omassa asiassaan. Tapauksessa asianosaisena oikeudenkäynnissä ollut varatuomari P vaati hovioikeuden lainvoimaisen tuomion poistamista itse laatimallaan hakemuksella. Korkein oikeus jätti hakemuksen tutkimatta, koska P ei ollut OK 15:1.4:n mukaisesti käyttänyt hakemuksen laatimisessa oikeudenkäyntiasiamiestä. (Ään.)

3.4. *Viranomaistaho*

Tuomionpurkujärjestelmän osalta suomalaisena erikoisuutena voidaan pitää sitä, että asianosaistahon lisäksi meillä on oikeuskäytännön myötä vakiintunut eräille viranomaisille oikeus vaatia lainvoimaisen tuomion purkamista. Tilannetta voidaan pitää verrattain poikkeuksellisenä ainakin siitä näkökulmasta, että näillä myöhemmin käsiteltävillä viranomaisilla ei kuitenkaan ole oikeutta käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja alkuperäisessä oikeudenkäynnissä.¹⁶⁷ Asianosaistahon ulkopuolisten viranomaisten purkulegitimaatio perustuukin lähinnä julkisen edun valvontaan. Käytännössä viranomaisilla on purkulegitimaatio etenkin siitä syystä, että ilmiselvät virheellisyydet saataisiin korjatuiksi.

Suomessa on vallinnut käytäntö, että asian ratkaissut tuomari voi hakea lainvoimaisen tuomion tai muun päätöksen purkamista syytetyn eduksi.¹⁶⁸ Perinteisesti on katsottu, että hakijana voisi toimia myös tuomioistuimen päällikkötuomari.¹⁶⁹ Purkulegitimaatiota voidaan

¹⁶⁶ Lappalainen 2012a, s. 447.

¹⁶⁷ Lager 1972, s. 106–107.

¹⁶⁸ Rautio 12012, s. 1204. Toisaalta tuomarin tekemä purkuhakemus syytetyn vahingoksi ei voi menestyä. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2014:10 tällainen hakemus jätettiin tutkimatta, koska sen katsottiin mm. heikentävän yleistä luottamusta rikoslainkäytön puolueettomuuteen.

¹⁶⁹ Leppänen - Välimaa 1998, s. 133.

päällikkötuomarin osalta perustella ainakin sillä, että se on tarkoituksenmukaista myös niissä tilanteissa, joissa ratkaisun alun perin tehnyt tuomari tai muu virkamies on siirtynyt muihin tehtäviin tai kuollut. Pääsääntöisesti tuomareiden purkuhakemusten osalta on kuitenkin noudatettu linjaa, jonka mukaan tuomari voi hakea vain ”omien” tuomioidensa purkamista.¹⁷⁰ Vastaavaa tuomareiden purkuoikeutta koskevaa järjestelmää ei ole käytössä esimerkiksi muissa Pohjoismaissa.¹⁷¹

Tapauksessa **KKO 2010:77** käräjäoikeuden puheenjohtajana toiminut laamanni pyysi, että käräjäoikeuden tuomio puretaan siltä osin kuin siinä oli luettu A:n syyksi nuorena henkilönä tehdyt varkauden yritys ja vahingonteko. A oli tehnyt teot samana päivänä, jona hän oli täyttänyt 15 vuotta, joten hän ei ollut ollut teoista vielä rikosoikeudellisessa vastuussa. Korkein oikeus katsoi, että tuomio oli perustunut OK 31:8:n 4 kohdassa säädettyllä tavalla ilmeisesti väärään lain soveltamiseen ja purki käräjäoikeuden tuomion edellä mainittujen rikosten osalta.

Tuomarin oikeutta vaatia oman tuomionsa purkamista voidaan joka tapauksessa pitää ongelmallisena. Ratkaisun tehnyt tuomarihan ei ole asianosaisena käsittelemässään asiassa, vaan hänen tehtävänsä päättyy tuomion antamiseen.¹⁷² Mikäli tuomarilla edes olisi henkilökohtainen intressi jutussa, olisi hän OK 13:4.1:n 1 tai 5 kohdan nojalla esteellinen käsittelemään asiaa. Tuomarin purkulegitimaatiota ei voida myöskään perustella sillä, että alioikeuden tuomarin tulisi huolehtia lainkäytön valvonnasta.¹⁷³ Tämä tehtävä kuuluu pikemminkin ylemmille oikeusasteille. Tuomarin oikeutta hakea tuomion purkamista voitaisiin ehkä perustella sillä näkökohdalla, että jos rikostuomio on perustunut ilmeisen väärään lain soveltamiseen, voi tuomari sen johdosta mahdollisesti joutua virkarikossyytteesen. Tällöin tuomarilla olisi intressi saada virheellinen tuomio korjatuksi. Tällainen peruste tuntuu kuitenkin hieman ontuvalta, eikä se ole sopusoinnissa tuomarilta vaadittavan puolueettomuuden kanssa. Tuleehan tuomarilta edellyttää tasapuolisuutta sekä oikeudenkäynnin aikana että sen jälkeen. Tuomarille kuuluvaa purkulegitimaatiota vastaan puhuvana seikkana voidaan vielä lisäksi ottaa huomioon, että nykyisin yleistä etua rikosasioiden osalta valvoo syyttäjälaitos.¹⁷⁴

Myös valtioneuvoston oikeuskanslerilla ja eduskunnan oikeusasiamiehellä on vanhastaan katsottu olevan oikeus tehdä lainvoimaista tuomiota koskeva purkuhakemus.¹⁷⁵ Etsittäessä oikeutusta näiden viranomaisten purkulegitimaatiolle tulee painottaa heidän tehtäviään lain-

¹⁷⁰ Leppänen - Välimaa 1998, s. 133.

¹⁷¹ Leppänen - Välimaa 1998, s. 134.

¹⁷² Lager 1972, s. 111.

¹⁷³ Lager 1972, s. 111.

¹⁷⁴ Leppänen - Välimaa 1998, s. 134.

¹⁷⁵ Tirkkonen 1937, s. 215 ja sama 1972, s. 574 ja alav. 42.

käytön ja viranomaistoiminnan laillisuusvalvojina. Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tulee Suomen perustuslain (731/1999) 108 ja 109 §:n nojalla valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset noudattavat toiminnassaan lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäviään hoitaessaan laillisuusvalvojien täytyy valvoa myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Voidaankin todeta, että sellainen laillisuuden valvonta, johon ei kuuluisi oikeutta tapahtuneen virheellisyyden korjaamiseen, olisi useimmiten merkityksetöntä.¹⁷⁶

KKO 1999:65: A oli tuomittu rangaistusmääräyksellä sakkorangaistukseen haitanteosta virantoimituksessa olevalle virkamiehelle sillä perusteella, että hän oli kieltäytynyt poliisimiehen liikenteen valvonnan yhteydessä määräämästä puhalluskokeesta. Rangaistusmääräys purettiin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen hakemuksesta, koska pelkästään kieltäytymällä noudattamasta poliisin määräystä antaa puhallusnäyte A ei ollut syyllistynyt mainittuun haitantekoon.

Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus purkuhakemuksen tekemiseen sakkoa ja menettämisseuraamusta koskevista asioissa.¹⁷⁷ Oikeuskäytännössä on katsottu, että myös Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus ylimääräiseen muutoksenhakuun vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevista asioista, vaikkei Rikosseuraamuslaitoksella olekaan näissä asioissa asianosaisasemaa.¹⁷⁸ Rikostuomion täytäntöönpanosta vastaavilla viranomaisilla on oikeus tehdä purkuhakemus, kunnes tuomion täytäntöönpano on saatettu loppuun.¹⁷⁹

4. Purkuintressi

4.1. Yleisesti

Kahden edellä mainitun muodollisen purkuedellytyksen lisäksi on olemassa vielä kolmas muodollinen edellytys, jonka tulee täytyä ennen kuin tuomionpurkua koskeva asia voidaan ottaa tutkittavaksi. Lainvoimaisen tuomion purkamisen edellyttää nimittäin myös tietynlaisen purkuintressin täyttymistä. Purkuhakemukseen ei lähtökohtaisesti suostuta, jos hakijalla

¹⁷⁶ Lager 1972, s. 107.

¹⁷⁷ Rautio 2012, s. 1205. Ks. myös ratkaisu KKO 2016:27, jossa katsottiin, ettei Oikeusrekisterikeskuksella ollut oikeutta valittaa käräjäoikeuden päätöksestä, joka koski toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen tekemän taloudellista seuraamusta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa Suomessa. Oikeusrekisterikeskuksen tekemä valitus jätettiin näin ollen tutkimatta. Ratkaisussa katsottiin kuitenkin, että vaikka Oikeusrekisterikeskuksella ei ollut oikeutta turvautua asiassa varsinaisiin muutoksenhakekeinoihin, sillä on oikeus tehdä asiaa koskeva ylimääräinen muutoksenhakemus. Tämän johdosta korkein oikeus käsitteli Oikeusrekisterikeskuksen valituskirjelmän ratkaisusta ilmeneviltä osilta tuomiovirhekanteluna.

¹⁷⁸ Ks. esimerkiksi ratkaisut KKO 2004:25, KKO 2013:95 ja KKO 2015:9.

¹⁷⁹ Leppänen – Välimaa 1998, s. 134; Rautio 2012, s. 1205.

ei ole oikeudellista intressiä purun hakemiseen. Näin ollen purkuhakemuksen kohteena olevan tuomion on oltava hakijalle vastainen eli hakijalla täytyy olla oikeussuojan tarve.¹⁸⁰ Purkuintressiä arvioitaessa voidaan vielä lisäksi asettaa pääsääntö, jonka mukaan tuomion purkamisella tulee olla jotain hyötyä hakijalle. Tämän johdosta sellainen purkuhakemus, joka koituisi hakijan itsensä vahingoksi, jätetään tutkimatta.¹⁸¹

Purettavaksi vaaditun rikostuomion tulee jossain suhteessa olla syytetylle haitallinen, jotta purkuhakemukseen voitaisiin suostua. Tuomio on rikosasiassa syytetylle vastainen, jos se kohdistaa syytettyyn jonkin negatiivisen seuraamuksen tai moitteen.¹⁸² Rangaistuksen määrällä tai ankaruudella ei liene vaikutusta purkuintressin arvioinnissa. Ratkaiseva merkitys on annettava rikostuomion tosiasiallisille haitallisille vaikutuksille.

Tarkastellaan vielä RL 6:12:n nojalla annettua päätöstä, jolla syytetty on jätetty rangaistukseen tuomitsematta. Onko tällainen päätös syytetylle vastainen siten, että sen osalta voidaan turvautua tuomion purkamiseen? Kysymykseen tulee vastata myöntävästi, sillä tuomitsematta jättäminen voidaan rinnastaa rangaistukseen, koska tekijän todetaan kuitenkin syyllistyneen siihen tekoon, josta hänelle on vaadittu rangaistusta.¹⁸³ Tuomitsematta jättämiseen sisältyy syytettyyn kohdistuva moitearvostelu, minkä johdosta syytetyllä voi olla purkukynnyksen täyttävä intressi saada tällainen itselleen epäedullinen tuomioistuinratkaisu puretuksi.

Tuomion vastaisuus ilmenee useimmiten juuri tuomiolauselmasta eli tuomion lopputuloksesta. Myös tuomion perusteluita koskevan purkuhakemuksen tekeminen lienee mahdollista, sillä perusteluista saattaa joiltain osin aiheutua haittaa asianosaiselle. Rautio on kuitenkin katsonut, että purkukynnys ylittyy tällaisissa tapauksissa yleensä vain poikkeuksellisesti.¹⁸⁴

Purkuintressin ei voida katsoa poistuneen niissä tapauksissa, joissa asianosainen on jo suorittanut purettavaksi vaaditussa tuomiossa asetetut velvoitteet tai sanktiot. Tuomionpurku syytetyn eduksi lienee mahdollista siitäkkin huolimatta, että purkuhakemuksen kohteena olevan rikoksen syyteoikeus on jo vanhentunut. Rikosasiassa tuomion purkaminen syytetyn eduksi on mahdollista myös silloin, kun syytetty on tuomion antamisen ja lainvoimaiseksi

---

¹⁸⁰ Leppänen – Välimaa 1998, s. 134.

¹⁸¹ Rautio 2012, s. 1205.

¹⁸² Ks. rikosoikeudellisista rangaistuksista lähemmin Tapani – Tolvanen 2011, s. 7–12.

¹⁸³ Ks. tuomitsematta jättämisestä lähemmin Tapani – Tolvanen 2011, s. 170–182.

¹⁸⁴ Rautio 2012, s. 1205. Ks. myös Lager 1972, s. 118.

tulon jälkeen kuollut.¹⁸⁵ Tällöinhän oikeus purun hakemiseen on siirtynyt syytetyn lähiomaisille.¹⁸⁶ Kunnioitusyihin nojautuen maineen puhdistaminen ja rikollisen leiman poistaminen riittävät näin ollen purkukynnyksen ylittymiseen myös syylliseksi tuomitun kuoleman jälkeen.¹⁸⁷ Tuomitun kuolema ei sinänsä ole este, muttei myöskään peruste, tuomionpurun toimittamiselle hänen edukseen. Syytetyn kuolema ei kuitenkaan voi olla yksinomaisena perusteena tuomion purkamiselle. Toisaalta mahdollisuutta tuomionpurkuun syytetyn kuoleman jälkeen voidaan pitää hieman erikoisena ainakin sitä taustaa vasten, että varsinaisessa oikeudenkäynnissä syytettyä vastaan ajettu syyte raukeaa, jos syytetty kuolee ennen oikeudenkäynnin aloittamista tai sen aikana.

Viranomaisaloitteisissa purkuhakemuksissa ei purkulegitimaation ohella kuitenkaan voida puhua samanlaisesta purkuintressistä kuin asianosaisaloitteisten purkuhakemusten osalta. Näissä tilanteissa purkuintressi määrittynee virheellisen ratkaisun merkityksen ja yleisen yhteiskunnallisen edun kautta, sillä purkuvaatimuksen kohteena olevaa ratkaisua ei voida pitää viranomaiselle vastaisena.¹⁸⁸ Eihän viranomaisella ole ollut asianosaisen asemaa alkuperäisessä prosessissa. Kuten aiemmin on jo mainittu, myös syyttäjällä on oikeus hakea tuomion purkamista syytetyn eduksi. Tämä on luonnollista jo ROL 1:13:n nojalla, jossa säädetään, että syyttäjä voi varsinaisilla muutoksenhakuineilla hakea muutosta myös syytetyn eduksi. Mainittua lainkohtaa voidaan tulkita analogisesti siten, että sen voidaan katsoa koskevan myös syyttäjän oikeutta turvautua ylimääräisiin muutoksenhakuineihin.

4.2. *Armahduksen vaikutus tuomionpurkuun*

Rikostuomiota koskevan purkuintressin määräytymisen osalta tulee kiinnittää huomiota vielä erääseen harvinaiseen erityistilanteeseen eli siihen, mikä on tasavallan presidentin myöntämän armahduksen vaikutus lainvoimaisen rikostuomion purkamiseen. Todettakoon, että armahdukset ovat kuitenkin aina yksittäistapauksia ja niitä myönnetään varsin harvoin.

PL 105 §:n mukaan tasavallan presidentti voi yksittäistapauksessa saatuaan lausunnon korkeimmalta oikeudelta armahtaa tuomioistuimen määräämästä rangaistuksesta tai muusta rikosoikeudellisesta seuraamuksesta joko kokonaan tai osittain. Armahdusinstituutiolla on

---

¹⁸⁵ Tirkkonen 1937, 218–219.

¹⁸⁶ Ks. tämän luvun jakso 3.2., jossa käsitellään mm. sitä, kenelle purkulegitimaatio siirtyy syytetyn kuoleman jälkeen.

¹⁸⁷ Ks. Leppänen – Välimaa 1998, s. 132.

¹⁸⁸ Leppänen – Välimaa 1998, s. 133.

historiallisesti pitkät perinteet ja sillä pyritään luomaan joustoa muutoin liian kankeaksi jäävään rikosoikeusjärjestelmään.¹⁸⁹ Armahdusvallasta voidaan käyttää myös nimitystä lainlievennysvalta, joka on vanhastaan kuulunut valtion päämiehille jo ennen kirjoitettuja valtiosääntöjä.

Presidentille kuuluva armahdusoikeus ei ole luonteeltaan lainkäyttöä, vaikka armahduksesta säädetään PL 10 luvussa, joka koskee lainkäyttöä. Armahduksella on katsottu kuitenkin olevan asiallinen yhteys lainkäyttöön, minkä vuoksi kyseinen säännös otettiin lainkäyttöasioita koskevaan lukuun.¹⁹⁰ Presidentti-instituutiota ei siis tule asettaa lainkäyttöorganisaation huipulle.¹⁹¹ Voidaan myös huomauttaa, että armahduksella ja tuomionpurulla on se oikeussysteemaattinen ero, että armahdus yksittäiseen asiaan kohdistuvana on luonteeltaan paremminkin hallinnollinen päätös, kun taas tuomion purkaminen lukeutuu lainkäytön piiriin.¹⁹² Armahdusvallan käyttämistä voidaan muutenkin yleisesti luonnehtia muilla kuin oikeudellisilla perusteilla tapahtuvaksi jälkikäteiseksi rangaistuksen lieventämiseksi tai rangaistuksen suorittamisesta vapauttamiseksi.¹⁹³

Armahdusasia tulee käytännössä vireille armonanomuksena, jonka ei tarvitse olla tuomitun itsensä tekemä. Armahduksen myöntämisen edellytyksenä on, että asiasta on hankittu korkeimman oikeuden lausunto. Jos sitä ei ole hankittu, presidentillä ei ole muuta mahdollisuutta kuin hylätä hakemus.¹⁹⁴ Presidentti ei kuitenkaan ole sidottu korkeimman oikeuden kantaan, vaan voi halutessaan myös poiketa siitä. Presidentti tekee armahdusta koskevan päätöksen oikeusministerin esittelystä ilman valtioneuvoston yleisistunnon tekemää ratkaisuehdotusta.

Presidentillä oleva armahdusvalta on yksittäistapauksellista, eli sen kohteena on aina yksittäinen armahtamishetkellä yksilöitävässä oleva henkilö. Armahdus kohdistuu PL 105 §:n mukaisesti tuomioistuimen määräämään seuraamukseen eli armahduksen kohteena voi olla tuomittu rangaistus tai muu rikosoikeudellinen seuraamus, kuten esimerkiksi ajokielto tai

---

¹⁸⁹ Jyränki – Husa 2012, s. 330.

¹⁹⁰ Ks. HE 1/1998 vp, s. 161.

¹⁹¹ Jyränki – Husa 2012, s. 330.

¹⁹² Tirkkonen 1937, s. 47.

¹⁹³ Saraviita 2011, s. 902.

¹⁹⁴ Jyränki – Husa 2012, s. 330.

menettämisseuraamus.¹⁹⁵ Armahdus poistaa teon rikosoikeudelliset seuraamukset joko kokonaan tai osittain, mutta ei pyyhi pois itse rikosta.¹⁹⁶ Armahdus merkitsee siten rangaistuksen tai seuraamuksen lieventämistä ja armahduksella voidaan määrätä rangaistukseen tuomittu myös ehdonalaiseen vapauteen.

Armahduksen edellytyksenä on tuomion lainvoimaisuus, joka on edellytyksenä myös rikostuomion purkamiselle. Tuomioistuimen ratkaisu, joka ei ole vielä saavuttanut lainvoimaa, ei siis kuulu presidentin armahdusvallan piiriin. Lisäksi armahdusvalta ei myöskään koske syytteen nostamista.¹⁹⁷

Tasavallan presidentin myöntämä armahdus ei ole este lainvoimaisen tuomion purkamiselle eikä presidentin armahdusvaltaa voida pitää korvikkeena tuomionpurkumenettelylle. Tuomionpurkuhakemuksen menestyminen tarkoittaa, että tuomioistuimen aikaisemmin antaman tuomion sisältö muuttuu tuomitulle edullisemmaksi, kun taas presidentin myöntämällä armahduksella ei ole vaikutusta tuomioistuinratkaisun sisältöön.¹⁹⁸ Armahduksen vaikutus kohdistuu siis vain tuomitun rangaistuksen tai rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanoon.¹⁹⁹ Armahdus ei siten merkitse aikaisemman prosessuaalisen olotilan palauttamista.

Tuomion purkaminen ei siis käy tarpeettomaksi siitä syystä, että tasavallan presidentti on myöntänyt tuomitulle armahduksen. Vaikka syytetty olisikin armahduksella kokonaan tai osittain vapautettu rangaistuksen suorittamisesta, armahdetulla voi edelleen olla intressi saada häntä koskeva rikostuomio puretuksi.

---

¹⁹⁵ Saraviita 2011, s. 903–904.

¹⁹⁶ Jyränki – Husa 2012, s. 331.

¹⁹⁷ Saraviita 2011, s. 904.

¹⁹⁸ Tirkkonen 1937, s. 46.

¹⁹⁹ Ks. Tirkkonen 1937, s. 213.

IV SYYTETYN EDUKSI TAPAHTUVAN TUOMIONPURUN AINEELLISET EDELITYKSET

1. Yleisesti

OK 31 luvun purkuperusteita säädettäessä on otettu huomioon se yleismaailmallinen näkökohta, että rikos- ja riita-asioissa annettujen tuomioiden purkamisessa tulee noudattaa osittain eri periaatteita.²⁰⁰ Tämän vuoksi kummankin jutturyhmän osalta purkuperusteet eroavat ainakin jossain määrin toisistaan. On myös pantava merkille, että rikosasioiden osalta purkuperusteet eroavat olennaisesti toisistaan sen suhteen, vaaditaanko tuomionpurkua syytetyn eduksi vai hänen vahingokseen. Siviiliasiaissa annetun tuomion purkamisesta on säännös OK 31:7:ssä. Syytetyn eduksi tapahtuvasta tuomionpurusta säädetään OK 31:8:ssä ja OK 31:9:ssä säännellään puolestaan tuomionpurkua syytetyn vahingoksi.

Purkuedellytykset syytetyn eduksi ovat kaikista laajimmat. Riita-asioden purkuperusteet ovat lähes yhtä laajat ja voidaankin todeta, että OK 31:7 ja 8 pykälä ovat keskenään lähes identtisiä. Sitä vastoin tuomion purkaminen syytetyn vahingoksi voi tapahtua vain tiukkojen edellytysten vallitessa. Tuomiota ei esimerkiksi voida purkaa syytetyn vahingoksi sen johdosta, että se on perustunut ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Tämä on perusteltua erityisesti siksi, että tuomion purkaminen syytetyn vahingoksi puuttuu kaikkein syvimmin asianosaisen asemaan. OK 31:9:ää onkin sovellettu varsin harvoin.²⁰¹ Tässä luvussa käydään tarkemmin läpi vain syytetyn eduksi tapahtuvan tuomionpurun aineellisia edellytyksiä.

Purkuperusteilla tarkoitetaan siis niitä OK 31 luvussa säädettyjä aineellisia edellytyksiä, joiden perusteella lainvoimainen tuomio voidaan purkaa. Kuten jo edellä on todettu, OK 31:8 sisältää täsmälliset säännökset siitä, millä perusteilla lainvoimainen rikostuomio voidaan purkaa syytetyn eduksi. Lainkohdassa mainitut purkuperusteet on katsottava tyhjentyviksi.²⁰² Lisäksi tulee kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että vaikka edellä mainitussa säännöksessä lausutaankin, että tuomio *voidaan* purkaa, ei purkuinstanssilla kuitenkaan ole tässä suhteessa laajaa harkintavaltaa. Tuomio täytyy aina purkaa, jos jokin laissa säädetty purkuperuste on käsillä.²⁰³

Voidaan vielä painottaa, että tuomion purkamisen muodolliset ja aineelliset edellytykset on pidettävä toisistaan erillään. Purkuhakemus jätetään nimittäin tutkimatta, jos purkamiselle

---

²⁰⁰ Tirkkonen 1972, s. 564.

²⁰¹ Rautio 2012, s. 1216.

²⁰² Cars 1959, s. 132; Tirkkonen 1972, s. 563.

²⁰³ Rautio 2012, s. 1197.

asetetut muodolliset edellytykset eivät täyty. Purkuhakemus tulee puolestaan hylätyksi, jos aineellisia edellytyksiä tuomion purkamiselle ei ole olemassa eli käsillä ei ole jotakin OK 31 luvussa säädettyä purkuperustetta. Hakijan kannalta on käytännössä samantekevää, jätetäänkö purkuhakemus tutkimatta vai hylätäänkö se, sillä näiden ratkaisujen oikeusvaikutukset ovat samat.²⁰⁴

2. Rikollinen menettely

OK 31:8:n 1 kohdan mukaan tuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa, jos oikeuden jäsen tai virkamies, syyttäjä taikka asianosaisen edustaja tai avustaja on jutun yhteydessä syyllistynyt rikolliseen menettelyyn ja rikollisen menettelyn voidaan otaksua vaikuttaneen jutun lopputulokseen. Purkuperusteessa on näin ollen kyse oikeudenkäynnin ulkoiseen kulkuun tai oikeudenkäyntimateriaaliin kohdistuneesta rikollisesta menettelystä tai muusta siihen rinnastettavasta vakavasta virheestä, jonka voidaan otaksua vaikuttaneen jutun lopputulokseen.

2.1. Säännöksen kattama henkilöpiiri

Käsillä olevan purkuperusteen tarkastelu on syytä aloittaa selvittämällä, millaista henkilöpiiriä säännös koskee. Lainkohdassa mainitaan aluksi oikeuden jäsen tai muu oikeuden virkamies. Käsite oikeuden jäsen ei aiheuttane tulkintavaikeuksia ja sillä tarkoitetaan kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat ottaneet osaa asian ratkaisemiseen eli osallistuneet lainkäyttöön.²⁰⁵ Tällaisia henkilöitä ovat luonnollisesti niin ammattituomarit kuin lautamiehetkin ja myös erityistuomioistuimissa toimivat asiantuntija- tai intressijäsenet.

Purkuperusteen soveltamisen kannalta riittävää on, että tuomioistuimen monijäsenisen kokoonpanon yksikin tuomari tai lautamies on syyllistynyt rikolliseen menettelyyn. Myös oikeusapua antaneen toisen tuomioistuimen jäsenen rikollinen menettely on peruste tuomion purkamiselle esimerkiksi silloin, kun todistajaa on kuultu toisessa tuomioistuimessa OK 17:58:n (732/2015) nojalla, vaikkei oikeusapua antaneen tuomioistuimen tuomarin voidaakaan varsinaisesti katsoa osallistuneen asian ratkaisemiseen.²⁰⁶

---

²⁰⁴ Rautio 2012, s. 1198.

²⁰⁵ Rautio 2012, s. 1217.

²⁰⁶ Lager 1972, s. 128–129.

Lainkohdassa mainittu oikeuden virkamies on käsitteenä huomattavasti tulkinnanvaraisempi. Oikeuden virkamiehellä tarkoitettaneen tässä yhteydessä lähinnä vain sellaista virkamiestä, joka on osallistunut oikeudenkäyntimenettelyyn, kuten esimerkiksi esittelijää tai pöytäkirjanpitäjää.²⁰⁷ Käsillä olevan purkuperusteen soveltaminen edellyttää siis, että lainkohdassa tarkoitettu virkamies on virkamies juuri RL 40:11:n merkityksessä ja että häneen voidaan soveltaa tahallisia tai tuottamuksellisia virkarikoksia koskevia säännöksiä.²⁰⁸ Myös asiassa toimineen syyttäjän rikollinen menettely on peruste lainvoimaisen rikostuomion purkamiselle syytetyn eduksi. Jos asiassa on ollut useampia syyttäjiä, myöskin heidän osaltaan on riittävää, että vain yksi syyttäjistä on syyllistynyt rikolliseen menettelyyn.²⁰⁹

Purkuperusteen kattaman henkilöpiirin osalta voidaan vielä kysyä, sovelletaanko lainkohtaa myös silloin, kun asianomistaja on yhtynyt syyttäjän syytteeseen tai itse nostanut syytteen taikka ottanut syyttäjän tai toisen asianomistajan nostaman, mutta myöhemmin peruuttaman syytteen ajaakseen ja asianomistaja on tässä yhteydessä syyllistynyt lainkohdassa tarkoitettuun rikolliseen menettelyyn. Koska asianomistajasta ei ole lainkohdassa nimenomaista mainintaa, puoltaisi se näkemystä, jonka mukaan edellä mainitut tilanteet eivät kuuluisi käsillä olevan purkuperusteen soveltamisalaan. Syyttäjän käsitettä ei voitane tulkita niin laajasta, että se kattaisi myös syyttäjän syytteeseen yhtyneen tai itsenäisesti syytettä ajavan asianomistajan. Syyttäjä-käsitteen laajentavan tulkinnan puolesta ei puhu myöskään se seikka, että syytteeseen yhtynyt tai syytettä ajava asianomistaja ei ole RL 40:11:ssä tarkoitettu virkamies. Vaikka asianomistaja ajaisikin rikosasian oikeudenkäynnissä itse syytettä ja siis selvästi toimisi syytetyn vastapuolena, ei häneen ole mahdollista soveltaa virkarikoksia koskevia rikoslain säännöksiä.²¹⁰

Säännöksessä purkuperusteeksi mainitaan myös asianosaisen edustajan tai avustajan rikollinen menettely. Vaikka kyseisten henkilöiden määritelmä on jonkin verran avoin, on avustajalla tai edustajalla vakiintuneesti katsottu tarkoitettavan vain sitä henkilöä, joka on toiminut

²⁰⁷ Leppänen – Välimaa 1998, s. 140; Lager 1972, s. 130. Purkuperusteeksi ei sitä vastoin kelpaa tulkin rikollinen menettely, sillä tulkki ei ole oikeuden virkamies. Edellä mainitussa tilanteessa rikostuomiota ei voida purkaa myöskään OK 31:8:n 2 kohdan perusteella, koska tulkki ei ole lainkohdassa tarkoitettu todistuskeino. Tulee kumminkin huomata, että tulkin totuudenvastainen käännös voi olla OK 31:8:n 3 kohdan mukainen purkuperuste.

²⁰⁸ Näin myös Cars 1959, s. 134. Tämän johdosta lainkohdassa tarkoitettu oikeuden virkamies ei kata tuomioistuimessa työskenteleviä muita työntekijöitä, kuten esimerkiksi virastomestareita tai siivoojia. Tällaiset työntekijät eivät lukeudu tuomioistuimen lainkäyttöhenkilöstöön, eivätkä he yleensä ole virkasuhteessa tuomioistuimeen.

²⁰⁹ Rautio 2012, s. 1223–1224.

²¹⁰ Ks. myös Cars 1959, s. 134–165 ja alav. 23. Asianomistajan rikollinen menettely saattaisi sitä vastoin olla purkuperuste OK 31:8:n 2 tai 3 kohdan nojalla, mikäli syytettä ajava asianomistaja on esimerkiksi syyllistynyt johonkin oikeudenkäyntiä koskevaan rikokseen, esim. tarkoituksellisesti johtanut tuomioistuinta harhaan siten, että se on virheellisin perustein tuominut syytetyn rangaistukseen.

purkua hakeneen asianosaisen apuna juuri siinä oikeudenkäynnissä, jossa annettu tuomio on purkihakemuksen kohteena.²¹¹ Lainkohdan mukaisella avustajalla tarkoitetaan asianosaisen asianajajaa tai oikeudenkäyntiavustajaa. Edustajalla puolestaan viitataan asianosaisen legaaliseen edustajaan tai sellaiseen edustajaan, joka on oikeustoimen nojalla toiminut asianosaisen apuna oikeudenkäynnissä.

Korostettakoon, että purkuperusteena on siis ainoastaan purkua hakevan asianosaisen oman edustajan tai avustajan syyllistyminen rikolliseen menettelyyn asian käsittelyn yhteydessä. Tämä tarkoittaa toisaalta taas sitä, että vastapuolen valtuusmiehen rikollinen menettely oikeudenkäynnin aikana ei ole purkuperuste.²¹² Myöskään asianosaisen itsensä syyllistyminen jutun yhteydessä rikolliseen menettelyyn ei ole lainkohdassa tarkoitettu purkuperuste.²¹³

Purkuperusteena olevien henkilöiden piiriä voidaan lain sanamuodon mukaan pitää varsin laajana, joskin Leppänen ja Välimaa ovat katsoneet, että lainkohdassa tarkoitettua henkilöpiiriä on kuitenkin syytä tulkita varsin suppeasti.²¹⁴

2.2. Rangaistavaksi säädetty menettely

Lainkohdassa rikollisella menettelyllä tarkoitetaan luonnollisesti sellaisia tekoja ja laiminlyöntejä, jotka ovat rangaistavia juuri aineellisen rikosoikeuden perusteella. Koska puheena oleva purkuperuste on kytkeytynyt hyvin läheisesti rikosoikeuteen, voidaan perustellusti huomauttaa, että tämän purkuperusteen laajentava soveltaminen ei ole mahdollista.²¹⁵ Tämän johdosta käsitettä ”rikollinen menettely” ei tule tulkita kovin laveasti. Purkuperusteeksi ei siten esimerkiksi kelpaa sellainen virkamiehen tai muun säännöksessä tarkoitettun henkilön menettely, joka ei ole aineellisen rikosoikeuden vastainen, mutta jonka seurauksena olisi mahdollista määrätä jokin kurinpidollinen toimenpide.²¹⁶ Todettakoon kuitenkin, että RL 40:10:ssä tuottamukselliselle virkavelvollisuuden rikkomiselle asetettu tunnusmerkistö täyttyy varsin helposti ja myös tällainen menettely on aineellisen rikosoikeuden vastainen ja siten myös peruste tuomion purkamiselle.²¹⁷

²¹¹ Lager 1972, s. 130; Leppänen – Välimaa 1998, s. 140; Rautio 2012, s. 1218.

²¹² Lager 1972, s. 130; Rautio 2012, s. 1218.

²¹³ Leppänen – Välimaa 1998, s. 140.

²¹⁴ Leppänen – Välimaa 1998, s. 140.

²¹⁵ Ks. Lager 1972, s. 133.

²¹⁶ Lager 1972, s. 132. Ks. myös Cars 1959, s. 137.

²¹⁷ RL 40:10 mukainen teko on rangaistava kuitenkin vain silloin, kun se huomioon ottaen teon haitallisuus ja vahingollisuus ja muut siihen liittyvät seikat ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Lainkohdassa mainittujen virkamiesten osalta kyseeseen tulevat virkarikoksia ja virkavirheitä koskevat rikoslain säännökset. Esittelijän tai pöytäkirjanpitäjän rikollinen menettely voi esimerkiksi johtua siitä, että kyseiset virkamiehet ovat tahallaan johtaneet asian ratkaisemiseen osallistuneita oikeuden jäseniä harhaan siten, että asiassa on tämän vuoksi annettu virheellinen tuomio.

Asianosaisen avustajan tai edustajan osalta purkuperusteen muodostuminen edellyttää puolestaan ensisijaisesti sitä, että tällaisen henkilön rikollinen menettely kohdistuu päämiestä vastaan ja aiheuttaa tälle haittaa. Purkua hakevan asianosaisen avustajan tai edustajan osalta rikollisena menettelynä voivat tulla kyseeseen lähinnä epärehellisyysrikokset, kuten esimerkiksi luottamusaseman väärinkäyttäminen (RL 36:5), joka edellyttää muun muassa tahallisuutta ja vahingon aiheutumista päämiehelle.

Purkuperusteen soveltamisen edellytyksenä ei kuitenkaan ole, että rikollisesta teosta olisi jo tuomittu rangaistus.²¹⁸ Joskus langettavan tuomion saaminen voi olla jopa mahdotonta, esimerkiksi silloin, kun rikolliseen menettelyyn syyllistynyt on jo kuollut. Purkuperuste on olemassa myös silloin, kun väitetyn rikollisen teon johdosta ei ole toimitettu edes esitutkintaa. Purkuperuste on käsillä, mikäli asianosainen pystyy esittämään muuta selvitystä siitä, että jokin lainkohdassa mainittu henkilö on jutun käsittelyn yhteydessä toiminut rikoslain vastaisesti. Kovin suurta todennäköisyyttä rikollisen menettelyn olemassaolosta ei kuitenkaan voida asettaa. Voidaan kuitenkin todeta, että ilman langettavaa tuomiota rikollisen menettelyn toteen näyttäminen pääsääntöisesti kirjallisessa purkumenettelyssä voi olla hankalaa.

Tulee myös kiinnittää huomiota siihen, että langettavalla tuomiolla ei oikeastaan voida edes katsoa olevan mitään sitovaa vaikutusta purkumenettelyssä, vaan langettavan tuomion vaikutus käsillä olevaan purkuasiaan jää aina purkuinstanssin ratkaistavaksi.²¹⁹ Langettavalla rikostuomiolla on purkuhakemuksen käsittelyssä kuitenkin joka tapauksessa aika vahva todistusvaikutus.²²⁰ Rautio onkin todennut, että puheena olevalla purkuperusteella on käytännössä vain vähäinen merkitys, koska usein on vaivattomampaa perustaa purkuhakemus OK 31:8:n 3 tai 4 kohdissa säänneltyihin purkuperusteisiin.²²¹

Voidaan vielä kysyä, voiko säännöksessä tarkoitettuna purkuperusteena olla myös sellainen rikollinen menettely, joka on tapahtunut ulkomailla. Tulkinnanvaraista on myös, kelpaako

---

²¹⁸ Tirkkonen 1972, s. 565.

²¹⁹ Lager 1972, s. 135.

²²⁰ Leppänen – Välimaa 1998, s. 140.

²²¹ Rautio 2012, s. 1218.

purkuperusteeksi ulkomainen langettava rikostuomio. Tällainen tilanne on lähinnä vain teoreettinen, mutta asian johdosta voidaan esittää muutamia huomautuksia. Pääsääntöisesti ulkomaisen rikostuomion sidonnaisuuteen suomalaisessa purkumenettelyssä suhtauduttaneen pidättyvästi,²²² sillä eihän kotimaistakaan rikostuomiota pidetä purkuasiassa ehdottomasti sitovana.²²³ Toisaalta voidaan todeta, että koska teosta annettu ulkomainen rangaistus pääsääntöisesti sulkee pois sen rangaistavuuden meillä Suomessa,²²⁴ lienee ulkomainenkin tuomio OK 31:8:n 1 kohdassa tarkoitettu purkuperuste.²²⁵ Tässä tapauksessa täytyy kuitenkin asettaa se edellytys, että kyseisen rikoksen tulee olla rangaistava myös suomalaisen rikoslainsäädännön perusteella.

2.3. Rikollisen menettelyn vaikutus jutun lopputulokseen

Selvitettäessä OK 31:8:n 1 kohdan mukaisen purkuperusteen olemassaoloa, täytyy purkua hakevan asianosaisen osoittaa, että rikollisen menettelyn voidaan otaksua vaikuttaneen jutun lopputulokseen. Purkuperusteen käsillä olo asettaa siis vielä tietynlaisen edellytyksen rikollisen menettelyn vaikutuksille, koska lainkohdan mukaan rikollisen menettelyn tulee olla nimenomaisessa syy-yhteydessä jutun lopputulokseen. Toisin sanoen, rikollisen menettelyn ja jutun lopputuloksen välillä täytyy vallita jonkinlainen kausaliteetti.

Purkuhakemuksessa on siis nimenomaisesti tuotava esiin, että tällainen syy-yhteys on olemassa. Lainkohdassa on kuitenkin käytetty ilmausta ”voidaan otaksua vaikuttaneen jutun lopputulokseen”, mikä osaltaan ilmentää varsin alhaista todennäköisyysvaatimusta.²²⁶ Sanan ”otaksua” osalta voidaan todeta, että kysymyksessä on ensisijainen oletus siitä, että menettely on vaikuttanut jutun lopputulokseen.²²⁷ Säännöksestä ei kuitenkaan suoraan käy ilmi, millaista kausaliteettia rikollisen menettelyn ja jutun lopputuloksen välillä edellytetään.

Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin todeta, että rikollisella menettelyllä on tullut olla merkitystä jutun lopputulokselle siten, että ilman rikollista menettelyä asia olisi todennäköisesti ratkaistu toisella tavalla, eli syytetyn kannalta hänelle edullisemmin. Toisaalta kausaalisuus-

²²² Ks. ulkomaisen rikostuomion sitovuudesta Tirkkonen 1969, s. 68.

²²³ Ks. myös Lager 1972, s. 133.

²²⁴ Suomessa RL 1:13:ssä on asetettu pääsääntö, jonka mukaan Suomessa ei saa nostaa syytettä sellaisesta teosta, josta on jo tekopaikan valtiossa tai toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annettu lainvoimainen tuomio. Säännökseen on kuitenkin eräitä poikkeuksia, joista voidaan mainita mm. kansainväliset rikokset. Ks. tuomiovaltakonkurrenssista kansainvälisessä oikeudessa tarkemmin Hakapää 2010, s. 235–236.

²²⁵ Lager 1972, s. 133.

²²⁶ Leppänen – Välimaa 1998, s. 140.

²²⁷ Lager 1972, s. 184.

vaatimukselle voidaan asettaa myös alhaisempi kynnys. Tällöin purkuperusteen olemassaololle on riittävää jo pelkästään se, että asian käsittelyn yhteydessä tapahtuneella rikollisella menettelyllä on voinut olla jotain merkitystä jutun lopputulokselle, vaikka lopputulos rikollisesta menettelystä huolimatta olisi ollutkin sinänsä täysin lainmukainen.²²⁸

Toisaalta herää kysymys, tuleeko tuomarin rikollisen menettelyn osalta edes asettaa minäänlaista kausaalisuusvaatimusta. Jos tuomari on jutun yhteydessä syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, voitaisiin jo lähtökohtaisesti olettaa, että rikollinen menettely on vaikuttanut jutun lopputulokseen.²²⁹ Kyseessä olisi siis ns. legaalinen oletama rikollisen menettelyn vaikutuksesta jutun lopputulokseen. Tulee myös panna merkkeille, että tuomioistuimen päätösneuvottelut tapahtuvat aina jutun asianosaisilta salassa, minkä vuoksi näissä tilanteissa on varsin vaikeaa näyttää toteen, että tuomari on syyllistynyt asian käsittelyssä rikolliseen menettelyyn.

2.4. Esteellisyys purkuperusteena Ruotsissa

Tässä yhteydessä tulee ottaa esille purkuperuste, joka on nimenomaisesti otettu osaksi Ruotsin purkusäännöksiä. RB 58:2:n 2 kohdan mukaan lainvoimainen rikostuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa, jos tuomioistuimen lainoppinut jäsen tai syyttäjä on ollut esteellinen käsittelemään asiaa ja on ilmeistä, että esteellisyys on vaikuttanut jutun lopputulokseen. Vastaavaa purkuperustetta ei ole Suomen OK 31:8:ssä ja tuomarin tai syyttäjän esteellisyys lieene meillä paremminkin peruste tuomiovirhekantelulle OK 31:1.1:n 1 kohdan nojalla.²³⁰ Ruotsissa esteellisyys ei kuitenkaan ole peruste siviiliprosessissa annetun tuomion purkamiselle eikä myöskään rikostuomion purkamiselle syytetyn vahingoksi.

Ruotsissa esteellisyyttä koskeva purkuperuste otettiin lakiin vuonna 1987 erään paljon julkisuutta saaneen oikeustapauksen johdosta.²³¹ Purkuperuste koskee vain rikosasiassa toiminnutta syyttäjää ja tuomioistuimen tuomaria. Tuomiota ei voi vaatia purettavaksi, jos asian käsittelyyn osallistunut lautamies on ollut esteellinen lainkohdassa säädetyllä tavalla.²³² Lain esitöissä todetaan, että säännökseen piiriin kuuluvissa esteellisyyystapauksissa vallitsee

²²⁸ Ks. Welamson – Munck 2011, s. 192.

²²⁹ Ks. Lager 1972, s. 181.

²³⁰ Ks. tuomiovirhekantelusta lähemmin Jokela 2015, s. 802–807.

²³¹ Ks. lainmuutoksen taustoista regeringens proposition 1987/88:23, s. 11.

²³² *Felaktigt dömda*: Rapport från JK:s rättsäkerhetsprojekt 2006, s. 83–84.

vahva presumptio, että syyttäjän tai tuomarin esteellisyydellä on ollut vaikutusta jutun lopputulokseen.²³³

Syyttäjän osalta purkuperuste on olemassa jo silloin, kun esteellinen syyttäjä on osallistunut rikoksen esitutkintaan tai tehnyt päätöksen syytteen nostamisesta, vaikka asian oikeudenkäynnissä syytettä olisikin ajanut esteetön syyttäjä. Lain esitöiden mukaan purkuperusteeksi kelpaa mikä tahansa esteellisyyden aiheuttava seikka. Käytännössä esteellisyyden laadulla on kuitenkin tärkeä merkitys, kun arvioidaan sen vaikutusta jutun lopputulokseen.²³⁴

3. Väärä todiste

OK 31:8:n 2 kohdan (732/2015) mukaan tuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa, jos asiakirja, jota jutussa on käytetty todisteena, on ollut väärä tai asiakirjan antajan tietoisuutensa totuudenvastainen taikka jos todistaja tai asiantuntija on tahallaan antanut perättömän lausuman ja asiakirjan tai lausuman voidaan otaksua vaikuttaneen jutun lopputulokseen. Lainkohdassa on kyse virheellisestä oikeudenkäyntiaineistosta, minkä johdosta jutussa on annettu asiallisesti väärä ratkaisu. OK 31:8:n 2 kohdassa lueteltujen todistuskeinojen, eli asiakirjatodistelun tai henkilöllisten todistuskeinojen, on siis täytynyt johtaa todistelun lopputuloksen virheellisyyteen.²³⁵ Myös tämän lainkohdan osalta tulee kiinnittää huomiota siihen, että purkuperusteena tulevat kysymykseen rikolliset teot, joten säännöksen soveltamisalaa sääntelee ennen kaikkea rikoslaki.²³⁶

Leppänen ja Välimaa huomauttavat, että käsillä olevan purkuperusteen käyttöala on käytännössä aika suppea, koska jos jutussa saadaan uutta tietoa, joka kumoaa aikaisemman todistusaineiston, on olemassa myös peruste hakea purkua uusien syiden nojalla (OK 31:8:n 3 kohta).²³⁷ Seuraavassa tarkastellaan puheena olevaa purkuperustetta siten, että lainkohta on jaettu kahteen osaan niin, että väärää asiakirjaa ja perätöntä lausumaa tarkastellaan erikseen. Näiden jälkeen käsitellään vielä väärän todisteen vaikutusta jutun lopputulokseen.

---

²³³ Regeringens proposition 1987/88:23, s. 10.

²³⁴ Regeringens proposition 1987/88:23, s. 16.

²³⁵ Tirkkonen 1977, s. 425–426.

²³⁶ Lager 1972, s. 139.

²³⁷ Leppänen – Välimaa 1998, s. 141.

3.1. *Väärä asiakirja*

OK 31:8:n 2 kohdan mukaisesti rikostuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa silloin, kun oikeudenkäynnissä on käytetty todisteena asiakirjaa, joka on väärä tai asiakirjan antajan tietten sisällöltään muuten totuudesta poikkeava. Lainkohdan soveltaminen ei edellytä tänäkään purkuperusteen kohdalla sitä, että väärän todisteen antaminen olisi nimenomaisesti ollut rikollinen ja rangaistavaksi säädetty teko.²³⁸ Purkuperusteeseen turvautuminen on siis mahdollista, vaikka asiassa ei olisi annettu langettavaa tuomiota. Peruste tuomionpurulle on käsillä myös silloin, kun on kyse menettelystä, josta ei voitaisi edes teoriassa tuomita rangaistusta. Näin on asian laita esimerkiksi silloin, kun henkilö ei ole tietoinen siitä, että hänen tuomioistuimelle todisteena esittämänsä asiakirja onkin tosiasiallisesti väärä tai väärennetty. Purkuperuste on olemassa, vaikka tässä tilanteessa ketään ei voitaisikaan tuomita rangaistukseen.²³⁹ Puheena olevan purkuperusteen soveltamisalaa ei siis ole rajattu vain nimenomaisesti kriminalisoituihin menettelyihin.

Asiakirjan todistusominaisuutta tulee lainkohdan valossa tarkastella sen mukaan, millainen on sen sisältämä sanallinen selitys. Asiakirjan ulkoisella muodolla tai tallennusalustalla ei ole purkuperusteen soveltamisen kannalta sinänsä merkitystä. Lainkohdan tarkoitamana asiakirjana voidaan siten pitää myös digitaalisia asiakirjoja, kuten esimerkiksi ATK-tallenteita ja ääninauhoja.²⁴⁰

Lainkohdassa ei mainita tuomioistuimen toimittamaa katselmusta, joka ei kuulune lainkohdan soveltamisalaan.²⁴¹ Tämä johtunee ainakin osittain katselmuksen luonteesta tuomioistuimen suorittamana todisteluna. Katselmus suoritetaan tuomioistuimen valvonnassa, mikä siten kyllä rajoittaa mahdollisuuksia vilpin harjoittamiseen, mutta ei kuitenkaan kokonaan sulje pois mahdollisuutta katselmuksobjektin väärentämiseen. Cars onkin todennut, että myös katselmuksen tulisi kuulua käsillä olevan purkuperusteen soveltamisalaan.²⁴² Tämä olisi perusteltua jo siitä syystä, että mikäli oikeudenkäynnissä esitetään vilpillisessä tarkoituksessa todisteena väärennetty esine siten, että tarkoituksena on johtaa tuomioistuinta harhaan, on menettely aineellisen totuuden saavuttamisen kannalta yhtä tuomittavaa kuin asiakirjankin väärentäminen.²⁴³

---

²³⁸ Rautio 2012, s. 1219.

²³⁹ Lager 1972, s. 142.

²⁴⁰ Rautio 2012, s. 1219.

²⁴¹ Ks. myös Lager 1972, s. 140–142.

²⁴² Ks. Cars 1959, s. 146 ja alav. 92.

²⁴³ Lager 1972, s. 141–142.

Lainkohdassa edellytetään, että asiakirja on väärä tai antajansa tietten sisällykseltään totuudenvastainen. Asiakirjaa pidetään vääränä, jos sen sisältöä on muutettu siten, että se todistaa jotain muuta kuin se asiakirjan antajan sille antaman muodon mukaan on alun perin todistanut.²⁴⁴ Asiakirja on väärä myös silloin, kun sen antajana esiintyy muu henkilö kuin se, joka asiakirjan on todellisuudessa antanut.²⁴⁵ Lainkohdan tulkinnassa voidaan tukeutua myös RL 15:7:n ja 15:8:n mukaisiin todistusaineiston vääristelemiseen sekä sen törkeään tekemiseen, RL 16:8:n mukaiseen väärän todistuksen antamiseen viranomaiselle ja myös RL 33 luvun mukaisiin väärennysrikoksiin.²⁴⁶ Todettakoon vielä se jo edellä lausuttu seikka, ettei purkuperusteen menestyminen kuitenkaan edellytä nimenomaisesti kriminalisoitua tekoa tai sen johdosta annettua langettavaa tuomiota.

3.2. *Väärä eli perättömän lausuma*

OK 31:8:n 2 kohdan mukaan lainvoimainen rikostuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa, jos todistaja tai asiassa kuultu asiantuntija on antanut asiassa tahallaan perättömän lausuman. Lainkohdan sanamuotoa on OK 17 lukua koskevan uudistuksen myötä muutettu siten, että ennen purkamista on ollut mahdollista myös silloin, kun asianosainen on totuusvakuutuksen alaisena antanut perättömän lausuman. Koska kyseinen todistelukeino tuli rikosprosessissa suhteellisen harvoin kyseeseen, on siitä OK 17 luvun säännöksiä koskevan uudistuksen myötä luovuttu.²⁴⁷

Lainkohdan nykyisen sanamuodon mukaan tuomio voidaan siis purkaa vain, mikäli asiassa kuultu todistaja tai asiantuntija on tahallisesti antanut perättömän lausuman. Säännöksen mukaan riittävää siis on, että henkilöä on kuultu todistajana. Näin ollen on yhdentekevää, oliko todistaja tosiasiallisesti ollut kelpoinen toimimaan todistajana vai ei. Silläkään ei ole merkitystä, olisiko todistajalla ollut vaitiolo-oikeus tai salassapitovelvollisuus taikka oikeus kieltäytyä todistamasta kokonaan.²⁴⁸ Edellä lausuttu koskee myös sitä, jota oikeudenkäynnissä on kuultu asiantuntijana.

Käsillä olevan purkuperusteen soveltamisen osalta tulee huomata, että se, mitä asianosainen on häntä vapaasti kuultaessa esittänyt, ei virheellisyydestään tai totuudenvastaisuudestaan

---

²⁴⁴ Tirkkonen 1977, s. 426.

²⁴⁵ Tirkkonen 1972, s. 567.

²⁴⁶ Ks. väärennysrikoksesta purkuperusteena Rautio 2012, s. 1218–1219.

²⁴⁷ Ks. todistelu-uudistuksesta tarkemmin HE 46/2014 vp s. 24–41.

²⁴⁸ Tirkkonen 1977, s. 426.

huolimatta ole aikaisemminkaan riittänyt purkuperusteeksi.²⁴⁹ Lisäksi on todettava, että rikosprosessissa vastaajalla ei edes ole katsottu olevan velvollisuutta lausua mitään asian käsittelyssä eikä hänellä myöskään ole katsottu olevan velvollisuutta puhua totta.²⁵⁰

Perätön lausuma tarkoittaa lainkohdan mukaisesti oikeudenkäynnissä todistajana tai asiantuntijana kuullun antamaa väärää tietoa. Perätön lausuma on kyseessä myös silloin, kun lainkohdassa mainittu henkilö salaa jonkin asiaan kuuluvan merkityksellisen seikan. Perättömällä lausumalla ei tässäkään yhteydessä tarkoiteta sellaista tekoa, joka olisi säädetty rangaistavaksi.²⁵¹ Esimerkiksi alle 15-vuotiasta on mahdollista kuulla OK 17:30:n (732/2015) nojalla todistajana ja myös tällainen alaikäisen todistajan antama perätön lausuma on lainkohdassa mainittu purkuperuste. Purkuperusteen soveltamisalaa määriteltäessä tulkintatukea voidaan kuitenkin hakea RL 15 luvusta, jossa säädetään rikoksista lainkäyttöä vastaan. Luvussa säädetään kuitenkin myös tuottamuksellisista rikoksista, jotka eivät kuulu käsillä olevan purkuperusteen soveltamisalaan.

OK 31:8:n 2 kohdassa mainittu perättömän lausuman antaminen edellyttää nimenomaisesti tahallista tekoa, kun taas lievemmat syyksiluettavuuden muodot eivät oikeuta vaatimaan tuomion purkamista.²⁵² Tämä merkitsee siis siitä, että ajattelemattomuudesta tai huolimattomuudesta eli tuottamuksellisesti annettu perätön lausuma ei kuulu puheena olevan lainkohdan soveltamisalaan.²⁵³ Tuomiota ei näin ollen voida purkaa tuottamuksellisesti annetun perättömän lausuman johdosta, vaikka todistaja tai asiantuntija olisi mahdollista tuomita rangaistukseen RL 15:4:n (735/2015) nojalla. Lager on kuitenkin esittänyt, että tällaisessa tilanteessa kyseessä saattaa olla edellytyksiä turvautua OK 31:8:n 3 kohdan mukaiseen purkuperusteeseen, joka nojautuu asiassa ilmenneisiin uusiin syihin ja todisteisiin.²⁵⁴

Oikeudenkäynnissä on mahdollista kuulla todistajana myös asiantuntijaa. OK 17:34:ssä (732/2015) asiantuntijatodistajalla tarkoitetaan henkilöä, jota kuullaan erityisiä tietoja vaativista kokemussäännöistä ja niiden soveltamisesta asiassa ilmenneisiin seikkoihin. OK 17:36.1:ssä säädetään, että asiantuntija antaa lausuntonsa kirjallisesti. Lisäksi säännöksen 2 momentissa luetellaan ne edellytykset, joiden nojalla asiantuntijaa on mahdollista kuulla oikeudenkäynnissä suullisesti. Mikäli asiantuntijaa kuullaan oikeudenkäynnissä suullisesti, hänen tulee antaa laissa säädetty vakuutus (OK 17:45).

---

²⁴⁹ Tirkkonen 1972, s. 566.

²⁵⁰ Ks. rikosasian asianosaisten totuusvelvollisuudesta Viljanen 2001, s. 1004–1025.

²⁵¹ Rautio 2012, s. 1219.

²⁵² Lager 1972, s. 143.

²⁵³ Ks. Tirkkonen 1972, s. 567 alav. 14.

²⁵⁴ Lager 1972, s. 143.

Asiantuntijatodistaja voi siis antaa lausuntonsa oikeudenkäynnissä joko kirjallisesti tai suullisesti. RL 15:1:n mukaisen perättömän lausuman tunnusmerkistön soveltumisen osalta merkityksellistä on se, antaako asiantuntija lausumansa pelkästään kirjallisesti vai kuullaanko häntä suullisesti.²⁵⁵ Jos asiantuntija antaa totuudenvastaisia tietoja kirjallisessa lausumassa, on tulkinnanvaraista, onko kyseessä edes RL 15:1:n tarkoittama perätön lausuma. Tilanteeseen soveltuisi tällöin ehkä paremmin RL 16:8:n mukainen väärän todistuksen antaminen viranomaiselle. Sinänsä tällä jaottelulla kirjalliseen ja suulliseen perättömään lausumaan ei ole OK 31:8:n 2 kohdan purkuperusteen osalta mitään merkitystä, koska asiantuntijan antama kirjallinen perätön lausuma kuuluisi totuudenvastaisena asiakirjana joka tapauksessa nyt puheena olevan purkuperusteen soveltamisalaan.²⁵⁶ Purkuperusteen olemassaolo edellyttää vain, kuten edellä on jo todettu, että asiantuntija on antanut perättömän lausuman tahallisesti.

Tulee myös huomata, että RL 15:1:n mukaisen perättömän lausuman antaminen ei vakiintuneen kannan mukaan edes edellytä vakuutuksen antamista.²⁵⁷ Myöskään OK 31:8:n 2 kohdan mukaisen purkuperusteen olemassaolon edellytyksenä ei ole, että asiantuntija, tai muukaan todistaja, olisi antanut todistajalta vaaditun vakuutuksen.²⁵⁸ Silläkään ei ole purkuperusteen soveltamisen kannalta merkitystä, onko perättömän lausuman antanutta asiantuntijaa kuultu oikeudenkäynnissä tuomioistuimen määräyksestä vai asianosaisen toimeksiannosta.

OK 31:8:n 2 kohdassa säädetyn purkuperusteen soveltamisen osalta tavallisin tilanne lienee se, että perätön lausuma annetaan asian ratkaisseessa tuomioistuimessa, mutta myös oikeusapua antaneessa tuomioistuimessa annettu perätön lausuma on peruste lainvoimaisen tuomion purkamiselle. Perätön lausuma voidaan antaa myös silloin, kun todistajaa tai asiantuntijaa kuullaan oikeudenkäynnissä puhelimitse tai videoneuvotteluyhteyden välityksellä.²⁵⁹

Puheena olevan säännöksen suomalainen tulkinta eroaa jonkin verran Ruotsin vastaavasta. Meillä Suomessa niiden henkilöiden joukkoon, joiden rikollinen menettely todistelussa tulee kysymykseen purkuperusteena, ei ole luettu kielenkääntäjää eli tulkkia. Sitä vastoin Ruotsissa tulkin totuudenvastainen käännös kuuluu käsillä olevan purkuperusteen soveltamisalaan.²⁶⁰ Myös Suomessa kielenkääntäjän asema saattaisi olla rinnastettavissa asiantuntijan

²⁵⁵ Vuorenää 2014, s. 302.

²⁵⁶ Perättömän lausuman antaminen on tekona kuitenkin yhtä moitittava, tapahtui se sitten kirjallisesti tuomioistuimelle tai suullisesti tuomioistuimessa.

²⁵⁷ Tämä on perusteltua jo siitä syystä, että kaikki todistajat eivät edes saa antaa todistajanvakuutusta. Ks. myös Vuorenää 2014, s. 304 ja siellä mainitut lähteet.

²⁵⁸ Tirkkonen 1972, s. 566.

²⁵⁹ Rautio 2012, s. 1219.

²⁶⁰ Lager 1972, s. 143. Ks. myös Welamson – Munck 2011, s. 193.

asemaan ainakin sitä taustaa vasten, että kielenkääntäjän toiminnalla saattaa olla hyvinkin suuri vaikutus oikeudenkäynnin lopputulokseen. Tämän vuoksi saattaisi olla perusteltua, että puheena olevaa purkuperustetta voitaisiin soveltaa meillä myös tulkkiin. Joka tapauksessa tulkkin rikollinen menettely eli totuudenvastaisen käännöksen antaminen kelpaa purkuperusteeksi OK 31:8:n 3 kohdan nojalla.²⁶¹

3.3. Väärän todisteen vaikutus jutun lopputulokseen

OK 31:8:n 2 kohdassa tarkoitetun väärän asiakirjan tai perättömän lausuman täytyy olla myös sellainen, että sen voidaan otaksua vaikuttaneen asian lopputulokseen. Tätä edellytystä tulee tulkita samalla tavalla kuin OK 31:8:n 1 kohdan vastaavaa säännöstä, jossa säädetään siitä, miten rikollisen menettelyn voidaan otaksua vaikuttaneen käsillä olevan jutun lopputulokseen. Tältä osin viitataan myös siihen, mitä kausaalisuusvaatimuksesta on aiemmin lausuttu neljännen luvun 2.3. jaksossa.

Mikäli tuomio kuitenkin perustuu nimenomaisesti sellaiseen todisteeseen, joka lainkohdan tarkoittamassa merkityksessä on väärä, on riittävä kausaalisuusvaatimus väärän todisteen ja asian lopputuloksen välillä lähtökohtaisesti aina olemassa.²⁶² Toisaalta saattaa olla vaikea arvioida sellaisen todisteen merkitystä jutun lopputulokselle, joka on kyllä ollut antajan tietten väärä ja totuudenvastainen, mutta kuitenkin lopputuloksen kannalta sillä tavalla merkityksetön, että tuomiota ei ole edes perustettu sen varaan. Esimerkiksi voidaan ottaa tilanne, jossa todistaja on kyllä antanut tahallaan oikeudenkäynnissä perättömän lausuman, mutta se onkin totuudenvastainen vain tietyiltä kohdin. Jos lausuman totuudenvastainen osa on vielä lisäksi täysin irrelevantti oikeudenkäynnin lopputuloksen kannalta, ei lainkohdassa edellytetty syy-yhteys välttämättä täyty.

Edellä lausutun johdosta voidaan tehdä se huomio, että OK 31:8:n 2 kohdassa edellytetyn syy-yhteyden täyttyminen vaatii enemmän tapauskohtaista harkintaa kuin on asian laita OK 31:8:n 1 kohdan osalta. 1 kohdassa edellytetty kausaalisuusvaatimus lähenee eräänlaista legaalista presumptiota. Kausaalisuusvaatimus siis täyttyy usein jo pelkästään sillä perusteella, että jutun käsittelyn yhteydessä jokin säännöksessä mainituista henkilöistä on syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, vaikkei tällä menettelyllä varsinaisesti olisi ollutkaan suoraa vaikutusta jutun lopputulokseen. Sitä vastoin 2 kohdan soveltamisen osalta syy-yhteyttä jutun lop-

---

²⁶¹ Lager 1972, s. 143.

²⁶² Cars 1959, s. 216.

putulokseen ei aina välttämättä ole olemassa, vaikka asiassa olisikin annettu totuudenvastainen asiakirja tai perätön lausuma. Väärän todisteen merkitystä jutun lopputulokselle joudutaan siten arvioimaan aina tapauskohtaisesti. Olenkin sitä mieltä, että OK 31:8:n 2 kohdan mukainen purkuperuste ei välttämättä ole käsillä, jos esimerkiksi asiassa annetulla väärällä todisteella ei ole ollut tai ei edes olisi voinut olla minkäänlaista merkitystä jutun lopputulokseen.²⁶³

Korkeimman oikeuden julkaisematon päätös nro 1599 (H2010/35, 7.7.2011)²⁶⁴ koski lehtikustantaja Urpo Lahtisen lesken Maija-Liisa Lahtisen tekemää purkuhakemusta, jolla hän vaati Helsingin hovioikeuden 6.6.2006 antaman lainvoimaisen tuomion purkamista. Purettavaksi vaaditussa hovioikeuden tuomiossa Maija-Liisa Lahtinen oli tuomittu Urpo Lahtisen kuolinpesän varojen törkeästä kavalluksesta kahdeksi vuodeksi ja yhdeksäksi kuukaudeksi ehdottomaan vankeuteen. Purkuhakemuksen perusteena oli, että Lahtisen jutussa todistajana kuultu henkilö oli antanut asiassa perättömän lausuman, jonka voitiin otaksua vaikuttaneen jutun lopputulokseen. Asiassa kuultu todistaja oli tuomittu perättömästä lausumasta Helsingin kärjäoikeuden 31.12.2009 antamalla tuomiolla, joka sittemmin oli tullut lainvoimaiseksi. Purkuhakemuksessaan Lahtinen totesi, ettei hänen oikeudenkäyntinsä täyttänyt Euroopan ihmisoikeussopimuksessa oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettuja vaatimuksia.

Korkein oikeus hylkäsi Lahtisen purkuhakemuksen äänin 3–2. Ratkaisussaan korkeimman oikeuden enemmistö katsoi, että perättömän lausuman ei voitu otaksua vaikuttaneen hovioikeuden tuomion lopputulokseen, minkä vuoksi edellytyksiä tuomion purkamiselle ei ollut. Korkeimman oikeuden enemmistön mukaan todistajan perättömiksi osoitetut lausumat eivät koskeneet niitä seikkoja, joiden perusteella kärjä- ja hovioikeus olivat katsooneet, että Urpo Lahtinen ei ollut lahjoittanut varoja puolisolleen, kun varat oli siirretty ulkomaiselle pankkitilille.

Mainittakoon vielä, että OK 31:8:n 1 kohdassa puhutaan jutun lopputuloksesta, kun taas 2 kohdassa käytetään vain sanaa ”lopputulos”. Tästä ei kuitenkaan pidä tehdä sitä johtopäätöstä, että sanamuotojen erolla olisi jotain vaikutusta lainkohtien tulkintaan.²⁶⁵

4. Uusi seikka tai todiste

Lainvoimainen tuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa OK 31:8:n 3 kohdan nojalla, jos asiassa vedotaan seikkaan tai todisteeseen, jota ei ole aikaisemmin esitetty, ja sen esittäminen olisi todennäköisesti johtanut syytetyn vapauttamiseen tai siihen, että rikokseen olisi ollut

²⁶³ Ks. syy-yhteydestä myös Cars 1959, s. 214–218.

²⁶⁴ Ks. myös korkeimman oikeuden 7.7.2011 julkaisema päätöstä koskeva tiedote osoitteessa <http://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2011/07/tiedote7.7.2011-lehtikustantaj.html>.

²⁶⁵ Tirkkonen 1977, s. 425 alav. 11.

sovellettava lievempiä rangaistussäännöksiä, taikka on muutoin erittäin painavia syitä, katsoen siihen mihin näin vedotaan ja mitä muutoin käy ilmi, saattaa syytetyn syyllisyys uudelleen tutkittavaksi. Purkuperusteena ovat lainkohdan mukaan siis tarkemmin sanottuna uudet syyt.²⁶⁶ Puheena olevaa purkuperustetta voidaan ilmeisen väärän lain soveltamisen ohella pitää keskeisimpänä purkuperusteena.²⁶⁷ Kyseisellä purkuperusteella on myös historiallisesti vanhimmat perinteet, sillä aiemmin voimassa olleen lain mukaan se oli ainoa peruste vaatia tuomion purkamista.²⁶⁸ Käsillä olevan lainkohdan sanamuotoa voidaan pitää niin avoimena ja moniselitteisenä, että se oikeastaan kattaisi myös OK 31:8:n 1 ja 2 kohdissa säännellyt purkuperusteet.²⁶⁹

Lainkohdan taustalla on ajatus siitä, että tuomion lainvoimaisuudesta huolimatta asianosaiselle tulee avata vielä kerran mahdollisuus saada esittää oikeudenkäyntiaineistoa muutoksen saamiseksi tuomioon.²⁷⁰ Säännöksessä ei myöskään aseteta minkäänlaista rajoitusta sille, minkä laatuista selvitystä tuomionpurun perusteeksi voidaan esittää. Käsillä olevaa purkuperustetta voitaisiinkin luonnehtia siten, että se oikeuttaa hakemaan tuomionpurkua tarkemmin yksilöimättömillä perusteilla. Ainoana edellytyksenä voidaan pitää vain sitä, että uusi seikka tai muu selvitys on luonteeltaan sellaista, että se saattaa epäilyksenalaiseksi sen, onko asiassa annettu ratkaisu sittenkään aineellisesti oikea.

4.1. Käsitteistä

Säännöksessä mainitulla uudella seikalla tarkoitetaan oikeudellisesti relevanttia faktaa eli oikeustosisekkää tai kompleksisen oikeustosisaikan, esimerkiksi tuottamuksen, momenttia.²⁷¹ Kyseessä on näin ollen empiirisen maailman tosiasia, jolla on jutussa oikeudellista merkitystä. Todisteella tarkoitetaan puolestaan uutta todistuskeinoa, kuten uutta asiakirjaa tai uutta todistajaa, jota ei ole aikaisemmin kuultu.²⁷² Lisäksi todisteella voidaan tarkoittaa myös uutta todistusosisekkää. Myös niin sanottua apufaktaa, jolla on merkitystä arvioitaessa muun oikeustosisaikan todistusarvoa, voidaan pitää lainkohdassa tarkoitettuna uutena

²⁶⁶ Tirkkonen 1972, s. 567.

²⁶⁷ Leppänen – Välimaa 1998, s. 141.

²⁶⁸ Lager 1972, s. 145–146.

²⁶⁹ Cars 1959, s. 150–151.

²⁷⁰ Lager 1972, s. 146.

²⁷¹ Rautio 2012, s. 1220. Kompleksisella oikeustosisekalla tarkoitetaan siis sellaista oikeustosisekkää, joka ei ole ns. puhdas fakta, vaan joka koostuu eri osatekijöistä. Esimerkiksi tuottamuksen toteen näyttäminen edellyttää, että asianosainen vetoaa siihen menettelyyn, joka on tuottamuksellista ja esittää näyttöä niistä seikoista, joiden nojalla menettelyä voidaan pitää tuottamuksellisena. Jotta tuottamus olisi käsillä, tulee siis esittää näyttöä siitä, että menettely on ollut huolimaton tai välinpitämätöntä.

²⁷² Leppänen – Välimaa 1998, s. 142.

todisteena.²⁷³ Todisteella tarkoitetaan lainkohdassa siis seikkoja, joiden avulla asiaan vaikuttavat tosiseikat saadaan todennetuiksi. Lainkohta kattaa myös ne tilanteet, joissa aikaisemmin kuultu todistaja esittää aikaisemmasta poikkeavan uuden kertomuksen.²⁷⁴

Uusi oikeudellinen argumentaatio ei kuulu purkuperusteen soveltamisalaan, joten se ei ole peruste lainvoimaisen tuomion purkamiselle.²⁷⁵ Purkuperuste ei ole käsillä myöskään niissä tilanteissa, joissa tuomioistuimen todistusharkinta on ollut virheellistä.²⁷⁶ Purkua vaativan asianosaisen esittämä väite tai epäily siitä, että tuomioistuin on mahdollisesti arvioinut väärin asiassa esitettyä näyttöä, ei kelpaa purkuperusteeksi. Tuomion antamisen jälkeen tapahtunutta lainmuutosta ei myöskään voida pitää säännöksessä tarkoitettuna uutena seikkana, jonka nojalla lainvoimainen tuomio voitaisiin purkaa.

Säännöksessä mainitulla uudella seikalla tai todisteella tarkoitetaan sellaista oikeudenkäyntiaineistoa, johon ei ole asiassa vedottu aikaisemmin ja jolla voi olla lainkohdassa lausuttu merkitys asian lopputulokseen. Kysymys on täten sellaisesta aikaisemmin esittämättömästä selvityksestä, joka aikanaan ensiprosessissa esitettynä olisi luultavasti johtanut asiassa vastaajan tuomitsemiseen lievempään rangaistukseen.²⁷⁷ Tämän uuden seikan on siten tullut pääsääntöisesti olla olemassa jo purkuhakemuksen kohteena olevan ratkaisun antamisen aikana.²⁷⁸ Oikeuskirjallisuudessa onkin vakiintuneesti katsottu, että jälkisattumus (*factum superveniens*) eli sellainen seikka, joka ilmenee vasta tuomion lainvoimaiseksi tulon jälkeen, ei ole lainkohdassa tarkoitettu peruste tuomion purkamiselle.²⁷⁹ Jälkisattumukseen vetoaminen ei oikeastaan merkitse sitä, että annettu tuomio olisi sinänsä ollut aineellisesti virheellinen, vaan sitä, että uusien tapahtumien jälkeen asia tulisi nyt ratkaista toisella tavalla.²⁸⁰ Jälkisattumukseen vetoaminen ei siten poista tuomiolta sen oikeusvoimaa.²⁸¹ Rikosprosessissa jälkisattumuksena voitaisiin ehkä pitää sitä, että asianomistaja haluaa peruuttaa asianomistajarikosta koskevan syyttämispyyntönsä tai itsenäisesti nostamansa syytteen sen jälkeen, kun asiassa on jo annettu langettava tuomio ja se on tullut lainvoimaiseksi.

²⁷³ Welamson – Munck 2011, s. 196.

²⁷⁴ Rautio 2012, s. 1221.

²⁷⁵ Leppänen – Välimaa 1998, s. 142.

²⁷⁶ Cars 1959, s. 157; Tirkkonen 1972, s. 568.

²⁷⁷ Ks. myös KM 2002:8, s. 26–27.

²⁷⁸ Toisaalta tätä sääntöä ei tule tulkita kovin tiukasti rikosasioiden osalta silloin, kun tuomionpurkua haetaan syytetyn eduksi. Rikosasiassa tuomittu ei nimittäin voi nostaa negatiivista vahvistuskannetta syyttömyydestään. Ks. myös Leppänen – Välimaa 1998, s. 143.

²⁷⁹ Lager 1972, s. 147.

²⁸⁰ Leppänen – Välimaa 1998, s. 144.

²⁸¹ Lappalainen 2001, s. 458.

Toisaalta voidaan perustellusti kysyä, tulisiko jälkisattumus ottaa aina huomioon silloin, kun sen nojalla haetaan tuomion purkamista syytetyn eduksi. Rikostuomiota koskevien tuomiopurkusäännösten tarkoituksenaahan on saada selvät virheet korjatuksi, jotta ne eivät häirit-sisi yleistä oikeustajua. Jälkisattumuksen asettamista purkuperusteeksi voitaisiin pitää pe-rusteltuna myös siksi, että tuomion purkaminen syytetyn eduksi on muutoinkin säännösta-solla hyvinkin laajalti mahdollista. Tätä taustaa vasten tuntuu hieman kohtuuttomalta, että käsillä olevan purkuperusteen arvioinnissa uuden seikan olemassaoloa on jälkisattumuksen osalta oikeuskäytännössä tulkittu melko jyrkästi.²⁸²

Mikäli rikostuomiota siis vaaditaan purettavaksi syytetyn eduksi uuden seikan nojalla, ei purkuhakemusta tulisi hylätä yksistään sillä perusteella, että tämä uusi seikka on jälkisattu-muksen asemassa. Myös jälkisattumukseen perustuvan purkuhakemuksen tulisi johtaa tuo-mion purkamiseen, jos jälkisattumuksen johdosta on ilmeistä, että syytettyä vastaan nostettu syyte olisi tullut hylätä tai hänet olisi tullut tuomita lievempään rangaistukseen. Mielestäni olisi perusteltua, että jälkisattumusta arvioitaisiin aina tapauskohtaisesti vähintäänkin OK 31:8:n 3 kohdassa mainittuna muuna painavan syynä, jonka nojalla on mahdollista saattaa uudelleen tutkittavaksi kysymys siitä, onko syytetty syyllistynyt siihen rikolliseen tekoon, josta hänet on tuomittu.

Uutta tuomiota, joka annetaan purkuvaatimuksen kohteena olevan ratkaisun lainvoimaisuuden jälkeen, ei pääsääntöisesti voida pitää purkuperusteena.²⁸³ Kyseinen tulkinta on ilmeisen perusteltu ainakin sellaisten tapausten osalta, joissa uusi tuomio ei suoraan koske samaa asiaa tai samoja asianosaisia. Mainitusta pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa niissä ti-lanteissa, joissa purettavaksi haetun tuomion perusteena ollut tuomio on ensin purettu. Ai-kaisemman tuomion purkaminen on tällöin osoittanut, että myös tämä myöhemmin annettu ja nyt purettavaksi vaadittu tuomio on nojautunut virheelliseen tuomioperusteeseen. Uutena

---

²⁸² Korkein oikeus on muutenkin noudattanut varsin tiukkaa tulkintalinjaa, kun purkuhakemuksen perusteena on vedottu uuteen seikkaan. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus KKO 2010:41, jossa oli kysymys siitä, onko A:ta koskevat tuomiot purettava ja häneen kohdistettu syyte törkeästä kätkemisrikoksesta hylättävä sen vuoksi, että kätkemisrikosta koskeva esirikos eli B:tä vastaan nostettu syyte törkeästä velallisen petoksesta oli hylätty, kun korkein oikeus oli ihmisoikeustuomioistuimen itsekriminointisuoja koskevan päätöksen johdosta ratkaisullaan KKO 2009:80 purkanut aikaisemman ratkaisunsa KKO 2009:27. Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan KKO 2010:41, että itsekriminointisuojan vaikutus kohdistui vain A:han eikä tämän vuoksi vapaut-tanut B:tä kätkemisrikosta koskevasta rangaistusvastuusta. B:n purkuhakemus hylättiin. (Ään.)

²⁸³ Rautio 2012, s. 1220.

seikkana voidaan kumminkin pitää sellaista ratkaisua, joka on annettu ennen purkuhakemuksen kohteena olevan ratkaisun antamista.²⁸⁴

KKO 1998:30: A, joka hovioikeudessa oli tuomittu väärennysaineiston hallussapidosta rangaistukseen, ei ollut hakenut muutosta tuomioonsa. B, joka oli samassa jutussa hovioikeudessa tuomittu vastaavan kaltaisesta rikoksesta rangaistukseen, oli hakenut muutosta. Korkein oikeus oli arvioinut esitettyä näyttöä hänen osaltaan toisin kuin hovioikeus ja hylännyt B:tä vastaan ajetun syytteen.

A haki rangaistustuomionsa purkua vedoten mainittuun korkeimman oikeuden ratkaisuun. Korkeimman oikeuden tuomio ei ollut OK 31:8:n 3 kohdassa tarkoitettu uusi seikka. Myöskään samassa lainkohdassa tarkoitettuja erityisen painavia syitä ottaa uudelleen tutkittavaksi kysymystä A:n syyllisyydestä ei ollut. A:n hakemus hylättiin.

KKO 2015:68: B ja C, jotka kärjäoikeudessa oli tuomittu avunannosta törkeään petokseen, eivät olleet hakeneet muutosta tuomioonsa. A, joka oli samassa jutussa päätekijänä tuomittu rangaistukseen törkeästä petoksesta, oli hakenut muutosta. Hovioikeus oli arvioinut esitettyä näyttöä hänen osaltaan toisin kuin kärjäoikeus ja katsonut, että A:n menettelyn olisi katsottava täyttäneen petoksen tunnusmerkistön, muttei törkeän petoksen tunnusmerkistöä. A:lle oli annettu haaste tiedoksi yli viiden vuoden kuluttua siitä, kun petosta koskevan syyteoikeuden vanhentumisaika oli alkanut. Hovioikeus oli hylännyt A:ta vastaan ajetun syytteen vanhentuneena.

B ja C hakivat rangaistustuomionsa purkamista sillä perusteella, että avunantoa koskeva syyte on hylättävä, koska päätekoa koskeva syyte on hovioikeudessa hylätty. Korkein oikeus katsoi lausumillaan perusteilla, ettei hovioikeuden päätekijää koskeva tuomio ollut OK 31:8:n 3 kohdassa tarkoitettu uusi seikka. (Ään.)

4.2. *Uutuuskriteeri*

Purkuhakemuksessa esitettävien seikkojen ja todisteiden tulee olla uusia. Säännöksessä uutuusvaatimus ilmaistaan siten, että tuomionpurun perusteeksi asianosaisen tulee esittää sellainen uusi seikka tai todiste, jota ei ole oikeudenkäynnissä aikaisemmin esitetty. Seikkaa tai

---

²⁸⁴ Leppänen – Välimaa 1998, s. 142. Voidaan toisaalta kysyä, onko lainkohdan mukainen purkuperuste käsillä myös silloin, kun tuomion tultua lainvoimaiseksi ilmenee, että samasta asiasta onkin jo annettu lainvoimainen tuomio, jonka negatiivinen oikeusvoimavaikutus olisi estänyt tämän uudemman tuomioistuinkäsittelyn. Asiassa on siis rikottu *ne bis in idem* -kieltoa. Esimerkiksi Tirkkonen on katsonut, että kyseessä ei oikeastaan ole purkuperuste. Oikeusvoimaa koskevia kirjoittamattomia sääntöjä on tässä tapauksessa tulkittu virheellisesti, mitä voitaisiin pitää menettelyllisenä virheenä, joka taas on peruste tuomiovirhekantelulle OK 31:1.1:n 1 kohdan nojalla. Kantelulle on asetettu kuitenkin melko lyhyt määräaika eli se on lähtökohtaisesti tehtävä kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kantelun kohteena oleva tuomio sai lainvoiman. Ks. Tirkkonen 1972, s. 568 alav. 19a ja sama 1977, s. 427–428. Näin myös Lager 1972, s. 156.

todistetta ei ole jutussa aikaisemmin esitetty, jos oikeustositseikkaan ei ole väittämistaakkamielessä vedottu tai todistetta ei ole esitetty ennen purkuhakemuksen kohteena olevan tuomion antamista.²⁸⁵

Todisteiden osalta lainkohdassa tarkoitettu uutuusvaatimus tarvitsee hieman lisätäsmennyksiä. Todiste voi nimittäin syntyä vasta ensiprosessin jälkeen, vaikka se viittaakin sellaiseen oikeustositseikkaan, joka on sinänsä ollut koko ajan olemassa jo ensiprosessin aikana.²⁸⁶ Todisteen tulee olla siinä mielessä uusi, että se riitauttaa aiemman tuomion aineellisen oikeellisuuden.²⁸⁷ Todiste on purkuperusteen tulkinnan osalta uusi erityisesti silloin, kun se on syntynyt vasta tuomion lainvoimaisuuden jälkeen. Tästä tilanteesta esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa sormenjälki- tai DNA-tutkimus, joka valmistuu vasta tuomion antamisen jälkeen. Todisteen voidaan katsoa olevan uusi myös silloin, kun asianosainen on siihen jo ensiprosessissa pyrkinyt vetoamaan, mutta tuomioistuin ei ole tätä sallinut tai asianosainen ei ole pystynyt tai onnistunut saamaan todistetta käsiinsä.²⁸⁸

Käsillä olevaan purkuperusteeseen turvautuminen syytetyn eduksi on mahdollista, vaikka lainkohdassa määritelty seikka tai todiste on ollut tiedossa jo ensiprosessin aikana. Säännöksen nojalla tapahtuva tuomion purkaminen syytetyn eduksi ei siten edellytä niin sanottua anteeksiantoperustetta.²⁸⁹ Tätä voidaan pitää hieman erikoisena, koska myös rikosprosessin osalta tavanomaisessa muutoksenhaussa preklusio on voimassa korkeimpaan oikeuteen valitettaessa. OK 30:7.1:n mukaan asianosainen ei nimittäin saa korkeimmassa oikeudessa vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen, ellei hän saata todennäköiseksi, ettei ole voinut vedota niihin aikaisemmin tai käsillä on muutoin ollut pätevä syy olla vetoamatta niihin aiemmin. Sääntelyn epäjohdonmukaisuus tulee Raution mukaan nähdä sitä taustaa vasten, että syytetyn eduksi koituviin seikkoihin ei ole nimenomaista vetoamisvelvollisuutta ja että tuomioistuimen tulee jo viran puolesta ottaa huomioon sellaiset seikat, jotka tukevat vastaajan syyttömyyttä.²⁹⁰

²⁸⁵ Leppänen – Välimaa 1998, s. 143.

²⁸⁶ Leppänen – Välimaa 1998, s. 144.

²⁸⁷ Esimerkiksi todiste, joka on syntynyt vasta hovioikeuden tuomion antamisen jälkeen ja johon on vedottu korkeimmalle oikeudelle tehdyssä valituslupahakemuksessa, ei säännöksen kirjaimellisen tulkinnan mukaan täytä lainkohdassa edellytettyä uutuusvaatimusta, jos siihen vedotaan valitusluvan hylkäävän päätöksen antamisen jälkeen vireille laitettussa tuomionpurkuasiassa. Ks. Leppänen – Välimaa 1998, s. 143. Ruotsissa korkein oikeus on ratkaisussaan NJA 1998 s. 148 nimenomaisesti todennut, että purkuhakemuksen perusteeksi esitetyt seikat ovat purkusäännösten mukaisesti uusia, vaikka niihin olisikin vedottu aiemmassa valituslupahakemuksessa, joka on tullut hylätyksi. Ks. myös Welamson – Munck 2011, s. 195–196.

²⁸⁸ Rautio 2012, s. 1221–1222.

²⁸⁹ Tirkkonen 1972, s. 568–569; Rautio 2012, s. 1224. Siviiliprosessissa annetun tuomion purkaminen uusiin syihin vedoten ei sitä vastoin ole mahdollista, jos uusi seikka tai todiste on prekludoitunut jo ensiprosessissa niin kuin OK 31:7.1:n 3 kohdassa nimenomaisesti säädetään.

²⁹⁰ Rautio 2012, s. 1224.

4.3. *Uuden seikan tai todisteen vaikutus jutun lopputulokseen*

Jotta uusi seikka tai todiste johtaisi lainvoimaisen tuomion purkamiseen, lainkohdassa edellytetään, että uusilla syillä olisi todennäköisesti ollut vaikutusta jutun lopputulokseen, jos niihin olisi aikaisemmin asiassa vedottu. Millaista vaikutusta uusilta seikoilta ja todisteilta sitten vaaditaan jutun lopputulokseen nähden? Ainakin lainkohdassa käytettyä todennäköisesti-sanaa tulee tulkita siten, että se edellyttää suurempaa todennäköisyyden määrää kuin OK 31:8:n 1 ja 2 kohdassa käytetty ilmaus ”voidaan otaksua vaikuttaneen”.²⁹¹

Lainkohdassa säädetään, että tuomio voidaan uuden oikeudenkäyntimateriaalin nojalla syytetyn eduksi purkaa, jos sen esittäminen olisi todennäköisesti johtanut syytetyn vapauttamiseen tai siihen, että rikokseen olisi tullut soveltaa lievempiä rangaistussäännöksiä taikka muuten on erittäin painavia syitä saattaa uudelleen tutkittavaksi kysymys siitä, onko syytetty syyllistynyt siihen rikolliseen menettelyyn, josta hänet on tuomittu. Purkuhakemuksen menestyminen ei siten edellytä täyttä varmuutta tuomion muuttumisesta, mutta pelkkä väite jonkin tosiseikan olemassaolosta ei yksistään riitä perusteeksi tuomion purkamiselle. Haki-
jan tulee kuitenkin esittää jonkinlaista näyttöä väitteensä tueksi.²⁹² Huomautettakoon myös, että todennäköisyysarviointia ei tule kohdistaa vain oikeustositseikkaan itseensä, vaan sen näyttöarvoon ja mahdolliseen vaikutukseen koko jutun lopputulokselle.²⁹³ Arvioinnin kohteena on siten ensisijaisesti se, miten asia olisi ratkaistu, jos uusi oikeudenkäyntimateriaali olisi ollut käytettävissä jo alkuperäisessä oikeudenkäynnissä.

Purkaminen on mahdollista, jos ensiprosessissa esitetty uusi seikka tai todiste olisi todennäköisesti johtanut syytteen hylkäämiseen. Kun harkitaan uuden seikan tai todisteen näyttöarvon riittävyttä, tulee sitä arvioida suhteessa jutussa aikaisemmin esitettyyn näyttöön.²⁹⁴ Korkein oikeus purkuinstassin joutuu näin ollen purkuasian käsittelyssä tekemään eräänlaisen alustavan näyttöharkinta-arvion uuden oikeudenkäyntiaineiston osalta.²⁹⁵ Jos kuitenkin ensiprosessissa annetun tuomion tueksi on esitetty vakuuttavaa näyttöä, sitä suuremmat vaatimukset asetetaan uudelle näytölle ja sen luotettavuudelle, jotta riittävä peruste tuomion purkamiselle olisi käsillä.²⁹⁶

²⁹¹ Tirkkonen 1972, s. 569.

²⁹² Leppänen – Välimaa 1998, s. 144–145. Tämä koskee erityisesti tuomionpurkua siviiliprosessissa, jossa siis vaaditaan, että hakija esittää selvitystä sekä purkuperusteiden olemassaolosta, että myöskin siitä, että nämä perusteet ovat asiaan vaikuttavia. Rikosprosessin osalta näitä vaatimuksia ei kuitenkaan voida noudattaa yhtä ehdottomasti ainakaan silloin, kun purkua haetaan syytetyn eduksi. Ks. myös Tirkkonen 1937, s. 223–224 ja alav. 138.

²⁹³ Welamson – Munck 2011, s. 201.

²⁹⁴ Leppänen - Välimaa 1998, s. 144.

²⁹⁵ Rautio 2012, s. 1224.

²⁹⁶ Welamson – Munck 2011, s. 201.

Lainkohdan mukaan lainvoimainen rikostuomio voidaan purkaa myös silloin, kun syytetyn katsotaan uuden oikeudenkäyntiaineiston johdosta syyllistyneen lievempään rikokseen kuin mistä hänet on aikaisemmin tuomittu. Rangaistusta määrättäessä olisi siis tullut tukeutua eri lainkohtaan ja noudattaa toista rangaistusasteikkoa.²⁹⁷ Lievemmästä rikoksesta on kyse esimerkiksi silloin, kun uusi aineisto osoittaa syytetyn syyllistyneen törkeän veropetoksen asemasta vain veropetokseen. Lainkohdan tulkinnassa voidaan huomioida myös yleiset vähentämisperusteet, kuten se, että uusi aineisto osoittaa syytetyn syyllistyneen täytetyn rikoksen sijasta ainoastaan rikoksen yritykseen.²⁹⁸ Säännös ei kuitenkaan sovellu niihin tilanteisiin, joissa rangaistus on mitattu virheellisesti tai rangaistuslaji on valittu väärin.²⁹⁹

Lainkohdassa säädetään vielä lisäksi, että tuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa, jos on erittäin painavia syitä tutkia uudelleen, onko syytetty tehnyt sen rikollisen teon, josta hänet on tuomittu. Kyseessä on oikeastaan eräänlainen lisäsäännös, jota tulisi soveltaa vain poikkeustilanteissa.³⁰⁰ Mikäli näitä erittäin painavia syitä on käsillä, säännöksessä ei edes edellytetä todennäköisyyttä siitä, että syyllisyyskysymys ratkeaisi toisella tavalla. Tuomio voidaan siis purkaa, vaikka uudet syyt eivät täyttäisikään lainkohdassa edellytettyä todennäköisyyttä siitä, että asia olisi tullut ratkaista toisin, kunhan nämä uudet seikat tai todisteet asettavat syytetyn syyllisyyden epäilyksenalaiseksi.³⁰¹

Kun kyseessä on erityisen vakava rikos, sitä helpommin uusien syiden ja todisteiden tulisi johtaa tuomion purkamiseen.³⁰² Erittäin painavana syynä ei kuitenkaan ole pidettävä sitä, että ratkaisu on saanut tiedotusvälineissä osakseen runsaasti huomiota tai kritiikkiä. Myös ajan kuluminen vaikuttaa painavien syiden olemassa oloon, ja mitä pidempi aika tuomion antamisesta on kulunut, sitä epätodennäköisemmin painavia syitä on enää käsillä.³⁰³ Painavina syinä voidaan pitää myös esimerkiksi jutun esitutkinnassa todettuja vakavia puutteita tai sitä, että joku toinen henkilö on myöhemmin tunnustanut tehneensä kyseisen rikoksen.³⁰⁴

Ruotsalaisessa oikeustapauksessa **NJA 2011 s. 254** oli kysymys edellä mainitun ns. lisäsäännöksen soveltamisesta. Tapauksessa S.A.:ta, L.A.:ta ja M.A.:ta vastaan oli nostettu syyte murhasta. M.A. oli tunnustanut tehneensä yksin syytteessä kuvatun teon, minkä johdosta hänet tuomittiin ja syytteet kahta muuta syytettyä vastaan hylättiin. Tuomion

²⁹⁷ Leppänen – Välimaa 1998, s. 146.

²⁹⁸ Rautio 2012, s. 1225.

²⁹⁹ Leppänen – Välimaa 1998, s. 146. Saman rangaistusasteikon puitteissa liian ankaraan rangaistukseen tuomitseminen voi kuitenkin joskus riittää perusteeksi hakea tuomion purkamista OK 31:8:n 4 kohdan eli ilmeisesti virheellisen lain soveltamisen nojalla.

³⁰⁰ Ks. vastaavasta säännöksestä Ruotsin oikeudessa lähemmin Welamson – Munck 2011, s. 203–204.

³⁰¹ Tirkkonen 1972, s. 569. Ks. myös HE 14/1958 vp, s. 9.

³⁰² Leppänen – Välimaa 1998, s. 145; Welamson – Munck 2011, s. 203–204. Ks. myös KM 2002:8, s. 27.

³⁰³ Rautio 2012, s. 1225.

³⁰⁴ Jokela 2009, s. 358.

lainvoimaiseksi tulon jälkeen M.A. peruutti tunnustuksensa ja kertoi, että murhaan olivatkin syyllistyneet S.A. ja L.A., jotka olivat myös painostaneet häntä tunnustamaan käsillä olevan rikoksen. Tuomio purettiin M.A.:n osalta, koska oli ilmennyt painavia syitä tutkia ja käsitellä uudelleen kysymys siitä, oliko M.A. syyllistynyt siihen rikolliseen tekkoon, josta hänet oli aiemman tunnustuksensa nojalla tuomittu. Tapauksessa oli kysymys myös tuomion purkamisesta kahden muun syytetyn vahingoksi.

5. Ilmeisesti väärä lain soveltaminen

OK 31:8:n viimeisen eli neljännen kohdan mukaan lainvoimainen rikostuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa, jos se on perustunut ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Asian ratkaisemisessa tapahtunut ilmeinen oikeuserhdys on siis asetettu nimenomaiseksi purkuperusteeksi.³⁰⁵ Kynnys purkuperusteen soveltamiselle on kuitenkin varsin korkealla, koska ilmeisesti sanan synonyminä voidaan käyttää sanaa ilmiselvä.³⁰⁶

Lainkohta merkitsee aineellisoikeudellisten normien virheellistä soveltamista, joten se ei kata ilmeisiä virheitä, jotka on tehty prosessuaalisten normien soveltamisessa. Jos prosessuaalisia normeja on sovellettu väärin, virhe saadaan korjatuksi nojautumalla OK 31:1.1:ssä säädettyihin tuomiovirheitä koskeviin kanteluperusteisiin.³⁰⁷

Käsillä olevan purkuperusteen osalta voidaan myös perustellusti kysyä, onko tällaiselle säännökselle tarvetta, jonka nojalla lain soveltamisessa sattuneisiin ilmeisiin virheisiin voidaan puuttua vielä tuomion lainvoimaiseksi tulon jälkeenkin. Selvästi lainvastaisiin tuomioistuinratkaisuihin tulisi pääsääntöisesti reagoida turvautumalla varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin. Tuomion ilmiselvä lainvastaisuushan on asianosaisen havaittavissa oikeastaan heti tuomion antamishetkellä, minkä lisäksi hänelle jää muutoksenhakumääräaikojen vuoksi myös riittävä harkinta-aika arvioida sitä, onko ratkaisu sillä tavalla virheellinen tai lainvastainen, että siihen on syytä hakea muutosta.

³⁰⁵ Ks. myös Cars 1959, s. 182, joka toteaa, että ilmeisen väärä lain soveltaminen voisi olla purkuperuste jo sillä perusteella, että asian ratkaiseen tuomarin voidaan tässä tilanteessa katsoa syyllistyneen rikolliseen menettelyyn. Tuomarihan on tehnyt virkavirheen, mikäli hän on antanut asiassa ratkaisun, joka on perustunut ilmeisen väärään lain soveltamiseen.

³⁰⁶ Rautio 2012, s. 1222.

³⁰⁷ Joissain tapauksissa aineellisten ja menettelyllisten normien erottaminen toisistaan voi olla hankalaa. Esi-merkkinä tästä voidaan mainita mm. todistustaakan jakoa koskevat normit. Voidaanko niitä pitää puhtaasti prosessuaalisina normeina vai ovatko ne sekamuotoisia säännöksiä? Muun muassa Tirkkonen on katsonut, että jos todistustaakan jakoa koskevia normeja on sovellettu väärin, voi tilanne olla sellainen, että tuomio perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Ks. Tirkkonen 1972, s. 570 alav. 24.

Edellä lausutun johdosta voidaan pitää hieman arveluttavana sitä lainsäätäjän näkemystä, että näihin vääriin ratkaisuihin voidaan puuttua vielä senkin jälkeen, kun varsinaiselle muutoksenhauille varatut määräajat ovat jo kuluneet umpeen. Tietyissä mielessä näissä tapauksissa reagoiminen virheelliseen lain soveltamiseen tapahtuu liian myöhään.³⁰⁸ Ottamatta sen enempää kantaa säännöksen tarkoituksenmukaisuuteen, pitäisin perusteltuna kuitenkin sitä, että nyt puheena olevaa purkuperustetta sovellettaisiin vain selvissä poikkeustapauksissa ja etenkin silloin, kun maan ylin oikeusaste on soveltanut aineellisoikeudellisia normeja ilmeisen virheellisesti.³⁰⁹

Korkein oikeus on ratkaisuisaan **KKO 2014:93**, **KKO 2014:94** ja **KKO 2014:95** ottanut kantaa muun muassa siihen, milloin käsillä on peruste turvautua ylimääräiseen muutoksenhakuun, kun ylimmän oikeusasteen perustuslakia ja ihmisoikeussäännöksiä koskeva tulkintalinja on muuttunut aiemmin vallinneesta oikeuskäytännöstä. Tapauksissa oli kyse *ne bis in idem* -säännön laajentuneesta tulkinnasta ja sen ajallisesta ulottuvuudesta eli toisin sanoen siitä, oliko korkeimman oikeuden muuttunut tulkintalinja peruste poistaa tai purkaa sellainen tuomio, joka on uuden tulkintalinjan vastainen, mutta joka oli saavuttanut lainvoiman ennen tulkintakäytännön merkittävää muutosta. Edellä mainitut ennakkopäätökset ratkaistiin täysistunnossa siltä osin kuin niissä oli kyse kaksoisrangaistavuuden kieltoa koskevien tulkintojen vaikutuksesta ylimääräiseen muutoksenhakun. Ratkaisut syntyivät eräiltä osin äänestyksen tuloksena.

Ratkaisujen taustaksi mainittakoon, että korkein oikeus on 5.7.2013 antamassaan ennakkopäätöksessä **KKO 2013:59** laajentanut aiempaa tulkintaansa siitä, milloin veronkorotus on esteenä samaan menettelyyn perustuvan veropetosta koskevan syytteen tutkimiselle. Mainitussa ratkaisussa korkein oikeus katsoi, että veropetosta koskevan syytteen tutkiminen estyy jo silloin, kun verotusmenettelyssä on käytetty veronkorotusta koskevaa päätösvaltaa siten, että veronkorotus on joko määrätty tai jätetty se määräämättä.

Tapauksissa KKO 2014:93, KKO 2014:94 ja KKO 2014:95 hakijat olivat vaatineet veropetosta koskevien tuomioidensa poistamista tai purkamista vedoten joko korkeimman oikeuden *ne bis in idem* -sääntöä koskevan oikeuskäytännön muuttumiseen tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 20.5.2014 antamaan ratkaisuun, jossa katsottiin, että EIS:n *ne bis in idem* -kieltoa oli loukattu. Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa hakija oli tuomittu törkeästä veropetoksesta ja tästä samasta menettelystä oli erikseen määrätty myös veronkorotus. Lisäksi yhteistä mainituille tapauksille oli se, että veronkorotusasia ja rikosasia olivat olleet vireillä osittain samanaikaisesti. Mainituissa ratkaisuisa korkein oikeus katsoi, että asioissa ei ollut tapahtunut oikeudenkäyntivirhettä tai että tuomiot eivät olleet perustuneet ilmeisesti väärään lain soveltamiseen siltä osin, kuin veropetosta kos-

³⁰⁸ Toisaalta ilmiselvän oikeuserohdyksen havaitseminen vaatii tietysti myös oikeudellista asiantuntemusta. Jos esimerkiksi syytetty ei ole turvautunut oikeudenkäynnissä oikeudenkäyntiavustajaan, ei hän välttämättä itse tule huomanneeksi riittävän ajoissa, että annettu tuomio on perustunut ilmeisen väärään lain soveltamiseen, jolloin ainoa keino saada virheellinen tuomio oikaistuksi on turvautua tuomionpurkuun.

³⁰⁹ Ks. myös Cars 1959, s. 182.

keneet tuomiot olivat antamishetkellään olleet silloin vallinneen oikeuskäytännön mukaisia. Sillä hetkellä, jolloin veropetoksia koskevat tuomiot oli annettu, kaksoisrangaistavuuden kieltoa koskeva tulkinta ei ollut riittävästi selkiintynyt eikä tuomioiden antamisen ajankohtana siten ollut käytettävissä sellaista tulkinta-aineistoa, jonka nojalla vallinneesta oikeustilasta olisi tullut poiketa. Lisäksi korkein oikeus totesi, ettei myöskään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuonna 2014 antamat Suomea koskevat ratkaisut EIS 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan tulkinnasta antaneet aihetta tuomioiden poistamiseen tai purkamiseen. Näin ollen perusteita lainvoimaisten tuomioiden purkamiselle tai poistamiselle ei korkeimman oikeuden mukaan ollut.

5.1. *Lain käsite*

Säännöksessä lausutaan, että tuomio voidaan purkaa ilmeisesti väärän lain soveltamisen perusteella. Vaikka lainkohdassa käytetään siis käsitettä laki, sitä ei pidä tulkita suppeasti. Käsitteellä on lainkohdan tulkinnassa laajempi merkitys kuin vain pelkästään valtiosääntöoikeudellisella lain käsitteellä. Purkuperusteen soveltamisen kannalta kysymys ei siten ole säännöksen sanamuodosta huolimatta ainoastaan lainsäädännöksestä, vaan laajemmassa merkityksessä ratkaisun normipohjasta eli sen normatiivisesta perustasta.³¹⁰

Lailla tarkoitetaan säännöksessä kirjoitettua lakia eli eduskuntalakeja ja kotimaisia alemman asteisia säädöksiä, mutta tämän lisäksi myös kansainvälisiä normeja, kuten EU-säädöksiä³¹¹ ja Euroopan ihmisoikeussopimusta tai KP-sopimusta.³¹² Euroopan unionin toimielinten antamien säädösten osalta on myös huomioitava se, että unionin jäsenvaltiot ovat vahingonkorvausvastuun uhalla velvollisia noudattamaan EU-oikeutta. Tätä periaatetta sovelletaan myös silloin, kun jäsenvaltioiden ylimmät tuomioistuimet ovat rikkoneet EU:n antamia normeja.³¹³

Suomessa tavanomaisella oikeudella eli maan tavalla on yleisesti katsottu olevan itsenäinen merkitys oikeuslähteenä.³¹⁴ Tapaoikeudella on myös vahva institutionaalinen tuki, koska se mainitaan myös OK 1:11:ssä kirjoitetun lain ohella tuomioistuinta sitovana oikeuslähteenä.

³¹⁰ Leppänen – Välimaa 1998, s. 147; KM 2002:8, s. 26.

³¹¹ Ks. eurooppaoikeudellisten säädösten vastaisuudesta ylimääräisen muutoksenhaun perusteena Pohjalainen DL 2/2014, s. 260–268. Ks. myös Ruotsin korkeimman oikeuden ratkaisu Ö 2481-15, joka on annettu 27.4.2016. Asiassa oli kysymys siitä, voidaanko lainvoimainen rikostuomio purkaa sillä perusteella, että se on ristiriidassa Euroopan unionin tuomioistuimen ja Ruotsin korkeimman oikeuden myöhemmin omaksuman oikeuskäytännön kanssa. Lisäksi asiassa oli kysymys myös siitä, voidaanko rikostuomio purkaa sillä perusteella, että korkein oikeus oli asian alkuperäisessä käsittelyssä hylännyt asianosaisen pyynnön, että korkein oikeus hankkisi Euroopan unionin tuomioistuimelta asiaa koskevan ennakkoratkaisun.

³¹² Fredman 2013, s. 807.

³¹³ Ks. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisu C-224/01 Köbler (2003).

³¹⁴ Ks. maan tavasta oikeuslähteenä Huovila 2005, s. 35–36.

Lailla tarkoitetaankin käsillä olevan säännöksen yhteydessä vakiintuneesti myös tavanomaista oikeutta, joka siis lukeutuu vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin.³¹⁵

Sen sijaan kyseenalaista on, voidaanko lain esitöiden vastaista tuomitsemista pitää lainkohdassa mainittuna ilmeisen virheellisenä lain soveltamisena. Lain esitöillä on erityisen suuri merkitys lain säätämisen ajankohtana, jolloin esitöitä käytetään yleisesti tulkinta-apuna lain soveltamisessa. Lisäksi yhteiskunnan oikeudellistumisen ja vallitsevan lakitekniikan seurauksena varsinaiset säädöstekstit ovat usein ilmiasultaan varsin avoimia ja yleisluontoisia, kun taas säännösten tulkinnan kannalta oleellinen lisäinformaatio käy ilmi juurikin lain esitöistä. Toisaalta ajan kulumisen myötä esitöiden merkitys lain soveltamisessa vähitellen hiipuu.

Suomalaisessa oikeustieteessä lain esitöitä ei perinteisesti ole katsottu lain veroiseksi oikeuslähteeksi eikä niitä myöskään ole pidetty tuomioistuinta ehdottomasti sitovana.³¹⁶ Meillä lain esitöiden vastaisuutta ei olekaan pidetty perusteena hakea tuomion purkamista, joskin asiaa voidaan pitää tulkinnanvaraisena.³¹⁷ Tässä yhteydessä on huomioitava, että varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin turvautumalla on sitä vastoin mahdollista hakea muutosta myös sellaiseen tuomion, joka on ristiriidassa lain esitöiden kanssa.

Tuomioistuinten toimintaa ohjaavat myös korkeimman oikeuden ennakkopäätökset. Ylimmän oikeusasteen ratkaisukäytäntöä ei Suomessa kuitenkaan ole pidetty alempia tuomioistuimia sitovana, ei edes laintulkinnan osalta. Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset ovat siten ainoastaan heikosti velvoittavan oikeuslähteen asemassa.³¹⁸ Jos asianosainen sitä vastoin katsoo, että häntä koskeva ratkaisu on ylimmän oikeusasteen oikeuskäytännön vastainen, tulee hänen ensisijaisesti tässäkin tilanteessa hakea ratkaisuun muutosta varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla. Edellä lausutun johdosta OK 31:8:n 4 kohdassa säänneltyä purkuperustetta ei ole käsillä, mikäli tuomio perustuu sellaiseen lain soveltamiseen, jota voidaan pitää korkeimman oikeuden omaksuman oikeuskäytännön vastaisena.³¹⁹ Kuitenkin erityisen vakiintunut ja johdonmukainen oikeuskäytäntö saattaa olla rinnastettavissa lakiin.³²⁰ Voidaanhan tällaisessa tilanteessa katsoa, että ylimmän oikeusasteen vakiintunut oikeuskäytäntö

---

³¹⁵ Tirkkonen 1972, s. 570.

³¹⁶ Lager 1972, s. 173.

³¹⁷ Ks. Rautio 2012, s. 1222–1223, joka toteaa, ettei lain esitöiden vastaisuus ole purkuperuste. Vrt. Leppänen – Välimaa 1998, s. 147, jossa todetaan, että lain esitöiden vastainen ratkaisu voi olla ilmeisen väärää lain soveltamista. Ks. myös Cars 1959, s. 196–200, jonka mukaan esitöiden vastainen tuomitseminen voi olla ilmeisen väärää lain soveltamista. Carsin mukaan asianosainen, joka on luottanut lain esitöistä ilmenevään kantaan ja toiminut sen mukaisesti, kärsii haittaa siitä, että lainsäätäjän näkökanta ei pidäkään paikkaansa.

³¹⁸ Ks. Tirkkonen 1969, s. 48.

³¹⁹ Näin myös Welamson – Munck 2011, s. 207.

³²⁰ Fredman 2013, s. 807.

lähenee tavanomaista oikeutta, joka taas kuuluu puheena olevan purkuperusteen soveltamisalaan.³²¹

Lopuksi voidaan vielä tarkastella sitä, onko OK 31:8:n 4 kohdan nojalla mahdollista purkaa ulkomaiseen lainsäädäntöön perustuva tuomio silloin, kun oikeudenkäynnissä on tullut sovellettavaksi vieraan valtion laki ja tässä yhteydessä ulkomaan lakia on sovellettu ilmeisen virheellisesti. Asiaa on pohtinut myös Cars, joka on katsonut, että ruotsalaisten tuomionpurkusäännösten nojalla myös ulkomaisen lain ilmeisen virheellinen soveltaminen on peruste tuomion purkamiselle.³²² Tirkkonen on sillä kannalla, että ulkomaan kirjoitetun lain väärä soveltaminen kuuluneen myös suomalaisten tuomionpurkusäännösten soveltamisalaan.³²³ On kumminkin pantava merkille, että ulkomainen laki tulee suomalaisessa tuomioistuimessa sovellettavaksi lähinnä vain kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvissa kysymyksissä,³²⁴ joten ulkomaisen lain ilmeisesti virheellinen soveltaminen lienee purkuperuste ainoastaan siviiliprosessissa OK 31:7:1:n 4 kohdan nojalla. Sitä vastoin rikosprosessin aineellisoikeudellisiin kysymyksiin sovelletaan lähes aina Suomen oikeutta eli kansallista rikoslakiamme. Täten kysymys OK 31:8:n 4 kohdan soveltuvuudesta ulkomaiseen lainsäädäntöön ei voi juuri koskaan aktualisoitua. Ulkomaisen lain ilmeisen virheellisellä soveltamisella ei rikostuomion purkamisessa siten ole käytännön merkitystä.³²⁵

5.2. *Lain soveltaminen ja sen ilmeinen virheellisyys*

Käsillä olevan purkuperusteen soveltuminen edellyttää lain soveltamiselta ilmeistä eli toisin sanoen kiistatonta ja yksiselitteistä virheellisyyttä.³²⁶ Säännöksessä puhutaan siis lain soveltamisesta eikä lain tulkinnasta. Lain soveltamisella on käsitteenä laajempi merkitys kuin lain tulkinnalla.³²⁷ Tässä yhteydessä näiden käsitteiden eroavaisuuksiin ei kuitenkaan paneuduta tämän lähemmin.³²⁸

Kysymys siitä, milloin tuomioistuimen ratkaisu perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen, on jokseenkin ongelmallinen. Lainkohdan nojalla purkuperuste on käsillä vain silloin, kun tuomio on perustunut *ilmeisesti väärään* lain soveltamiseen. Tällöin on kyseessä siis

³²¹ Lager 1972, s. 174–175.

³²² Cars 1959, s. 195.

³²³ Tirkkonen 1972, s. 570 alav. 25 ja sama 1977, s. 430 alav. 25.

³²⁴ Ks. kansainvälisen yksityisoikeuden määritelmästä lähemmin Koulu 2003, s. 9–11.

³²⁵ Ks. rikosoikeuden eurooppalaistumisesta Tapani – Tolvanen 2013, s. 93–99.

³²⁶ Welamson – Munck 2011, s. 206.

³²⁷ Welamson – Munck 2011, s. 207.

³²⁸ Ks. Cars 1959, s. 183–186, joka erittelee lain soveltamisen ja tulkinnan eroja tarkemmin.

melkoisen huomattava virheellisyys. Jos lain soveltaminen on ollut *vain väärää*, muttei kuitenkaan *ilmeisen väärää*, ei lain sanamuodon mukaan perustetta tuomion purkamiselle ole olemassa. Purkuhakemusta ei siten voisi perustaa sellaiseen lain soveltamiseen, joka on vain lievästi virheellistä. Rajanveto ilmeisesti ja lievästi väärän lain soveltamisen välillä on vähintäänkin hankalaa ja osaltaan myös painotuskysymys. Mielestäni lainkohdan tulkinnassa sen sanamuodolle ei pidäkään antaa ratkaisevaa merkitystä, koska se johtaa siihen, että virheelliset lain soveltamistilanteet tulisi jakaa kahteen eri kategoriaan virheen vakavuuden perusteella. Lainkäytössä sattuneita virheitä ei nähdäkseni voi mitenkään luokitella sen mukaan, onko purettavaksi vaadittu tuomio lainvastainen pelkästään lievästi vaiko ilmiselvästi. Jo ajatus siitä, että tuomioistuinten sallittaisiin antaa lievästi lainvastaisia ratkaisuja, on kovin erikoinen ja myös *jura novit curia* -periaatteen vastainen. Tämän johdosta säännöksen tulkinnassa voitaisiin ehkä lähteä siitä, että jos tuomio olisi *yleensä lainvastainen*, se on sitä samalla myös *ilmeisesti*.³²⁹

Joka tapauksessa, koska lakiin on nimenomaisesti otettu sanonta ”ilmeisesti väärä lain soveltaminen”, on sillä tarkoitettu, että tuomionpurku soveltuu vain niihin tilanteisiin, joissa lain soveltamiseen ei voi liittyä mitään tulkinnanvaraisuutta. Tuomionpurkua ei siten voi vaatia, mikäli sovellettu säännös on tulkinnanvarainen eli jättää tilaa tuomioistuimen omalle harkinnalle.³³⁰ Tällä tulkinnalla on pyritty sulkemaan pois ne tilanteet, joissa lain väärä soveltaminen ei ole aivan selvää ja kyseeseen voisi tulla useampi vaihtoehto. Tulkinnanvaraisen lain soveltamisen osalta varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämistä on pidetty asiansaisten oikeussuojan kannalta riittävänä.³³¹

Vaatus lain ilmeisen virheellisestä soveltamisesta täyttyy ennen kaikkea niissä tilanteissa, joissa tuomioistuin on tehnyt selvän ja kiistattoman juridisen erehdyksen.³³² Kyseeseen tulevat tilanteet, jolloin tuomioistuin on antanut selvästi lainvastaisen ratkaisun eli se on perustanut tuomionsa väärään lainkohtaan tai on muutoin erehtynyt lain sisällöstä. Tuomio on saatettu esimerkiksi perustaa sellaiseen säännökseen, joka ei ole enää voimassa tai päinvastoin, kun tuomioistuin on soveltanut uutta säännöstä, vaikka tilanteessa olisi kuulunut soveltaa vielä vanhaa lainkohtaa.

³²⁹ Ks. Lager 1972, s. 175. Ks. myös Cars 1959, s. 202.

³³⁰ Leppänen – Välimaa 1998, s. 148.

³³¹ Lager 1972, s. 175–176.

³³² Leppänen - Välimaa 1998, s. 148.

Lainkohdan soveltamisalaan kuulunevat myös ne tilanteet, joissa harkinnanvaraisista asioista päätettäessä on sattunut ilmeinen erehdys, kuten esimerkiksi selvästi epäsuhtainen rangaistus tai korvausmäärä.³³³ Todettakoon myös, että tuomioistuimella on vain hyvin rajalliset mahdollisuudet oikaista tuomiotaan itse eli kyseeseen tulevat lähinnä ilmeiset lasku- ja kirjoitusvirheet tai muut niihin rinnastettavat virheet siten kuin OK 24:10:ssä ja ROL 11:9:ssä säädetään.³³⁴

Koska säännöksessä puhutaan nimenomaisesti vain ilmeisesti virheellisestä lain soveltamisesta, puheena oleva purkuperuste ei voi tulla kysymykseen silloin, kun tuomioistuin on arvioinut asiassa esitettyä näyttöä eli kun tuomioistuin on ratkaissut sen, onko jokin tosiseikka olemassa vai ei.³³⁵ Näyttökysymyksen osalta ei siis voida turvautua puheena olevaan purkuperusteeseen. Toisaalta on myös katsottu, ettei periaatteessa olisi mitään painavaa syytä erottaa lain soveltamista ja näytön arviointia tässä suhteessa toisistaan ja että ilmeisen virheellinen näytön arviointikin voisi *de lege ferenda* olla purkuperuste.³³⁶

Näytön arvioinnin asettamista eri asemaan suhteessa lain soveltamiseen on perusteltu etenkin näytön arvioinnin ja lain soveltamisen periaatteellisilla eroilla.³³⁷ Näytön arviointihan on luonteeltaan varsin sääntelemätöntä ja lisäksi harkinnan vapaus on siinä suurempi kuin lain soveltamisessa. Tulee myös panna merkille, että näyttöharkinnan lopputuloksen oikeellisuutta tai virheellisyyttä on vaikea arvioida.³³⁸ Mikäli tuomioistuin kuitenkin ryhtyy arvioimaan esimerkiksi jonkin todennetun seikan aiheuttaman vahingon määrää OK 17:2.3:n (732/2015) nojalla, on kysymys sellaisesta oikeudellisesta harkinnasta, jonka katsotaan kuuluvan purkuperusteen soveltamisalaan.³³⁹

Lain soveltamisen ilmeistä virheellisyyttä arvioidaan aina sen tilanteen mukaan, joka oli käsillä purettavaa ratkaisua tehtäessä. Tämän johdosta arviossa ei oteta huomioon tuomion antamisen jälkeen tapahtuneita säädösmuutoksia tai voimaan tulleita uusia lakeja. Myöskään purettavaksi vaaditun tuomion jälkeen annettuja korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä ja niistä ilmeneviä uusia tulkintakannanottoja ei huomioida mainitun lainkohdan soveltamisessa.³⁴⁰

³³³ KM 2002:8, s. 26.

³³⁴ Ks. tuomion korjaamisesta Jokela 2015, s. 543–544 ja Lappalainen 2012b, s. 732–733.

³³⁵ Cars 1959, s. 183; Lager 1972, s. 172. Tuomioistuimen suorittama todistusharkinta muodostaakin ylimääräisten muutoksenhakukeinojen osalta eräänlaisen kielletyn alueen.

³³⁶ Leppänen – Välimaa 1998, s. 147–148.

³³⁷ Leppänen – Välimaa 1998, s. 147.

³³⁸ Ks. lain soveltamisen ja näyttöharkinnan eroista Welamson – Munck 2011, s. 206.

³³⁹ Lager 1972, s. 172.

³⁴⁰ Fredman 2013, s. 807.

Rikostuomio on purettu OK 31:8:n 4 kohdan eli ilmeisesti väärän lain soveltamisen johdosta esimerkiksi tapauksessa **KKO 2015:22**, jossa oli kyse myös rikosoikeudellisen lailisuusperiaatteen tulkinnasta. Tapauksessa A oli lainvoimaisesti tuomittu liikenneturvallisuuden vaarantamisesta rangaistukseen, kun hän oli kuljettaessaan metrojunaa huolimattomuudesta rikkonut Helsingin kaupungin liikennelaitoksen metrojunankuljettajan toimintaohjetta aiheuttaen vaaraa toisen turvallisuudelle. Tuomio purettiin, sillä sen katsottiin perustuneen ilmeisen väärään lain soveltamiseen, koska A oli tuomittu rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei sen tekohetkellä ollut laissa tai lain nojalla annettussa säädöksessä nimenomaisesti säädetty rangaistavaksi.

KKO 2005:84: Avioliitto oli solmittu sen vuoksi, että ulkomaalainen puoliso saisi oleskeluluvan. Puolisot oli tuomittu rangaistukseen rekisterimerkintärikoksesta sillä perusteella, että he olivat antaneet väestötietojärjestelmään merkittävän totuudenvastaisen ja oikeudellisesti merkityksellisen väärän tiedon avioliiton solmimisesta. Tuomio purettiin OK 31:8:n 4 kohdan nojalla, koska se perustui ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.

6. Ihmisoikeusloukkaus perusteena tuomion purkamiselle

Suomen lainsäädännöstä puuttuu nimenomainen säännös, jonka mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toteama ihmisoikeusloukkaus oikeuttaisi puuttumaan lainvoimaiseen tuomioon.³⁴¹ Myöskään Ruotsissa ei ole olemassa kirjoitettuja säännöksiä siitä, millainen vaikutus todetulla ihmisoikeusloukkauksella on lainvoimaiseen tuomioon, vaan tällaisessa tilanteessa myös Ruotsissa tulevat sovellettavaksi ylimääräistä muutoksenhakua koskevat säännökset. Monissa Euroopan ihmisoikeussopimuksen jäsenvaltioissa ihmisoikeustuomioistuimen langettava päätös on kuitenkin otettu lakiin perusteeksi purkaa lainvoimainen tuomio. Näin on tehty esimerkiksi Itävallassa, Norjassa, Ranskassa ja Saksassa.³⁴²

Myös Euroopan neuvoston ministerikomitea on antanut suosituksen, joka koskee asioiden uudelleen käsittelyä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen antaman tuomion jälkeen.³⁴³ Suosituksessa todetaan, että asian uudelleen tutkiminen on poikkeuksellisissa olosuhteissa osoittautunut kaikista tehokkaimmaksi keinoksi palauttaa hakijan aikaisempi asema. Näin on asian laita etenkin silloin, kun hakija kärsii vielä ihmisoikeustuomioistuimen langettavan tuomion antamisen jälkeenkään kansallisen tuomion vuoksi hyvin vakavia kielteisiä seurauksia. Nämä kielteiset seuraukset voidaan oikaista vain tutkimalla ja käsittelemällä asia uudelleen kansallisella tasolla.³⁴⁴

³⁴¹ Mäki 2009, s. 7.

³⁴² Jokela 2009, s. 360 alav. 37.

³⁴³ Ks. Recommendation No. R(2000)2 of the Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights.

³⁴⁴ Jokela 2015, s. 815.

Ihmisoikeustuomioistuimen langettavaa päätöstä voidaan siis mitä ilmeisimmin pitää perusteena lainvoimaisen rikostuomion purkamiselle. Suomessa tulkintaongelmia on kuitenkin aiheuttanut se, onko ihmisoikeustuomioistuimen toteama ihmisoikeusloukkaus mielletävä OK 31:8:n 3 kohdan tarkoittamaksi *uudeksi seikaksi* vai onko sitä saman pykälän 4 kohdan mukaisesti pidettävä *ilmeisen vääränä lain soveltamisena*. Korkein oikeus on esimerkiksi ratkaisussaan KKO 2008:24 katsonut, että ihmisoikeussopimuksen väärä tulkinta on rinnastettavissa ilmeisen väärään lain soveltamiseen eli tilanteessa tulee sovellettavaksi OK 31:8:n 4 kohta. Ihmisoikeussopimuksen vastainen tuomio on myös siinä mielessä johtunut lain virheellisestä tulkinnasta, että sopimus on Suomessa saatettu voimaan laintasoisena.³⁴⁵

Suomessa korkein oikeus on joutunut purkamaan myös omia ennakkopäätöksiään, koska Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että kansallista lakia on tulkittu ihmisoikeussopimuksen vastaisesti. Esimerkkinä voidaan mainita ratkaisu **KKO 2009:80**, joka koski itsekriminointisuoja:

Samanaikaisesti kun A oli asetettu henkilökohtaiseen konkurssiin ja hänet oli määrätty vannomaan pesäluettelo, A oli ollut syytteessä velallisen epärehellisyysrikoksista. A oli pesäluettelo vannoessaan jättänyt ilmoittamatta osan omaisuudestaan katsoen, että hänellä oli oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. A oli tuomittu korkeimman oikeuden ratkaisulla KKO 2009:27 vankeusrangaistukseen törkeästä velallisen petoksesta, koska hän oli jättänyt pesäluettelo vannoessaan omaisuuttaan ilmoittamatta.

A vaati tuomion purkamista, koska siinä oli rikottu EIS 6 artiklan turvaamaa itsekriminointisuoja. Korkein oikeus katsoi, että konkurssissa annettaviksi vaaditut tiedot olivat sellaisessa yhteydessä samanaikaisesti vireillä olleeseen rikosasiaan, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiaa koskeva oikeuskäytäntö huomioon ottaen A:lla oli pesäluettelo vannoessaan ollut oikeus olla ilmoittamatta omaisuuttaan siltä osin kuin hänet oli tuomittu rangaistukseen törkeästä velallisen petoksesta. Päätöksestä ilmenevin perustein tuomio, jossa omaksuttu tulkinta itsekriminointisuojan sisällöstä oli ristiriidassa EIS 6 artiklan kanssa, purettiin ja syyte hylättiin.

Suomessa virheellisiäkään tuomioita ei kuitenkaan aina ole poistettu tai purettu, vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin olisi antanut asiaa koskevan langettavan päätöksen ja todennut ihmisoikeusloukkauksen tapahtuneen.³⁴⁶ Jokela onkin huomauttanut, että oikeustila on tältä osin vielä avoin ja tulkinnanvarainen.³⁴⁷ Ihmisoikeusloukkaus ei siten ole automaatt-

---

³⁴⁵ Ks. myös Virolainen – Pölönen 2003, s. 69–70.

³⁴⁶ Jokela 2009, s. 361.

³⁴⁷ Jokela 2009, s. 361.

tinen peruste tuomionpurulle, sillä tuomion purkamisen edellytykset tulee arvioida aina tapauskohtaisesti.³⁴⁸ Täten purkuperusteen soveltuminen edellyttää arviota siitä, onko ihmisoikeusloukkaus ollut seurausta Euroopan ihmisoikeussopimuksen väärästä soveltamisesta ja onko se ollut ilmeisen virheellistä.³⁴⁹ Määttä onkin huomauttanut, että näiltä tulkinnanvaraisilta kysymyksiltä voitaisiin välttyä, jos OK 31:8:n 3 kohtaa tulkittaisiin sen sanamuodon mukaisesti siten, että myöhemmin samassa asiassa annettua Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen langettavaa tuomiota pidettäisiin lainkohdan tarkoittamana uutena seikkana.³⁵⁰

Tapauksessa **KKO 2008:24** oli kysymys siitä, tuleeko hovioikeuden tuomio ihmisoikeusloukkauksen johdosta purkaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli ratkaisussaan todennut, että EIS 10 artiklan 1 kohdassa turvattuun sananvapauteen oli puututtu artiklan 2 kohdan vastaisesti, kun hovioikeus oli tuominnut X:n sakkorangaistukseen painotuotteen kautta vastoin parempaa tietoa tehdystä herjauksesta. Korkein oikeus ei kuitenkaan tästä huolimatta purkanut hovioikeuden tuomiota, koska ihmisoikeustuomioistuimen tuomion seurauksena hovioikeuden tuomion vaikutukset olivat tosiasiallisesti jo poistuneet eikä X:n voitu katsoa enää kärsivän kielteisiä seurauksia hovioikeuden tuomion johdosta. (Ään.)

Jokela on ehdottanut, että kansalliseen prosessilakiimme tulisi oikeustilan selventämiseksi ottaa säännös, joka asettaisi kansainvälisen ihmisoikeuselimen antaman ratkaisun harkinnanvaraiseksi purkuperusteeksi.³⁵¹ Vaikka säännöksen ottaminen lakiin ei välttämättä muuttaisikaan nykyistä tilannetta, se selkeyttäisi ylimääräisen muutoksenhaun järjestelmää ja korostaisi samalla myös Suomen sitoutumista ihmisoikeuksien toteutumiseen.³⁵²

---

³⁴⁸ Määttä, Oikeustieto 2/2008, s. 2.

³⁴⁹ Ks. myös Pellonpää – Gullans – Pölönen – Tapanila 2012, s. 265.

³⁵⁰ Määttä, Oikeustieto 2/2008, s. 2.

³⁵¹ Jokela 2008, s. 779. Näin myös Mäki 2009, s. 21.

³⁵² Jokela 2009, s. 362–363.

V LOPUKSI

1. Tilastotietoja ylimääräisen muutoksenhaun menestymisestä

Tutkielman lopuksi on vielä syytä kiinnittää huomiota tuomionpurun menestymismahdollisuuksiin. Sutela on artikkelissaan selvittänyt rikosasioita koskevaa ylimääräistä muutoksenhakua korkeimmassa oikeudessa vuonna 2012. Seuraavaksi käydään lyhyesti läpi Sutelan keräämää tilastotietoa ylimääräisen muutoksenhaun menestymisestä. Sutelan tutkimusaineisto koostui 94 tapauksesta, jotka oli kerätty lokakuussa 2013 Kouvolan hovioikeudessa tuomioistuimen kyselykäyttöjärjestelmästä.³⁵³

Sutelan aineistosta kävi ilmi, että ylimääräisen muutoksenhaun kohteena olleista ratkaisuista lähes puolet oli korkeimman oikeuden omia ratkaisuja ja kolmasosa alioikeuden ratkaisuja. Hakijoista suurin osa oli yksityisiä henkilöitä ja loput viranomaistahoja. Sutelan mukaan ylimääräisen muutoksenhaun menestymiseen vaikutti vahvasti se, oliko hakijan lisäksi hakemukseen yhtynyt muita asianosaisia. Yksityisten tekemistä hakemuksista menestyi vain 14 prosenttia, kun taas viranomaisten tekemistä hakemuksista menestyi lähes yhdeksän kymmenestä. Mitä ylemmäs instassijärjestystä mentiin, sitä epätodennäköisempää ylimääräisen muutoksenhaun menestyminen oli. Kaiken kaikkiaan ylimääräinen muutoksenhaku menestyi noin 22 prosentissa tapauksista.

Yksityisten hakijoiden osalta Sutelan tutkimustulokset ovat varsin lohduttomia, sillä tilastojen valossa suurin osa heidän hakemuksistaan tulee hylätyiksi. Viranomaisten hakemuksista merkittävä osa johtaa tuomion purkamiseen tai poistamiseen. Tätä voidaan selittää sillä, että viranomaiset vaativat tuomion purkamista tai poistamista pääsääntöisesti vain sellaisissa tapauksissa, joissa perusteet ylimääräiselle muutoksenhauille ovat selvästi käsillä. Voidaan olettaa, että viranomaiset eivät tee ylimääräistä muutoksenhakua koskevia hakemuksia ilman aitoja perusteita. Yksityiset hakijat saattavat turvautua ylimääräiseen muutoksenhakuun paljon herkemmin ja myös silloin, kun sen tueksi ei varsinaisesti ole käsillä laissa säädettyjä perusteita.

Tilastojen nojalla voidaan todeta, että korkein oikeus tulkitsee ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä varsin tiukasti. Suurin osa ylimääräisistä muutoksenhakemuksista tulee

---

³⁵³ Ks. Sutela DL 3/2014, s. 322–323.

nimittäin hylätyksi. Tälle on kuitenkin syynsä. Sutela kirjoittaa artikkelissaan, että korkeimman oikeuden asiakkaista yllättävän suuri osa on niin sanottuja kroonisia valittajia.³⁵⁴ Ylimääräinen muutoksenhaku on siis eräiden valittajien johdosta järjestelmä, joka aiheuttaa korkeimmalle oikeudelle merkittävää lisätyötä.³⁵⁵ Aiemman purkuhakemuksen tultua hylätyksi saattaa asianosainen kokeilla onneaan tekemällä vielä uuden purkuhakemuksen, jossa hän vetoaa hieman erilaisiin perusteisiin kuin edellisellä kerralla. Nämä toistuvat hakemukset on joka tapauksessa aina käytävä läpi, sillä alkusyynä voi olla todellinen virhe tai oikeusturvan loukkaus. Lisäksi on käytännössä mahdotonta kontrolloida sitä, onko myöhempi purkuhakemus sisällöltään ja perusteiltaan sama kuin aiemmin hylätyksi tullut hakemus. Sutela luonnehtii ylimääräistä muutoksenhakua tässä valossa osuvasti kasaantuvaksi järjestelmäksi, joskin nykyään ylimääräistä muutoksenhakua koskeva ns. avustajapakko on jonkin verran hillinnyt tätä ongelmaa.

2. Rikosasioita koskevien purkusäännösten kehittämistä

Palataan vielä lyhyesti Norjaan ja Tanskaan, joissa lainvoimaisten rikostuomioiden purkaminen on järjestetty eri tavalla kuin Suomessa ja Ruotsissa. Kuten tutkielman toisen luvun 3. jaksosta kävi ilmi, siellä purkuhakemuksia käsittelevät riippumattomat toimielimet. Ruotsin oikeuskanslerin julkaisemassa raportissa vuodelta 2006 on tehty selkoa näistä järjestelmistä ja ehdotettu vastaavanlaisen purkuasioita käsittelevän riippumattoman toimielimen perustamista myös Ruotsiin.³⁵⁶ Tämän suuntaisiin toimenpiteisiin ei ainakaan toistaiseksi ole Ruotsissa ryhdytty.³⁵⁷

Myös meillä Suomessa pitäisi pohtia tällaisen riippumattoman purkuasioita käsittelevän toimikunnan etuja. Tuomionpurkutoimikunta vähentäisi osaltaan myös korkeimman oikeuden työmäärää, mikäli purkuhakemusten käsittely järjestettäisiin esimerkiksi Norjan mallin mukaisesti. Tällainen toimielin ei tekisi aineellisia ratkaisuja, vaan käsittelee purkuhakemukset ja arvioisi niiden pohjalta rikostuomion aineellista oikeellisuutta. Jos asiassa vedotut purkuperusteet antaisivat siihen aihetta, toimikunta osoittaisi asian uuteen oikeudenkäyntiin.

---

³⁵⁴ Sutela DL 3/2014, s. 323.

³⁵⁵ Ks. ylimääräistä muutoksenhakua koskevien hakemusten määrästä korkeimmassa oikeudessa HE 9/2005 vp, s. 9.

³⁵⁶ Ks. *Felaktigt dömda*: Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt 2006, s. 493–497.

³⁵⁷ Ks. Welamson – Munck 2011, s. 188.

Tuomionpurkutoimikunnalle tulisi varata myös riittävät resurssit järjestää tutkimuksia asian selvittämiseksi sekä mahdollisuus kuulla todistajia ja asiantuntijoita. Näin toimikunta pysyisi myös itse tutkimaan purkuperusteita tarkemmin eikä selvityksen antaminen purkuperusteista olisi yksin tuomionpurkua hakevan asianosaisen vastuulla. Riippumattomalla toimikunnalla olisi näin paremmat lähtökohdat ja enemmän aikaa käsitellä purkuhakemuksia perusteellisesti, mikä osaltaan lisäisi yleistä luottamusta sen toimintaa kohtaan. Toimikunnan yksinomaisena tehtävänä olisi perehtyä purkuasiaa koskevaan aineistoon ja sen nojalla arvioida, onko oikeusvoimasta huolimatta olemassa perusteita järkyttää tuomion loukkamattomuuden periaatetta ja käsitellä asia uudelleen. Myös toistuvien purkuhakemusten tekeminen voisi vähentyä, kun rikostuomioita koskevat purkuhakemukset tulisi osoittaa tuomioistuinlaitoksesta erilliselle toimielimelle.

Norjassa käytössä olevan järjestelmän omaksuminen meille tänne Suomeen saattaa valtion nykyisessä taloustilanteessa olla varsin kaukainen vaihtoehto, mutta uudistus parantaisi samalla myös korkeimman oikeuden työtilannetta. Kun rikostuomioiden purkamista koskevat hakemukset siirtyisivät riippumattoman toimikunnan yksinomaiseen toimivaltaan, maamme ylimmältä oikeusasteelta vapautuisi lisää voimavaroja keskittyä sen tärkeimpään tehtävään eli prejudikaattien laatimiseen.

3. Tutkimuksen tuloksista

Olen tämän tutkielman puitteissa pyrkinyt selvittämään tuomionpurkua koskevien säännösten taustaa ja tarkoitusta. Lähemmän tarkastelun kohteena ovat olleet tuomionpurun muodolliset edellytykset ja ne laissa säädetyt purkuperusteet, joiden nojalla lainvoimainen rikostuomio voidaan syytetyn eduksi purkaa. Tutkielman aihevalintaa voitaisiin ehkä kritisoida sillä, että tuomionpurkusäännöksillä on merkitystä vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Voidaan myös huomauttaa, että tarkkarajaiset purkusäännökset tulevat käytännössä vain harvoin sovellettaviksi.

Tuomion purkamista koskevat säännökset eivät kuitenkaan ole vailla käytännön merkitystä. Kuten tutkimuksesta on käynyt ilmi, tuomionpurkua koskevilla säännöksillä on tärkeä merkitys, koska ne täydentävät varsinaista muutoksenhakujärjestelmää. Vaikka tuomionpurkuinstituution olemassaolo ei ehkä ole välttämätöntä oikeussuojajärjestelmän toimivuuden kannalta, se edistää yleisen oikeudenmukaisuuden toteutumista. Sen avulla voidaan ottaa huomioon intressejä, jotka eivät kuulu minkään muun oikeudellisen instituution piiriin.

Tuomionpurussa on pohjimmiltaan kyse muutoksenhakukeinon käyttämisestä. Purkuhakemuksella ei panna vireille mitään uutta kannetta, vaan purkuhakemuksen hyväksyminen merkitsee sitä, että juttu otetaan uudelleen käsiteltäväksi. Pääasian uudelleen tutkimista ei purkumenettelyssä siis tapahdu. Purkuasian käsittelyssä ei olekaan kyse samanlaisesta tuomitsemistoiminnasta kuin varsinaisessa muutoksenhakumenettelyssä. Purkuhakemuksella ei välittömästi tähdätä sen kohteena olevan ratkaisun kumoamiseen tai muuttamiseen, vaan sillä pyritään ensisijaisesti poistamaan lainvoimaisuuden asian uudelle käsittelylle muodostama este. Vasta sen jälkeen, kun aikaisempi tuomio on purettu, otetaan kantaa siihen, miten asia on ratkaistava.³⁵⁸

Tuomion purkamista koskevien säännösten soveltaminen merkitsee aina kahden vastakkaisen intressin punnitsemista: toisaalta oikeusvarmuus edellyttää, että tuomioistuinratkaisut ovat pysyviä ja tulevaisuuteen nähden sitovia, mutta toisaalta joudutaan pohtimaan myös ratkaisun materiaalista oikeellisuutta. Näiden intressien yhteensovittaminen voi purkusäännösten soveltamisessa johtaa vaikeisiin tulkintaongelmiin. Näin on asian laita etenkin silloin, kun purkua haetaan vasta pitkän ajan kuluttua tuomion lainvoimaseksi tulon jälkeen. Tällöin purkuasian käsittelyssä tulisi huomioida myös purkamisesta aiheutuvat seuraukset purkamisen kohteena olevan jutun alkuperäisille asianosaisille. Asianosaisten odotusten suojaaminen edellyttää, että kerran saavutettu oikeustila säilyy vakaana. Kiistaton tosiseikka on, että lainvoimaisen tuomion purkaminen loukkaa asianosaisten oikeutta tuomioistuinratkaisujen pysyvyyteen ja sitovuuteen. Tämän vuoksi purkuratkaisut saattavat horjuttaa myös kansalaisten yleistä luottamusta siihen, että tuomiot ovat loukkaamattomia. Koska lainsäätäjä ei ole purkusäännöksiä laatiessaan kuitenkaan osannut varautua näihin kaikkiin esille nouseviin kysymyksiin, korkeimman oikeuden tuomionpurkua koskevalla oikeuskäytännöllä on tulkinnanvaraisissa tilanteissa suuri merkitys.

Tuomion purkamista koskevalla järjestelmällä on pitkät historialliset perinteet ja sitä voidaan pitää olennaisena osana oikeussuojajärjestelmäämme. Purkusäännökset ovat pysyneet suhteellisen samanlaisina jo usean vuosikymmenen ajan. Vaikka purkua koskevia säännöksiä voidaan nykyajan tarpeisiin nähden pitää varsin niukkoina, ei niiden soveltaminen ole aiheuttanut voittamattomia esteitä oikeussuojajärjestelmän toimivuudelle. Jokela onkin arvioinut, että korkein oikeus on selviytynyt kiitettävästi vaativasta tehtävästään ylimääräisen muutoksenhaun saralla. Vaikka purkusäännöksiä on tulkittu sangen tiukasti ja oikeusvar-

---

³⁵⁸ Virolainen 1977, s. 317–318.

muutta loukkaamatta, on samalla kumminkin pystytty ottamaan huomioon asianosaisten perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvat vaatimukset oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä ja tuomio-oikeellisuudesta.³⁵⁹

Tuomion purkamista koskevia säännöksiä tulisi jatkossakin tulkita niistä lähtökohdista käsin, joiden vuoksi säännökset on aikanaan laadittu. Tässä yhteydessä on mielestäni tärkeää ottaa huomioon myös tuomionpurkua koskevien säännösten poikkeuksellinen ja tarkkarajainen luonne. Jotta tuomioiden pysyvyys ei tulevaisuudessakaan menettäisi merkitystään, purkusäännöksiä ei tule soveltaa niiden sanamuotoa laajemmin. Syytetyn eduksi tapahtuva tuomionpurku on tässä mielessä jokseenkin eri asemassa. Purkuasioissa tulee kiinnittää huomiota syytetyn intresseihin ja erityisesti myös siihen, onko käsillä sellaisia seikkoja, joiden johdosta tuomiota voidaan pitää aineellisesti virheellisenä. Tästäkin huolimatta oikeusvarmuuden näkökulmasta on tärkeää pitää kiinni siitä pääsäännöstä, että lainvoiman saavuttanut tuomio on pysyvä ja loukkaamaton. Purkusäännöksiä ei pidä laajentavalla tulkinnalla myöskään kehittää varsinaisen muutoksenhaun kanssa kilpailevaksi vaihtoehtoiseksi oikeussuojakeinoksi.

---

³⁵⁹ Jokela 2009, s. 366–367.